

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΡΙΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Ερευνητικό Έργο

Ερευνητική και Επιστημονική υποστήριξη του ΤΕΕ κατά τη διαδικασία εκπόνησης του ΕΧΣ για την πυρόπληκτη περιοχή «Μάτι» Αττικής

Α Φάση • Α Παραδοτέο

Διατύπωση προκαταρκτικών θέσεων ανά κρίσιμο τομέα ενδιαφέροντος του ΕΧΣ για την πυρόπληκτη περιοχή «Μάτι» Αττικής

ΕΜΠ / ΣΠΕ • Αθήνα • 15.5.2020

Επιστημονικός υπεύθυνος

- Κωνσταντίνος Σερράος
Αρχιτέκτων Μηχανικός / Πολεοδόμος, Καθηγητής ΕΜΠ.

Συντονιστές ενοτήτων έρευνας

- Αθανάσιος Βλαστός
Αρχιτέκτων / Συγκοινωνιολόγος, καθηγητής ΕΜΠ
- Μιράντα Δανδουλάκη
Πολιτικός Μηχανικός, Δρ. ΕΜΠ
- Σταυρούλα Λάββα
Αρχιτέκτων Μηχανικός Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΜΠ
- Δημήτρης Μέλισσας
Δικηγόρος, καθηγητής ΕΜΠ
- Αθανάσιος Παγώνης
Αρχιτέκτων Μηχανικός Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΜΠ
- Νίκος Πάγκας
Δασολογος / Περιβαλλοντολογος, Δρ. Χωροτάκτης ΕΜΠ

Ερευνητές

- Ηλίας Αποστολίδης
Δασολόγος
- Ευάγγελος Ασπρογέρακας
Τοπογράφος Μηχανικός, Επίκουρος Καθηγητής, ΠΘ
- Αθηνά Βλάχου
Αρχιτέκτων Μηχανικός, ΥΔ ΕΜΠ
- Αμαλία Κουδούνη
Αρχιτέκτων Μηχανικός / Πολεοδόμος, ΥΔ ΕΜΠ
- Γεωργία Σπηλιοπούλου
Αρχιτέκτων Μηχανικός, ΥΔ ΕΜΠ
- Βασιλική Χαραλαμπίδου
Πολεοδόμος Χωροτάκτης Μηχανικός, ΥΔ ΕΜΠ
- Κατερίνα Χριστοφοράκη
Αρχιτέκτων Μηχανικός, ΥΔ ΕΜΠ
- Θεοδώρα Χατζή Ροδοπουλου
Αρχιτέκτων Μηχανικός, ΥΔ ΕΜΠ

Περιεχόμενα

1. Κατευθύνσεις για την πολεοδομική αναδιοργάνωση της περιοχής μελέτης
2. Θέματα διαχείρισης κινδύνων και καταστροφών
3. Γενική οργάνωση οδικού δικτύου & μετακινήσεων. Δομή χαράξεων και κατευθύνσεις βιώσιμης κινητικότητας
4. Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος
5. Κατευθύνσεις για την ανάκτηση της ακτογραμμής ως δημόσιου πόρου
6. Τόπος Μνήμης στο Μάτι
7. Προκαταρκτική διατύπωση κανόνων για τη χωρική εφαρμογή του ΕΧΣ

Πρόλογος

Το παρόν τεύχος περιλαμβάνει το πρώτο παραδοτέο (πρώτη φάση επεξεργασίας) του ερευνητικού έργου με τίτλο: «**Ερευνητική και Επιστημονική υποστήριξη του ΤΕΕ κατά τη διαδικασία εκπόνησης του ΕΧΣ για την πυρόπληκτη περιοχή 'Μάτι' Αττικής**», που εκπονείται από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ/ΣΠΕ), για λογαριασμό και με χρηματοδότηση του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ).

Το όλο έργο έχει αντικείμενο την ερευνητική συμβολή του Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών (ΣΠΕ) του ΕΜΠ στην παρακολούθηση και επιστημονική υποστήριξη του ΤΕΕ κατά την εκπόνηση του Ειδικού Χωρικού Σχεδίου (ΕΧΣ) για την πυρόπληκτη περιοχή στο Μάτι Αττικής, με σκοπό την προώθηση και εφαρμογή ενός σύγχρονου και καινοτόμου πολεοδομικού σχεδιασμού με ιδιαίτερη έμφαση, σε αρχές της βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος, της αποτελεσματικής προστασίας από φυσικές καταστροφές, της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, και της επίτευξης μιας κατά το δυνατόν ανθεκτικής πόλης σε βάθος χρόνου. Το ΣΠΕ του ΕΜΠ θα συμβάλει με αυτόν τον τρόπο και στην ανάδειξη της πιλοτικής διάστασης της διαδικασίας και του περιεχομένου αυτού του ΕΧΣ, για την περιοχή «Μάτι» Αττικής, μέσα από την εξαγωγή και οργάνωση γενικεύσιμου υλικού (συμπερασμάτων, τεχνικών και ποιοτικών κατευθύνσεων για το χωρικό σχεδιασμό, κλπ.) για την πολεοδομική διαχείριση και τον ανασχεδιασμό οικιστικών περιοχών με σημαντικά πολεοδομικά προβλήματα που βρίσκονται συγχρόνως σε σημαντική διακινδύνευση λόγω της μεγάλης πιθανότητας εμφάνισης φυσικών καταστροφών (σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες, κ.λπ.).

Στο παραπάνω πλαίσιο, το α' παραδοτέο (α' φάση) της συμβολής του ΕΜΠ/ΣΠΕ, έχει ειδικότερο επιμέρους τίτλο «Διατύπωση προκαταρκτικών θέσεων ανά κρίσιμο τομέα ενδιαφέροντος του ΕΧΣ για την πυρόπληκτη περιοχή 'Μάτι' Αττικής», και εντοπίζει το ενδιαφέρον της στους παρακάτω τομείς: α) Κατευθύνσεις για την πολεοδομική αναδιοργάνωση της περιοχής μελέτης, β) Θέματα διαχείρισης κίνδυνων και καταστροφών, γ) Γενική οργάνωση οδικού δικτύου και μετακινήσεων, δομή χαράξεων και κατευθύνσεις βιώσιμης κινητικότητας, δ) Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος, ε) Κατευθύνσεις για την ανάκτηση της ακτογραμμής ως δημόσιου πόρου, στ) Τόπος Μνήμης στο Μάτι και ζ) Προκαταρκτική διατύπωση κανόνων για τη χωρική εφαρμογή του ΕΧΣ.

Η ερευνητική ομάδα του Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών επιθυμεί να ευχαριστήσει από καρδιάς το ΤΕΕ και το ΥΠΕΝ για την αμέριστη υποστήριξη και εμπιστοσύνη, όπως επίσης και τους μελετητές του Ειδικού Χωρικού Σχεδίου για την άριστη συνεργασία, όπως επίσης και για την παροχή πολύτιμου για την εξέλιξη του ερευνητικού έργου υλικού.

Αθήνα, 15.5.2020

Κωνσταντίνος Σερράος
Καθηγητής ΕΜΠ
Διευθυντής ΣΠΕ

1. Κατευθύνσεις για την πολεοδομική αναδιοργάνωση της περιοχής μελέτης

1.1. Εισαγωγικές επισημάνσεις και βασικές κατευθύνσεις πολιτικής

Η παρούσα προκαταρκτική πρόταση για την πολεοδομική αναδιοργάνωση της πυρόπληκτης περιοχής στο Μάτι Αττικής, όπως αυτή οριοθετήθηκε στην Απόφαση της ΓΓ Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος 55305/502 από 18.6.2019 με θέμα «Προέγκριση Ειδικού Χωρικού Σχεδίου (Ε.Χ.Σ.) για την πυρόπληκτη περιοχή των Δημοτικών Ενοτήτων Νέας Μάκρης και Ραφήνας των Δήμων Μαραθώνος και Ραφήνας - Πικερμίου, Περιφέρειας Αττικής» (βλ. Σχ. 1), στοχεύει στην χωρική κατανομή ρυθμίσεων με βάση α) τα δεδομένα του χώρου στην παρούσα χρονική στιγμή, β) τις πάσης φύσεως υφιστάμενες θεσμικές ρυθμίσεις επιπτώσεις στο καθεστώς της γης και γ) στην επιδίωξη για ορθολογική διαχείριση και χρήση του χώρου με έμφαση τόσο στην εξασφάλιση μιας λειτουργικής πολεοδομικής δομής, όσο και στον περιορισμό της έκθεσης της περιοχής μελέτης σε κινδύνους από μελλοντικές φυσικές καταστροφές.

Το γενικό πλαίσιο του εγχειρήματος του χωρικού ανασχεδιασμού της πυρόπληκτης περιοχής δίνει η παραπάνω Απόφαση στις εισαγωγικές της διατυπώσεις, ως εξής: «Ο χωρικός προορισμός της περιοχής επέμβασης αναφέρεται σε μία αναβαθμισμένη, σε σχέση με την προ της πυρκαγιάς περίοδο, περιοχή κατά κύριο λόγο παραθεριστικής κατοικίας και παραθαλάσσιας αναψυχής, που θα εξυπηρετεί τρέχουσες και μελλοντικές ανάγκες χωρίς να διακινδυνεύει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η ανασυγκρότηση και ανάταξη της περιοχής επέμβασης θα βασίζεται σε ένα νέο πρότυπο χωρικής οργάνωσης σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, της ορθολογικής οργάνωσης των χρήσεων γης και της κυκλοφορίας πεζών και οχημάτων, της διαφύλαξης των φυσικών πόρων, καθώς και της εξασφάλισης συνθηκών ασφαλείας για όλες τις κοινωνικές ομάδες, κατοίκους και επισκέπτες».

Περαιτέρω διατυπώνονται ανά κρίσιμο τομέα ενδιαφέροντος οι παρακάτω κύριες κατευθύνσεις πολιτικής για τη χωρική οργάνωση της περιοχής μελέτης, ως εξής:

«Α. Φυσικό περιβάλλον. Προώθηση της αντιπυρικής και αντιπλημμυρικής προστασίας για την θωράκιση και ενίσχυση της ανθεκτικότητας της περιοχής επέμβασης αλλά και της ευρύτερης περιοχής, απέναντι στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, των ακραίων καιρικών φαινομένων και των κινδύνων καταστροφής. Προώθηση αντιμετώπισης των δευτερογενών επιπτώσεων των κατολισθήσεων και προστασίας από τη διάβρωση στο παράκτιο μέτωπο. Αποκατάσταση του ιδιαίτερου χαρακτηριστικού της περιοχής επέμβασης που αποτελούσε η έντονη δενδρώδης και θαμνώδης βλάστηση, λαμβάνοντας υπόψη την αντιπυρική και αντιπλημμυρική προστασία. Προστασία, βελτίωση και ανάδειξη δασών, δασικών εκτάσεων και αναδασωτέων εκτάσεων. Προστασία, βελτίωση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος με έμφαση στην οικολογική ανασυγκρότηση του παράκτιου οικοσυστήματος, του τοπίου των ακτών και των ρεμάτων.

Β. Χρήσεις γης / Σύνδεση οικιστικών περιοχών και ελεύθερων χώρων. Ανασυγκρότηση του οικιστικού ιστού και οργάνωση/ρύθμιση χρήσεων και δραστηριοτήτων με βάση τις αρχές της αειφορίας και βιώσιμες πρακτικές χωρικής ανάπτυξης. Εξασφάλιση της αναγκαίας κοινωνικής υποδομής για την βελτίωση της καθημερινής ζωής των κατοίκων. Ταυτόχρονη εξασφάλιση δραστηριοτήτων παραθερισμού, κατοικίας, τουρισμού

και αναψυχής, με την προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Η χωρική οργάνωση να αποδώσει ιδιαίτερη έμφαση στο ρέμα Παππά, ως σημαντικό φυσικό και περιβαλλοντικό στοιχείο και ως στοιχείο σύνδεσης των περιοχών Μάτι και Κόκκινο Λιμανάκι παρά διαχωρισμού τους.

Σχ. 1. Προέγκριση Ειδικού Χωρικού Σχεδίου (Ε.Χ.Σ.).

Γ. Οδικό δίκτυο – κυκλοφορία. Ιεράρχηση του οδικού δικτύου και ορθολογική αναδιάρθρωσή του λαμβάνοντας υπόψη την ΚΥΑ υπ' αρ. 1596 (Β' 163/2019). Βελτίωση των οδικών συνδέσεων μεταξύ της Δημοτικής Ενότητας Ραφήνας και Νέας Μάκρης, καθώς και της περιοχής επέμβασης με το Ζούμπερι και το Ν. Βουτζά. Προγραμματισμός της αναγκαίας κυκλοφοριακής υποδομής και η ρύθμιση της κυκλοφορίας οχημάτων. Δημιουργία δικτύου κίνησης πεζών και ποδηλάτων μέσω της σύνδεσης περιοχών κατοικίας με σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος, ελεύθερους χώρους πρασίνου, τον ορεινό όγκο της Πεντέλης και το Θαλάσσιο Μέτωπο.

Δ. Θαλάσσιο Μέτωπο. Διεύρυνση και ενίσχυση του κοινόχρηστου, δημοσίου χαρακτήρα της παραλιακής ζώνης. Αποσυμφόρηση από εκτεταμένες, εντατικές ή αποκλειστικές δραστηριότητες και εκμεταλλεύσεις και απομάκρυνση ασύμβατων χρήσεων και δραστηριοτήτων. Αύξηση της προσπελασιμότητας με διευκόλυνση της πρόσβασης των πεζών και ποδηλάτων σε όλο το μήκος της παραλιακής ζώνης και με κάθετους πεζοδρόμους ικανού πλάτους σύνδεσης του οδικού δικτύου με το παράκτιο μέτωπο. Εξασφάλιση ικανών και ασφαλών προσβάσεων και της γενικής προσπελασιμότητας για όλες τις κοινωνικές ομάδες.

Ειδικότερα, προωθείται: Η απελευθέρωση της παραλιακής ζώνης από περιφράξεις, κατά προτεραιότητα στο τμήμα μεταξύ της οδού Ποσειδώνος και της ακτογραμμής στο Μάτι και μεταξύ της οδού Δημοκρατίας και της ακτογραμμής στο Κόκκινο Λιμανάκι. Ανάδειξη του Θαλάσσιου Μετώπου και δημιουργία ενιαίου παραλιακού περιπάτου που θα συνδέει τη Ραφήνα με το Ζούμπερι μέσω της Περιοχής Επέμβασης. Η προστασία και ανάδειξη του παράκτιου και θαλάσσιου τοπίου.

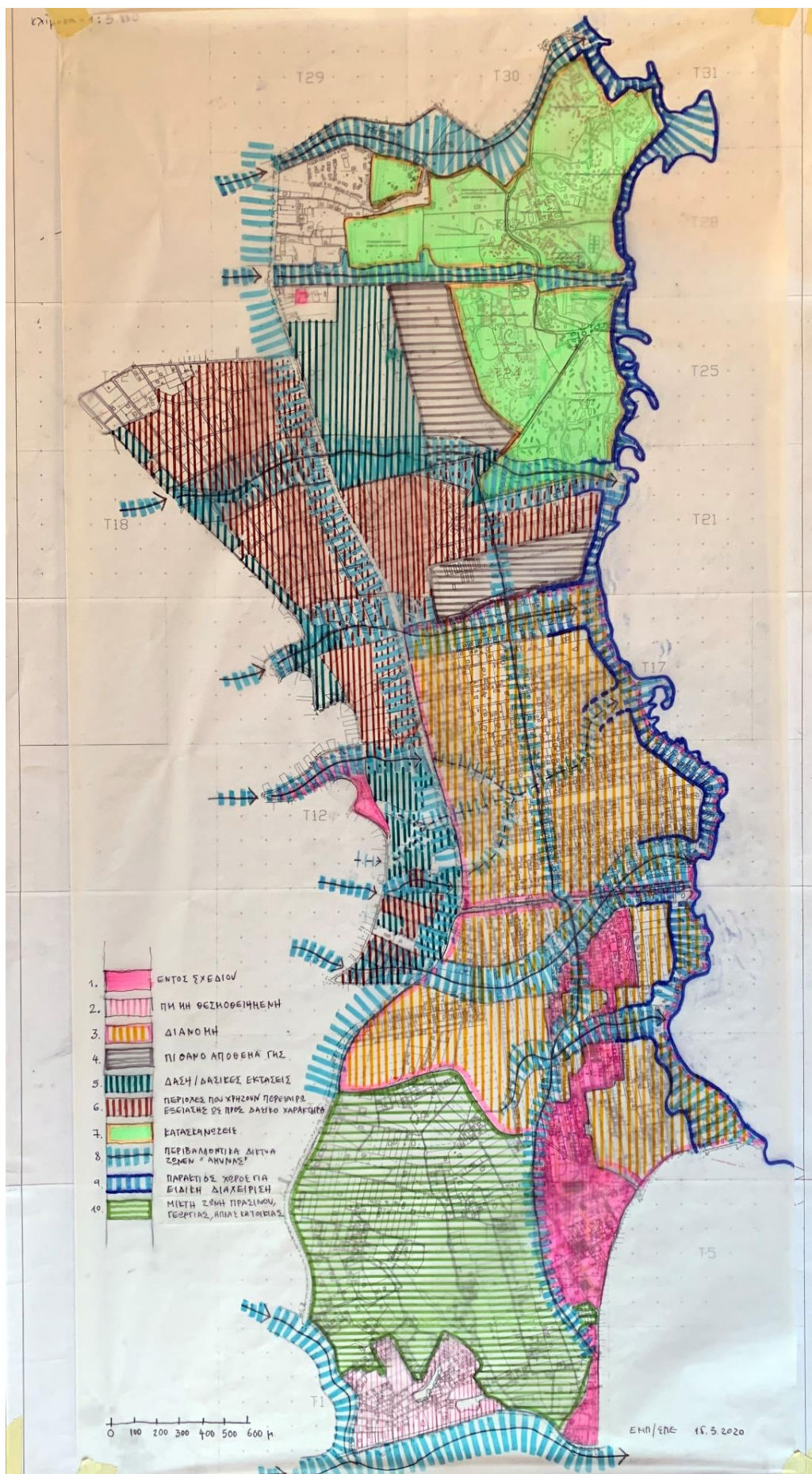
Ε. Ρέματα – Παραρεμάτιες περιοχές. Αποκατάσταση της φυσικής λειτουργίας των ρεμάτων, με οριοθέτηση, προστασία και ανάδειξή τους σε όλο το μήκος τους μέχρι τη θάλασσα. Καθορισμός ζωνών οριοθέτησης των ρεμάτων με τις προϋποθέσεις ότι πρέπει να διατηρηθούν κατά το δυνατόν ανοικτά και στην φυσική τους κατάσταση για την εξασφάλιση της διακίνησης ρευμάτων αέρα, κίνησης και ανανέωσης αερίων μαζών, βελτίωσης των κλιματικών συνθηκών (ηπιότερες κλιματικές συνθήκες), εξασφαλίζοντας ομαλές συνθήκες απορροής και αποτελεσματική αντιπλημμυρική και περιβαλλοντική προστασία. Οι απαραίτητες διευθετήσεις να γίνονται με υλικά φιλικά στο περιβάλλον. Ανάπλαση με διαμόρφωση των παραρεμάτιων εκτάσεων, αποκλειστικά για δημιουργία ελεύθερων χώρων πρασίνου και ήπιες δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και αθλητισμού».

2. Προκαταρκτικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης

2.1. Περιοχές με δυνατότητες οικιστικής χρήσης

2.1.2. Περιοχές που διαθέτουν εγκεκριμένο Ρυμοτομικό Σχέδιο [Σχ. 2, ζώνη 1]. Πρόκειται για περιοχές που προορίζονται κατ' εξοχήν για την εξυπηρέτηση οικιστικών σκοπών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ρυθμίσεις, και προφανώς διατηρούν αυτό το χαρακτήρα τους και στο μέλλον. Παρ' όλα αυτά, με βάση τις όποιες αναγκαίες ρυθμίσεις προκύψουν μετά την ολοκλήρωση του Α' Σταδίου του υπό εκπόνηση ΕΧΣ (π.χ. μετά την οριοθέτηση των ρεμάτων, την οριστικοποίηση δασικών εκτάσεων, κλπ.) είναι δυνατόν να χρειαστούν αντίστοιχες προσαρμογές στα εγκεκριμένα Ρυμοτομικά Σχέδια, που θα πρέπει να προωθηθούν κατά τη φάση εκπόνησης του Β' σταδίου του ΕΧΣ.

Σχ.2.

Ειδικότερα, εντός Σχεδίου Πόλεως βρίσκονται οι εξής περιοχές:

- Τμήμα Ραφήνας (ΦΕΚ 65/Δ/70) στα νότια/ανατολικά της περιοχής μελέτης που εμπίπτει στην επέκταση του παλαιού σχεδίου της Ραφήνας.
- Κόκκινο Λιμανάκι (ΦΕΚ 43/ΑΑΠ/12 και συμπληρώθηκε με ΦΕΚ 63/ΑΑΠ /17). Αφορά τμήμα της περιοχής γιατί λόγω της έλλειψης οριοθέτησης των ρεμάτων αλλά και της ύπαρξης δασικών εκτάσεων εντός της περιοχής, δεν κατέστη δυνατή η (επαν)έγκριση του συνόλου της πολεοδομικής μελέτης (όπως αυτή είχε αρχικά εγκριθεί το 2003 αλλά ακυρώθηκε από το ΣτΕ). Σύμφωνα με τη ΖΟΕ Μεσογείων (πρβλ. Σχ. 3), πρόκειται για περιοχή υποδοχής Β' κατοικίας. Σημειώνεται ότι με την έγκριση της βαθιάς γραμμής του ρέματος Παππά με το ΦΕΚ 346/Δ/19, ορισμένα ΟΤ του σχεδίου διατρέχονται από το ρέμα και θα πρέπει να τροποποιηθούν.
- ΚΧ εντός περιοχής Νέου Βουτζά (ΦΕΚ 59/Δ/69). Πρόκειται για μεμονωμένα ΚΧ τμήματα του ισχύοντος σχεδίου Ν. Βουτζά, που αφορούν περιοχές ρεμάτων και πέριξ αυτών στο δυτικό τμήμα της περιοχής μελέτης και τα οποία χρήζουν ιδιαίτερης διαχείρισης (σημειώνεται ότι επειδή το σχέδιο Ν. Βουτζά προηγείται της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ουδέποτε οριοθετήθηκαν τα ρέματα που διατρέχουν την περιοχή).
- Σχολείο κοντά στη συμβολή Λεωφ. Μαραθώνος και Αγ. Μαρίνας (ΦΕΚ 536/Δ/98).

2.1.2. Περιοχή που διαθέτει Πολεοδομική Μελέτη, μη θεσμοθετημένη

[Σχ. 2, ζώνη 2]. Για την περιοχή «Πευκώνας» έχει ολοκληρωθεί η Πολεοδομική Μελέτη αλλά δεν προωθήθηκε στο ΣτΕ για την έκδοση του σχετικού Προεδρικού Διατάγματος καθόσον δεν είχε προηγηθεί η απαραίτητη οριοθέτηση των ρεμάτων της περιοχής. Σύμφωνα με τη ΖΟΕ Μεσογείων (πρβλ. Σχ. 3), πρόκειται για περιοχή υποδοχής Β' κατοικίας. Επομένως, η περιοχή αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί κατά την εκπόνηση του ΕΧΣ ως περιοχή που προορίζεται για οικιστική χρήση, και μελλοντικά θα αποτελέσει μια ζώνη εντός Σχεδίου Πόλεως.

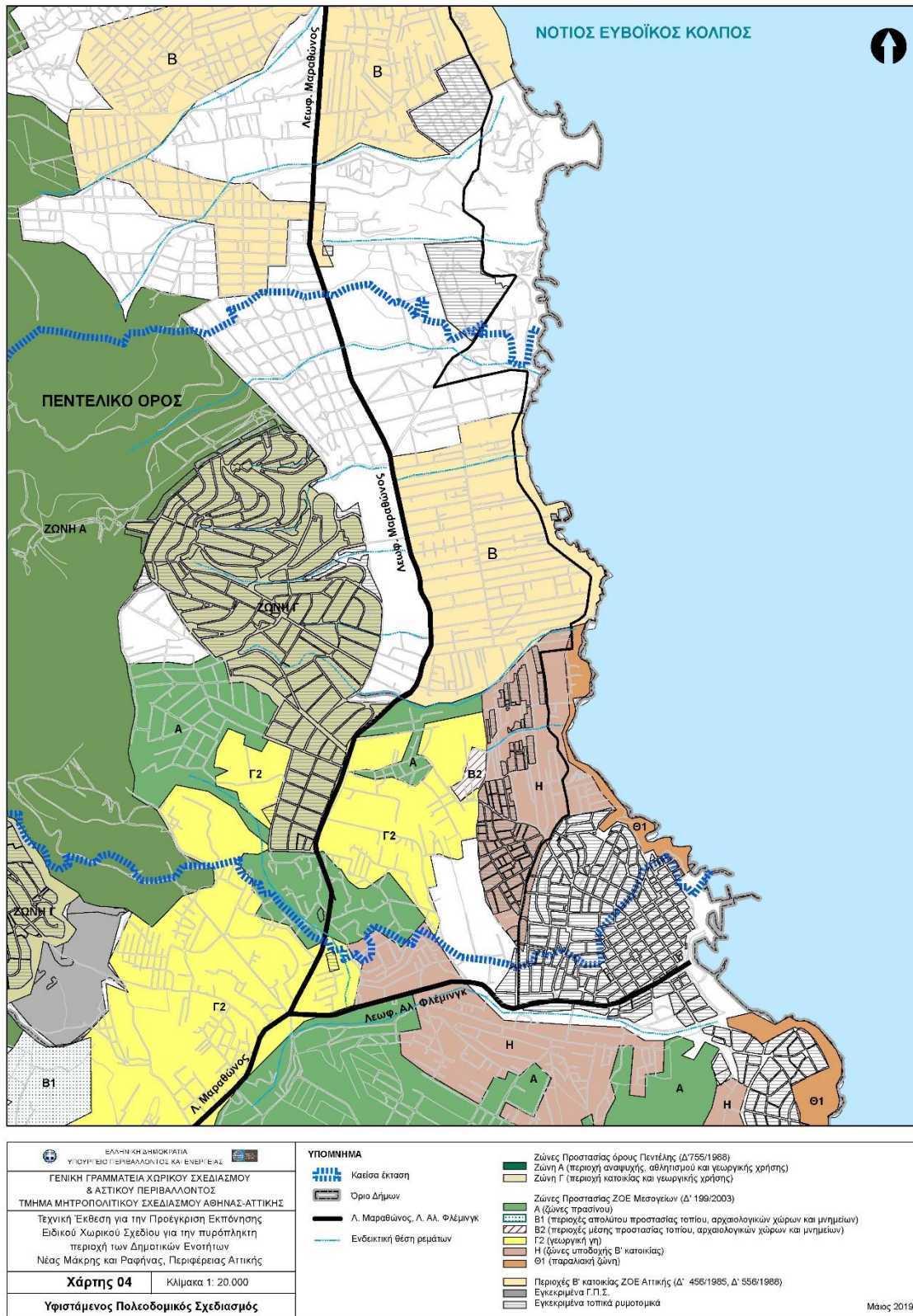
2.1.3. Περιοχές διανομής κτημάτων σε Ομάδες Γεωργών [Σχ. 2, ζώνη 3].

Πρόκειται για το κεντρικό τμήμα της περιοχής μελέτης ανατολικά της Λεωφ. Μαραθώνος μέχρι τη θάλασσα που περιλαμβάνει το Μάτι και το Κόκκινο Λιμανάκι για τις οποίες προκύπτει από το σύνολο των διαθέσιμων στοιχείων ότι είχαν αποτελέσει αντικείμενο διανομής.

Το βόρειο και νότιο όριο της περιοχής διανομής μένει να αποσαφηνιστεί μετά από σχετικό ερώτημα που (σύμφωνα με ενημέρωση που είχε η ερευνητική ομάδα μετά από ερώτημά της προς τους μελετητές του ΕΧΣ) έχει υποβάλει το ΥΠΕΝ προς τις αρμόδιες υπηρεσίες. Το Μάτι εντάσσεται στις περιοχές Β' κατοικίας της ΖΟΕ Αττικής ενώ η περιοχή προέρχεται από διανομές σε δικαιούχους Χαλανδραίους αγρότες από το ευρύτερο κτήμα Γεροτσακουλίου που ανήκε στην Ι.Μ. Πεντέλης. Αντίστοιχα η περιοχή Κόκκινο Λιμανάκι, προέρχεται από διανομές σε δικαιούχους Σπαταναίους αγρότες. Τμήματα της περιοχής αυτής έχουν ήδη ενταχθεί στο Σχέδιο Πόλης όπως αναφέρεται παραπάνω.

Με την παραδοχή, ότι τα όρια που έχουν προκύψει από την προκαταρκτική ανάλυση από τους μελετητές του ΕΧΣ είναι σωστά, εκτιμάται ότι αυτή η κεντρική ζώνη της περιοχής μελέτης, η μεγαλύτερη έκταση της οποίας είναι ήδη αρκετά πυκνά δομημένη, αποτελώντας ουσιαστικά και το επίκεντρο της σημερινής οικιστικής ανάπτυξης της περιοχής μελέτης, θα πρέπει μελλοντικά να αποτελέσει τον κύριο πόλο οικιστικής δραστηριότητας.

Σχ. 3. Διάγραμμα υφιστάμενων ρυθμίσεων πολεοδομικού σχεδιασμού

Ο χρονικός προγραμματισμός της σταδιακής ένταξης της εν λόγω περιοχής στο Σχέδιο Πόλης, όπως επίσης και οι σχετικοί όροι και προϋποθέσεις (οργάνωση δικτύων κυκλοφορίας, χωρικές προϋποθέσεις πολιτικής προστασίας, χωρικές προϋποθέσεις περιβαλλοντικής προστασίας, επιτρεπόμενες χρήσεις γης, όροι και περιορισμοί δόμησης,

ειδικότερος πολεοδομικός κανονισμός, κλπ.) αποτελούν ζητήματα για τα οποία το Α' Στάδιο του ΕΧΣ θα πρέπει να περιλαμβάνει σαφείς κατευθύνσεις.

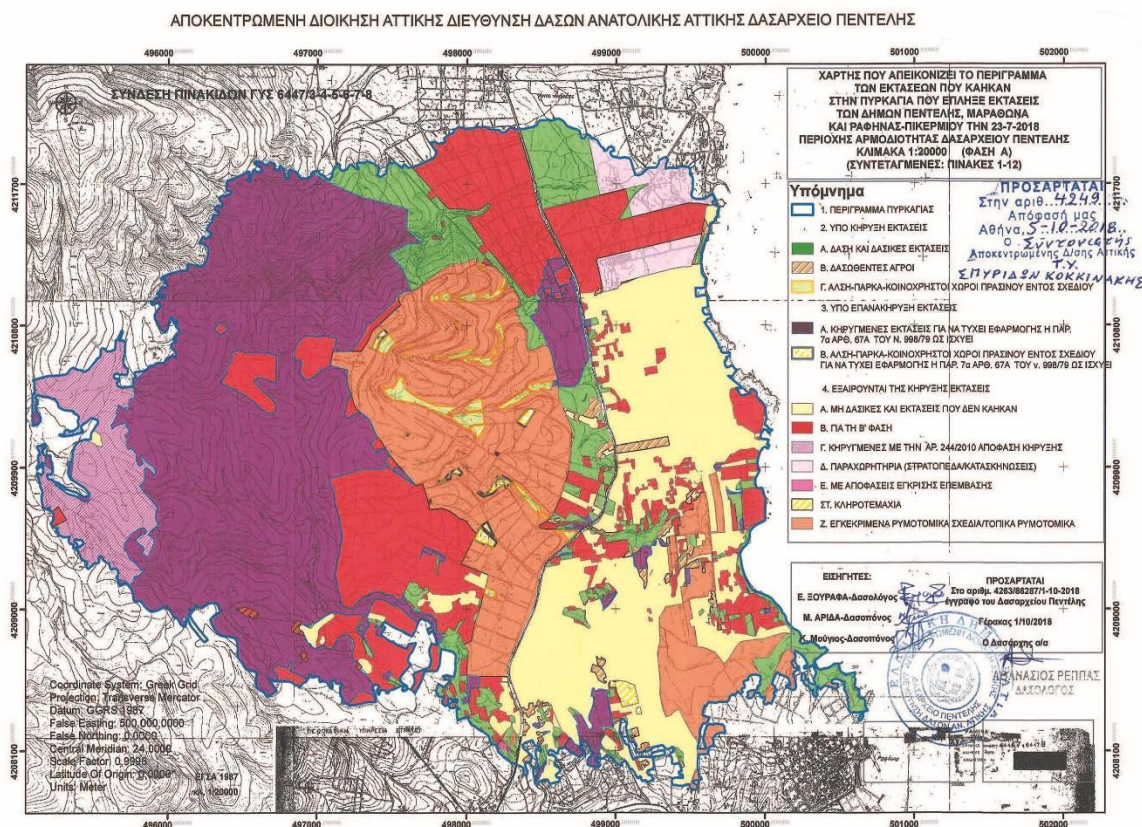
Ειδικότερα όσον αφορά τις χρήσεις γης, σύμφωνα με την υφιστάμενη κατάσταση, αλλά και τα οριζόμενα στην Απόφαση με θέμα «Προέγκριση Ειδικού Χωρικού Σχεδίου (Ε.Χ.Σ.) για την πυρόπληκτη περιοχή των Δημοτικών Ενοτήτων Νέας Μάκρης και Ραφήνας των Δήμων Μαραθώνος και Ραφήνας - Πικερμίου, Περιφέρειας Αττικής» η κύρια έμφαση δίνεται στη Β' κατοικία κάτι που θα πρέπει να ισχύσει ως μια κατ' αρχήν αποδεκτή επιλογή κατά τη διαδικασία εκπόνησης του ΕΧΣ. Για τη διασφάλιση αυτής της επιλογής, και ειδικά επειδή αυτή συνδέεται και με πλήθος άλλων πολεοδομικών παραμέτρων, όπως π.χ. την οργάνωση και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του κυκλοφοριακού δικτύου, την εξασφάλιση χώρων για Κοινοφελείς Εξυπηρετήσεις, την έκταση και πυκνότητα των Κοινοχρήστων Χώρων, την εξασφάλιση χώρων στάθμευσης, κλπ, θα πρέπει ήδη κατά τη φάση εκπόνησης και έγκρισης του Α' Σταδίου του ΕΧΣ να ληφθεί σχετική πρόνοια, μέσα από ρυθμίσεις που θα ισχύσουν δεσμευτικά και για το Β' Στάδιο του ΕΧΣ αναφορικά με την ήπια οικοδομική εκμετάλλευση των οικοπέδων της περιοχής αυτής, όπως και τους γενικότερους όρους και τις προϋποθέσεις οικοδόμησης κτιρίων που θα πρέπει να συνάδουν με εκείνους των εξοχικών οικισμών. Παράλληλα όμως, θα πρέπει να ληφθεί πρόνοια και για την εξασφάλιση ικανών σε έκταση και κατάλληλων ως προς τη θέση τους αποθεμάτων γης για τη μελλοντική ανάπτυξη σε αυτά υποδομών που μελλοντικά ενδεχομένως καταστούν αναγκαίες. Θα πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι η χρονική διάρκεια κατοίκησης ενός κτιρίου δεν μπορεί να ελεγχθεί ούτε και είναι δυνατόν να τεθούν σχετικοί περιορισμοί, ενώ παράλληλα η έως τώρα εμπειρία από τέτοιου είδους παραθεριστικές περιοχές στη χώρα μας έχει δείξει, ότι συχνά παρατηρείται η μετατροπή των παραθεριστικών κατοικιών σε μόνιμες, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, ανάλογα με τα ειδικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής.

2.1.4. Αποθέματα γης [Σχ. 2, ζώνη 4]. Περιοχές που ανήκουν σε Νομικά Πρόσωπα του Δημοσίου, όπως εν προκειμένω η περιοχή NAT, ή η έκταση στα δυτικά των Παιδικών Κατασκηνώσεων του Δήμου Αθηναίων (η οποία στο χάρτη που προσαρτάται στην απόφαση 4249/5.10.2018 της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής, ΦΕΚ 415Δ/16.10.2018 «Κήρυξη και επανακήρυξη ως αναδασωτέας έκτασης συνολικού εμβαδού 5.808,23 στρ. στις θέσεις Νταού Πεντέλης - Λύρειο [...] Αμπελούπολη - Προβάλινθος των Δήμων Πεντέλης (ΔΕ Πεντέλης), Ραφήνας - Πικερμίου [ΔΕ Ραφήνας] και Μαραθώνος [ΔΕ Ν. Μάκρης] της ΠΕ Αττικής, λόγω πυρκαγιάς που εκδηλώθηκε στις 23-07-2018» φέρεται ως έκταση που εξαιρείται της κήρυξης ως αναδασωτέας και έχει το χαρακτηρισμό «Παραχωρητήρια / στρατόπεδα» [πρβλ. Σχ. 4]), μπορούν και πρέπει να δεσμευτούν μέσω του ΕΧΣ ως περιοχές αποθέματος γης ώστε να αξιοποιηθούν για την κάλυψη μελλοντικών αναγκών σε κοινωνικές και λοιπές υποδομές, δεδομένης της τάσης μετατροπής της παραθεριστικής κατοικίας σε μόνιμη, κάτι που θα αυξήσει κατά πολύ τις μελλοντικές ανάγκες της περιοχής σε χώρους κοινής ωφέλειας και κοινωνικού εξοπλισμού.

Περαιτέρω, οι εν λόγω εκτάσεις αποθέματος γης δύνανται να καλύψουν, είτε τις ανάγκες σε γη για την αποκατάσταση ιδιοκτητών που δεν μπορούν να παραμείνουν στις παλιές τους ιδιοκτησίες μέσα στην περιοχή της πολεοδομικής ανασυγκρότησης του ΕΧΣ (λόγω π.χ. μερικής ή και ολικής ρυμοτόμησής τους, μεταξύ άλλων για την εξασφάλιση Κοινοχρήστων Χώρων, διεύρυνσης ή διάνοιξης νέων δρόμων ώστε αυτοί να

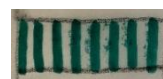
καταστούν ασφαλείς, ή ιδιοκτησίες εντός των ρεμάτων), είτε να εξυπηρετήσουν την ανάγκη για μια ενεργό πολιτική γης στην περιοχή, στο πλαίσιο μιας ειδικού τύπου διαδικασίας Αστικού Αναδασμού για την εξασφάλιση, τόσο των προϋποθέσεων μιας μελλοντικής καλής πολεοδομικής / λειτουργικής δομής του οικιστικού περιβάλλοντος που θα προκύψει μετά τον ανασχεδιασμό της όλης περιοχής, όσο και των απαιτήσεων ενσωμάτωσης των βασικών αρχών πολιτικής προστασίας (έναντι όλων των πιθανών κινδύνων από πάσης φύσεως φυσικές καταστροφές), στη διαδικασία του χωρικού σχεδιασμού.

Σχ. 4. Απόφαση 4249/5.10.2018, ΦΕΚ 415Δ/16.10.2018.

2.2. Μη οικιστικές περιοχές

2.2.1. Δάση και δασικές περιοχές [Σχ. 2, ζώνη 5]. Πρόκειται για τις περιοχές που εμφανίζονται με σαφήνεια στο χάρτη κήρυξης αναδασωτέων εκτάσεων έτους 2018 ως «δάση και δασικές εκτάσεις» [απόφαση 4249/5.10.2018 της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής, ΦΕΚ 415Δ/16.10.2018] [πρβλ. Σχ. 4]. Οι εκτάσεις αυτές προφανώς ενσωματώνονται με αυτό το χαρακτηρισμό στο ΕΧΣ και δεν χρήζουν κάποιας περαιτέρω εξέτασης.

2.2.2. Περιοχές που χρήζουν περαιτέρω εξέτασης ως προς το δασικό τους χαρακτήρα [Σχ. 2, ζώνη 6]. Πρόκειται για περιοχές που εμφανίζονται στο χάρτη κήρυξης αναδασωτέων εκτάσεων έτους 2018 ως εκτάσεις που εξαιρούνται επί του παρόντος της κήρυξης ως αναδασωτέων και έχουν το χαρακτηρισμό «για τη β' φάση» [απόφαση 4249/5.10.2018 της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής, ΦΕΚ 415Δ/16.10.2018] [πρβλ. Σχ. 4]. Οι εκτάσεις αυτές θα επαναξεταστούν

επομένως ως προς δασικό τους χαρακτήρα και ως προς την ανάγκη κήρυξής τους ως αναδασωτέων και επομένως για τον λόγο αυτό στην παρούσα φάση και κατά τη διαδικασία εκπόνησης του ΕΧΣ δεν μπορούν να λάβουν κάποιο χαρακτηρισμό αλλά θα πρέπει να παραμείνουν σε εκκρεμότητα.

2.3. Ζώνες ειδικού χαρακτήρα και χρήσης

2.3.1. Κατασκηνώσεις [Σχ. 2, ζώνη 7]. Η ζώνη αυτή περιλαμβάνει όλες τις κατασκηνώσεις στις περιοχές Αγίου Ανδρέα – Αγίας Μαρίνας, στα βόρεια της περιοχής μελέτης. Κάποιες από αυτές είναι ενεργές, άλλες όχι. Κάποιες ανήκουν στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, ενώ οι υπόλοιπες σε διάφορους φορείς δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου. Από όλες τις κατασκηνώσεις, μόνο εκείνη του Δήμου Αθηναίων έχει εγκεκριμένο τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο (ΦΕΚ 55/Δ/1986).

Σε κάθε περίπτωση η ευρεία αυτή και συνεκτική ενότητα στο βόρειο όριο της περιοχής μελέτης του ΕΧΣ θα πρέπει να παραμείνει με το χαρακτήρα και τη χρήση που έχει, με την υποχρέωση ενδεχομένως, στις περιπτώσεις που αυτό είναι αναγκαίο, για λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την αύξηση της ασφάλειας έναντι μελλοντικών φυσικών καταστροφών με έμφαση στις δασικές πυρκαγιές.

Η ζώνη αυτή των κατασκηνώσεων, λόγω των μεγάλων εκτάσεων από τις οποίες απαρτίζεται, αλλά και λόγω του ιδιοκτησιακού καθεστώτος αυτών των εκτάσεων (λίγοι μόνο μεγάλοι ιδιοκτήτες, νομικά πρόσωπα του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα) προσφέρει τη δυνατότητα για μια ενιαία και αποτελεσματική διαχείρισή της, έτσι ώστε να ανταποκριθεί σε απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος και αποτελεσματικής πολιτικής προστασίας, αλλά και σε σύγχρονες προκλήσεις, όπως είναι αυτή της κλιματικής αλλαγής. Είναι άλλωστε γνωστό, ότι οι κατασκηνώσεις διαθέτουν σχέδια έκτακτης ανάγκης για τα οποία διενεργούν σε τακτά χρονικά διαστήματα με επιτυχία και σχετικές ασκήσεις. Περαιτέρω, οι κατασκηνώσεις επιτελούν εδώ και δεκαετίες ένα σημαντικό κοινωνικό έργο ενώ παράλληλα η παρουσία τους στην περιοχή και η δέσμευση των συγκεκριμένων εκτάσεων συνιστά και μια «άμυνα» απέναντι σε πιέσεις για μια περαιτέρω άναρχη ανάπτυξη παραθεριστικής κατοικίας που υφίστανται σε όλη ευρύτερη περιοχή. Τέλος η χρήση που φιλοξενούν είναι ήπια και περιβαλλοντικά συμβατή και για το λόγο αυτό συνεισφέρει ουσιαστικά στη διατήρηση σημαντικών στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, της βιοποικιλότητας και του μικροκλίματος.

2.3.2. Μικτή ζώνες προστασίας πρασίνου, γεωργικής παραγωγής και ήπιας γεωργικής κατοικίας [Σχ. 2, ζώνη 10]. Εντός της ζώνης αυτής (Κιούπι, Αγία Βαρβάρα και Σκουφείκα) περιλαμβάνονται κυρίως γεωργικές εκτάσεις αλλά και κάποιες προστατευόμενες και δασικές εκτάσεις. Ήδη στη ΖΟΕ Μεσογείων (ΦΕΚ 199/Δ/2003) (πρβλ. Σχ. 3) η περιοχή αυτή χαρακτηρίζεται ως «γεωργική γη» ενώ το νότιο τμήμα της ως «ζώνη πρασίνου». Στην πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από ήπια δόμηση αλλά και σημαντικές αδόμητες εκτάσεις.

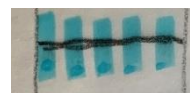
Η περιοχή αυτή δεν έχει σαφή χαρακτήρα, πλην όμως χαρακτηρίζεται από αραιή ακόμα δόμηση και από, συγκριτικά με τις λοιπές οικιστικής χρήσης ζώνες της περιοχής μελέτης, σημαντικά μεγαλύτερο μέγεθος ιδιοκτησιών. Αυτή η δομή αυτής της υποπεριοχής, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και οι υφιστάμενες θεσμικές προβλέψεις, οδηγούν στη σκέψη για την οργάνωση μια ζώνης μικτής χρήσης, μετά προφανώς από ειδικότερη μελέτη της περιοχής κατά το Β' Στάδιο του ΕΧΣ, με διασφάλιση της «Ζώνης Προστασίας Πρασίνου, όπως αυτή προβλέπεται από τη ΖΟΕ Μεσογείων και με την

θέσπιση μιας ζώνης γεωργικής χρήσης σε όλη την υπόλοιπη επιφάνεια, μιας και κάτι τέτοιο το υποστηρίζει και το μεγάλο μέγεθος των ιδιοκτησιών. Σε αυτή τη γεωργική ζώνη, που θα ήταν απαραίτητη σε μια περιοχή με οικιστικές χρήσεις, τόσο για την τροφοδοσία της με γεωργικά προϊόντα, όσο και για την κατά το δυνατόν διατήρηση κάποιων τυπικών χαρακτηριστικών αυτής της περιοχής, όπως αυτά ίσχυσαν εκεί και στο παρελθόν, αλλά και για λόγους ανάσχεσης των περαιτέρω πιέσεων οικιστικής πυκνώσης με τους όρους που αυτή έχει ήδη υλοποιηθεί στις γειτονικές υποπεριοχές, θα ήταν εφικτή η πρόβλεψη της δυνατότητας συμπληρωματικής / υποστηρικτικής κατοικίας υπό όρους περιορισμένης οικοδομικής εκμετάλλευσης. Το μοντέλο αυτό είναι άλλωστε γνωστό και από το παρελθόν. Ενδεικτική είναι η περίπτωση του ΠΔ του ΦΕΚ 133/Δ/1977 με το οποίο προβλέφθηκε στον περιαστικό χώρο η δυνατότητα «αγροικιών» μέγιστης επιφάνειας 100 τμ ανά 8 στρέμματα γης, ως συνοδευτικής εγκατάστασης γεωργοκτηνοτροφικών χρήσεων. Τέτοιας περιορισμένης έκτασης και έντασης «αγροικίες», μέσα σε ζώνες πρωτίστως γεωργικές αποτελούσαν πάντοτε βασικό συστατικό στοιχείο του Ελλαδικού τοπίου χωρίς παράλληλα να συνιστούν κάποια ουσιαστική επιβάρυνσή του.

2.4. Περιβαλλοντικό δίκτυο

2.4.1. Ζώνες «άμυνας» και προστασίας έναντι φυσικών καταστροφών

[Σχ. 2, ζώνη 8]. Πρόκειται για την ανάγκη δημιουργίας ενός περιβαλλοντικού δικτύου που θα απαρτίζεται από ένα πλέγμα ζωνών πλάτους περίπου 100 μέτρων και που θα διατρέχει την περιοχή μελέτης από Βορρά προς Νότο και από τα Δυτικά προς τα Ανατολικά (από την Πεντέλη προς τη θάλασσα). Το πλέγμα αυτό έχει ένα πολλαπλό ρόλο: α) αναβαθμίζει το περιβάλλον και το τοπίο της περιοχής αποκαθιστώντας τη συνέχεια των στοιχείων της φύσης και των οικοσυστημάτων μεταξύ βουνού και θάλασσας, β) οργανώνει γραμμές «άμυνας» έναντι του κινδύνου της πυρκαγιάς, μιας και περιλαμβάνει ως σημαντικό συστατικό του στοιχείο την προσεκτική επιλογή δέντρων και εν γένει βλάστησης που καθυστερούν την εξάπλωση της φωτιάς, γ) εξασφαλίζει τη δυνατότητα ύπαρξης ενός αποθέματος κοινοχρήστων χώρων και δίοδων διέλευσης, υποδομές που σε περίπτωση ανάγκης μπορούν να λειτουργήσουν ως χώροι καταφυγής και ως δίοδοι διαφυγής αντιστοίχως, και με αυτό τον τρόπο μειώνουν σημαντικά τη διακινδύνευση της περιοχής έναντι μιας πλειάδας φυσικών καταστροφών (πυρκαγιά, πλημμύρα, σεισμός) και δ) οργανώνει χωρίς να θίγει υφιστάμενες ή και μελλοντικές οικιστικές εγκαταστάσεις προβλέποντας όμως κάποιους συγκεκριμένους όρους που θα πρέπει να ικανοποιούνται, τόσο αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του δομημένου περιβάλλοντος όσο και αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος.

Αυτές οι περιβαλλοντικές ζώνες «άμυνας» μπορούν να διακριθούν σε δυο ομάδες: Η πρώτη ομάδα αφορά αυτές τις ζώνες που κινούνται από την Πεντέλη προς τη θάλασσα και που έχουν αφετηρία του σχεδιασμού τους την ύπαρξη των υφιστάμενων μικρών ή μεγάλων ρεμάτων. Ακολουθούν επομένως τις βαθιές γραμμές των ρεμάτων, περιλαμβάνουν την όποια ζώνη του κάθε ρέματος προκύψει από τη διαδικασία οριοθέτησής του, και συνοδεύονται και από τις απαιτούμενες ακόμα παράπλευρες επιφάνειες με τα χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν, μέχρι τη συμπλήρωση ενός συνολικού εύρους της τάξης των 100 περίπου μέτρων. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι αυτή η ομάδα περιβαλλοντικών ζωνών «άμυνας» φτάνοντας προς την ακτή, οφείλει

να διαπεράσει πιθανά συμπαγή οικοδομικά μέτωπα και να αποκαταστήσει τη συνέχεια με τη ζώνη της ακτογραμμής.

Η δεύτερη ομάδα των ζωνών του περιβαλλοντικού δικτύου κινείται από Βορρά προς Νότο και απαρτίζεται από δύο κυρίως ζώνες. Η πρώτη κινείται στα δυτικά της Λ. Μαραθώνος και περιλαμβάνει διαφόρων ειδών περιοχές δασικού ή μη χαρακτήρα, και θα μπορούσε κατά περίπτωση να φιλοξενήσει και γεωργικές εκτάσεις. Η δεύτερη κινείται στο εσωτερικό της περιοχής, από την Λ. Μαραθώνος ως τη θάλασσα, με κύριο άξονα την οδό Κύπρου και τη συνέχειά της προς Βορρά και προς Νότο. Φέρει και αυτή, ειδική βλάστηση ώστε να συν-λειτουργήσει ως κατάλληλη ζώνη συνέχειας του φυσικού στοιχείου και άμυνας του δομημένου περιβάλλοντος.

2.4.3. Παράκτια ζώνη προς ειδική διαχείριση [Σχ. 2, ζώνη 9]. Πρόκειται για την περιοχή μεταξύ του ήδη οριοθετημένου αιγιαλού – παραλίας και του δρόμου που διατρέχει παράλληλα την ακτή σε συνδυασμό με δεισδύσεις στις περιοχές εκβολής των ρεμάτων. Αποτελεί τον πιο κρίσιμο χώρο και απαιτεί ειδικότερη διερεύνηση και μελέτη λόγω της διάβρωσης των ακτών (όπου θα πρέπει να γίνουν ειδικές ακτομηχανικές και εδαφοτεχνικές μελέτες), που πιθανότατα οδηγεί στην εκ νέου οριοθέτηση του αιγιαλού και της παραλίας βάσει του Ν. 2971/2000 όπως ισχύει, αλλά και της αναγκαιότητας εύρεσης διεξόδων προς τη θάλασσα, διασφάλισης ελεύθερων χώρων στο παραλιακό μέτωπο και χάραξης παράκτιων διαδρομών πεζών και ποδηλάτων. Σημειώνεται ότι για τμήμα του παράκτιου μετώπου της περιοχής μελέτης προβλέπεται ειδικό καθεστώς προστασίας με βάση τα αναφερόμενα στη ΖΟΕ Μεσογείων.

2. Θέματα διαχείρισης κίνδυνων και καταστροφών

Μέρος 1. Γενικά

1.1. Εισαγωγή: Η χωρική ανθεκτικότητα και ο ρόλος του χωρικού σχεδιασμού

Η έννοια της «ανθεκτικότητας» προσδιορίζει την προσαρμοστικότητα ενός συστήματος έναντι χρόνιων πιέσεων (κοινωνικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών ή ανθρωπιστικών) ή/και αιφνίδιων κρίσεων (φυσικές καταστροφές, τεχνολογικά ατυχήματα, τρομοκρατικές επιθέσεις). Περιγράφει την ικανότητα του συστήματος να αντισταθεί σε πιέσεις και σοκ, να τις αντιμετωπίσει και να ανακάμψει ή/και να εξελιχθεί μετά από αυτές. Η έννοια συναντάται σε ευρύ φάσμα επιστημονικών αντικειμένων και προβάλλεται ως ένα επιθυμητό χαρακτηριστικό και για τα χωρικά συστήματα (βλ. ανάλυση σε Pendall, Foster & Cowell, 2007).

Οι πόλεις και οι οικισμοί, όπως και οι λοιπές χωρικές οντότητες, θα πρέπει να είναι σε θέση να επιστρέψουν σε κατάσταση ισορροπίας σε περιπτώσεις οικονομικών κρίσεων (π.χ. πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση), πρωτόγνωρων κοινωνικών μεταλλαγών (π.χ. εισροή προσφύγων), περιβαλλοντικών πιέσεων (μεταβολές κλίματος) ή αιφνίδιων φυσικών φαινομένων με ακραίες επιπτώσεις (π.χ. σεισμοί, πλημμύρες, πυρκαγιές, φαινόμενα καύσωνα). Στην προσπάθεια αυτή ο ρόλος του χωρικού σχεδιασμού αναμένεται να είναι κρίσιμος, ιδιαίτερα σε σχέση με το αστικό περιβάλλον (Meerow, Newell & Stults, 2016).

Οι πρώτες οργανωμένες σχετικές προσπάθειες στην Ελλάδα έγιναν στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας του ιδρύματος Rockefeller «100 Ανθεκτικές πόλεις» στο οποίο μετείχαν η Θεσσαλονίκη και η Αθήνα¹. Για τις ανάγκες του προγράμματος “100 Resilient cities” αναπτύχθηκε ως εργαλείο το «Πλαίσιο Αστικής Ανθεκτικότητας (ΠΑΑ)» σε μια προσπάθεια να γίνει κατανοητή τόσο η πολυπλοκότητα των λειτουργιών των σύγχρονων πόλεων, όσο και οι άξονες ανάπτυξης που συμβάλλουν στην ανθεκτικότητά τους. Εκεί η «Αστική ανθεκτικότητα» προσδιορίζεται ως η ικανότητα κατοίκων, κοινοτήτων, θεσμών, επιχειρήσεων και δομών μιας πόλης να επιβιώνουν, να προσαρμόζονται και να εξελίσσονται ανεξάρτητα από τις χρόνιες πιέσεις και τις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης που τυχόν αντιμετωπίζουν (Πλαίσιο Αστικής Ανθεκτικότητας, Arup/Rockefeller Foundation 2014).

Όσον αφορά σε φυσικές καταστροφές, ο χωρικός σχεδιασμός αναμένεται να: (α) δράσει προληπτικά, να μειώσει δηλαδή την πιθανότητα καταστροφής έναντι των φυσικών κινδύνων σε μια περιοχή, (β) να μετριάσει τις επιπτώσεις της εκδήλωσής των κινδύνων και να βοηθήσει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση τους, και (γ) να συμβάλει στην διαδικασία ανάκαμψης και επαναφοράς σε σημείο ισορροπίας. Αναμένεται δηλαδή να αυξήσει την ανθεκτικότητα των χωρικών ενοτήτων.

1.2. Ο κύκλος διαχείρισης καταστροφής ως βάση για την ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένων πολιτικών

Παρότι σήμερα παρατηρείται μια έντονη επικέντρωση στην έκτακτη φάση μιας καταστροφής, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι «αντιμετώπιση καταστροφής» (διαχείριση της έκτακτης κατάστασης) δεν σημαίνει «διαχείριση καταστροφής». Η

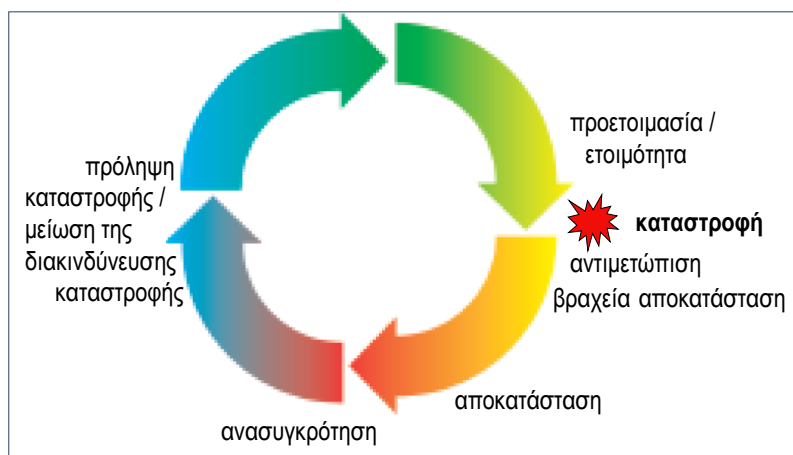
1. Για πληροφορίες (πρόσβαση 13.03.2020) <https://www.100resilientcities.org/>

διαχείριση καταστροφής αποτελεί μια κυκλική μακρόχρονη διεργασία που περιλαμβάνει διάφορες επικαλυπτόμενες φάσεις και οδηγεί εν τέλει σε μείωση των αναμενόμενων επιπτώσεων από μελλοντικές καταστροφές και πρόληψη των καταστροφών.

Οι φάσεις διαχείρισης μια καταστροφής είναι οι εξής² : (Σχήμα 1)

- μείωση της διακινδύνευσης και πρόληψη της καταστροφής
- προετοιμασία – ετοιμότητα για αντιμετώπιση καταστροφής
- αντιμετώπιση της καταστροφής (ή διαχείριση έκτακτης ανάγκης) και βραχεία αποκατάσταση
- Αποκατάσταση – Ανασυγκρότηση της πληγείσας περιοχής

Κάθε φάση σχετίζεται με ανάπτυξη και εφαρμογή αντίστοιχων πολιτικών και σχεδιασμών. Στον Πίνακα 1 στο Παράρτημα παρουσιάζονται για κάθε Φάση διαχείρισης καταστροφής, η ενδεικτική διάρκεια της, επιγραμματικά το ισχύον βασικό θεσμικό πλαίσιο, οι κυρίως αρμόδιοι φορείς και κάποια σχόλια σχετικά με την υφιστάμενη σήμερα κατάσταση, ιδίως όσον αφορά στο χώρο και τις χωρικές διαστάσεις.

Σχήμα 1. Φάσεις διαχείρισης καταστροφής

Δεδομένης της αβεβαιότητας σχετικά με τους κινδύνους και τις καταστροφές, αβεβαιότητας τόσο ως προς τα χαρακτηριστικά του φαινομένου - εναύσματος καταστροφής όσο και ως προς τις αναμενόμενες επιπτώσεις και την χωρική και χρονική εξέλιξή τους, ζητούμενο για τις πολιτικές και τους σχεδιασμούς αποτελεί η ολοκληρωμένη θεώρηση όλων των φάσεων της καταστροφής, στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Συνεπώς, απαιτείται υπέρβαση των τομεακών και επαγγελματικών διαχωρισμών που υφίστανται και συνδέονται με τις διαφορετικές ανάγκες και προτεραιότητες σε κάθε φάση διαχείρισης μιας καταστροφής.

Εξάλλου, σύμφωνα με τις σύγχρονες κατευθύνσεις στο πεδίο των καταστροφών και κινδύνων (Δες το Παγκόσμιο Πλαίσιο και την Ατζέντα Sendai των ΗΕ για τη Μείωση της Διακινδύνευσης Καταστροφής μέχρι το 2030³), βάση της διαχείρισης καταστροφής αποτελεί η μείωση της διακινδύνευσης καταστροφής και η πρόληψη. Αυτό

2. Με δεδομένη την Βαβέλ που επικρατεί ως προς την ορολογία που χρησιμοποιείται στο πεδίο των κινδύνων και καταστροφών στην Ελλάδα, έγινε η επιλογή να χρησιμοποιηθούν στο κείμενο οι όροι που προβλέπει ο νέος Νόμος που διέπει την πολιτική προστασία στην Ελλάδα (Ν.4662/2020 «Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων...», ΦΕΚ 27/Α/2020).

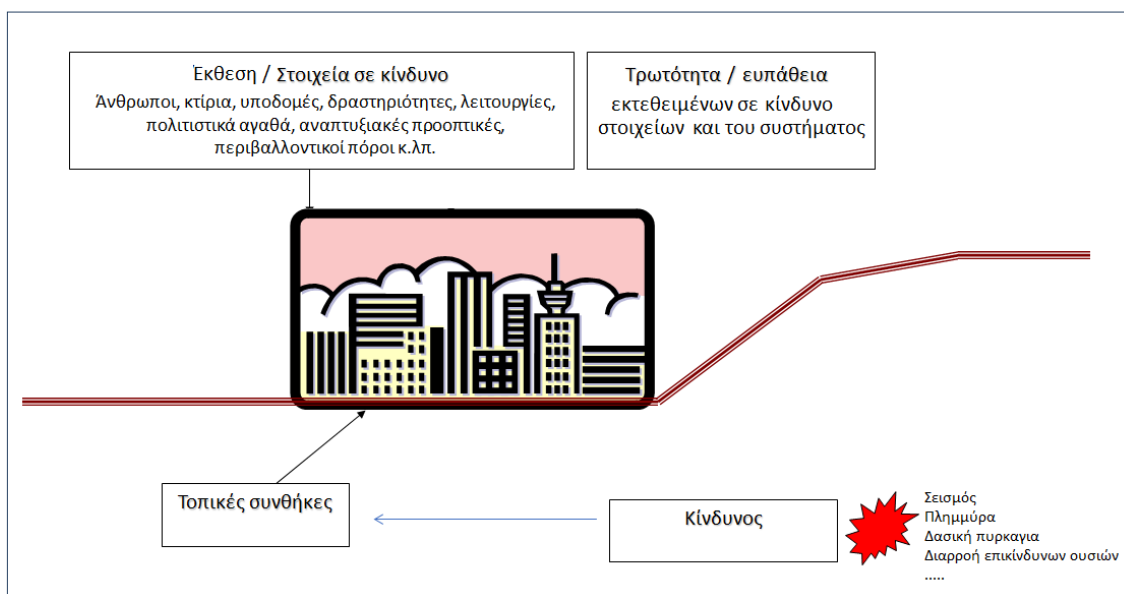
3. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030. Στο: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf (Πρόσβαση 13/03/2020)

επιδιώκεται βέβαια πριν η καταστροφή συμβεί, αλλά επιτυγχάνεται επίσης μετά από μια καταστροφή, μέσω της καλύτερης ανοικοδόμησης της πληγείσας περιοχής (Προτεραιότητα “Build Back Better” του Πλαισίου Sendai).

Στο πλαίσιο αυτό επανέρχεται το ζήτημα της ανθεκτικότητας. Παρότι κατά κανόνα η ανθεκτικότητα προβάλλεται ως μια αποκλειστικά θετική ιδιότητα, σε πολλές περιπτώσεις η ανθεκτικότητα ενός εκτεθειμένου σε κίνδυνο στοιχείου (κοινωνικής ομάδας, επιχείρησης, φορέα κλπ.) ή και του συστήματος ολόκληρου βασίζεται σε μετακύληση τρωτότητας ή και κινδύνου ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες, επιχειρήσεις, τόπους ή και μεταξύ των γενεών (Σαπουντζάκη και Δανδουλάκη, 2016⁴).

1.3. Διακινδύνευση καταστροφής και σχεδιασμός του χώρου

Η διακινδύνευση έναντι του κινδύνου, δηλαδή οι πιθανές ανθρώπινες, υλικές ή περιβαλλοντικές απώλειες από έναν κίνδυνο σε καθορισμένη χρονική περίοδο σε μια περιοχή, είναι αποτέλεσμα του συνδυασμού: του κινδύνου (δηλαδή της πιθανότητας να εκδηλωθεί ένα επικίνδυνο φαινόμενο ή διεργασία), της έκθεσης (των εκτεθειμένων στον κίνδυνο στοιχείων του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος) και τρωτότητας (της ευπάθειας ή επιρρέπειας των εκτεθειμένων στοιχείων στον εν λόγω κίνδυνο). (Σχήμα 2).

Σχήμα 2. Βασικά συστατικά της διακινδύνευσης (της πιθανότητας πρόκλησης επιπτώσεων) σε κινδύνους.

Ο σχεδιασμός του χώρου είναι σε θέση να ρυθμίσει βασικές παραμέτρους της διακινδύνευσης έναντι κινδύνων. Ειδικότερα, ο σχεδιασμός του χώρου είναι ένα εργαλείο ρύθμισης όσον αφορά:

→ τον κίνδυνο, δηλαδή την πιθανότητα εκδήλωσης σε μια θέση ενός επικίνδυνου φαινομένου ή διεργασίας ορισμένης σφοδρότητας, μέσω της απαγόρευσης ή

4. Σαπουντζάκη, Κ., Δανδουλάκη, Μ. (2016). Αναζήτηση της προσαρμοστικότητας, του επιχειρησιακού αγνώστου κατά της τρωτότητας. [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Σαπουντζάκη, Κ., Δανδουλάκη, Μ. (2016). Κίνδυνοι και Καταστροφές. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Κεφ. 5. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/6302>. Στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6302> (Πρόσβαση στις 10/03/2020).

- όχι της χωρικής ανάπτυξης σε κάποιες ζώνες ή θέσεις (ενδεικτικά, απαγόρευση της δόμησης σε ζώνες με μεγάλο κίνδυνο κατολίσθησης).
- την έκθεση σε κίνδυνο μέσω της ρύθμισης της θέσης, του είδους και της έντασης χρήσεων στις διάφορες θέσεις (ενδεικτικά, καθορισμός χρήσης πρασίνου σε παραποτάμιες ζώνες ή χωροθέτηση πάρκου κατά μήκος ενεργού σεισμικού ρήγματος).
 - την τρωτότητα μέσω της επιβολής ρυθμιστικών κανόνων για τα εκτεθειμένα σε κίνδυνο στοιχεία (ενδεικτικά, πολεοδομικός κανονισμός που επιβάλλει την υπερύψωση των κτηρίων σε πλημμυρικές ζώνες).

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ήδη ότι η μείωση της διακινδύνευσης και η πρόληψη των καταστροφών εμπλέκει ένα ευρύ σύνολο φορέων και πολιτικών που συνδέονται με την ανάπτυξη και προστασία των εκτεθειμένων σε κίνδυνο στοιχείων. Ενδεικτικά, σε επίπεδο κράτους (επιτελικό) η μείωση της διακινδύνευσης των μεταφορικών υποδομών απασχολεί κυρίως το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών, των φυσικών πόρων το ΥΠΕΝ, των πολιτιστικών υποδομών και αγαθών το ΥΠΠΟ, των αγροτικών υποδομών και αγαθών στο ΥΠΑΑΤ, των εκπαιδευτικών υποδομών και της σχολικής κοινότητας το ΥΠΠΕΘ. Αντίστοιχα, σε τοπικό επίπεδο ο Δήμος και η Περιφέρεια επωμίζονται μέτρα και δράσεις πρόληψης αναφορικά με διάφορες κατηγορίες εκτεθειμένων στοιχείων σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που έχουν.

Άρα, η πρόληψη καταστροφής και η μείωση της διακινδύνευσης άπτεται πολλών τομεακών πολιτικών, αφορά όλα τα επίπεδα διοίκησης, από το παγκόσμιο στο τοπικό, και εμπλέκει τον δημόσιο τομέα, τον ιδιωτικό τομέα και την κοινωνία των πολιτών. Εν τέλει, αφορά όλους και όλες. Μάλιστα, η ενσωμάτωση της πρόληψης των καταστροφών σε όλες τις πολιτικές και στρατηγικές αποτελεί κατεύθυνση του Πλαισίου και της Ατζέντας Σεντάι για τη μείωση της διακινδύνευσης καταστροφής 2016-2030 και κατεύθυνση σχετικών Ευρωπαϊκών πολιτικών.

Όχι άσχετα από τα παραπάνω, η διακυβέρνηση της διακινδύνευσης αποτελεί ένα σύγχρονο αιτούμενο προκειμένου να προαχθεί η συναντίληψη, συναπόφαση και συνεργασία των πολλών και διαφορετικών ενδιαφερομένων και δρώντων, στην κατεύθυνση της μείωσης της διακινδύνευσης καταστροφής.

1.4. Χωρικές διαστάσεις της αντιμετώπισης καταστροφής και της βραχείας αποκατάστασης στην Ελλάδα – Ζητήματα προετοιμασίας και ετοιμότητας

Στις αρχές της δεκαετίας του '80 η αντισεισμική προστασία ετέθη ως εθνική προτεραιότητα με αποτέλεσμα τη σταδιακή δημιουργία ενός συστήματος (θεσμικό πλαίσιο, φορείς, πρακτικές, τεχνογνωσία) αναφορικά με όλες τις φάσεις διαχείρισης σεισμικής καταστροφής. Η ΓΓΠΠ συστάθηκε το 1995 αποσκοπώντας στην αντιμετώπιση διαφόρων κινδύνων, πλην του σεισμού, με έμφαση όμως στην έκτακτη φάση και στην προετοιμασία - ετοιμότητα. Το 2002, ο Ν.3013/2002 «Αναβάθμιση πολιτικής προστασίας...» έφερε πολλά νέα στοιχεία στην πολιτική προστασία. Σε αυτό τον Νόμο βασιζόταν μέχρι πολύ πρόσφατα η πολιτική προστασία στη χώρα, έως ότου οι καταστροφές στην Μάνδρα και το Μάτι έδωσαν ώθηση για μια νέα αλλαγή του θεσμικού πλαισίου που διέπει την πολιτική προστασία στην Ελλάδα.

Στις αρχές του 2020 θεσπίστηκε ο Ν.4662/2020 «Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων, αναδιάρθρωση της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση συστήματος εθελοντισμού πολιτικής προστασίας,

αναδιοργάνωση του Πυροσβεστικού και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 27/Α/7-2-2020). Για την εφαρμογή του προβλέπει ένα σύνολο εφαρμοστικών διαταγμάτων και αποφάσεων, γεγονός που καθιστά ακόμη ασαφές το πλαίσιο πολιτικής προστασίας στην χώρα.

Εβδομάδες πριν τη ψήφιση του Νόμου, εκδόθηκαν, κατ' εφαρμογή του Γενικού Σχεδίου Πολιτικής Προστασίας «Ξενοκράτης» ένα σύνολο Γενικών Σχεδίων Πολιτικής Προστασίας για διάφορους κινδύνους και συγκεκριμένα:

- Γενικό Σχέδιο «Δάρδανος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεση/Βραχεία Διαχείριση των Συνεπειών από την Εκδήλωση Πλημμυρικών Φαινομένων (Αναρτήθηκε στις 9/12/2019. Προθεσμία για εκπόνηση Σχεδίων Απ.Δ/σεων, Περιφερειών και Δήμων: Ιανουάριος 2020)
- Γενικό Σχέδιο «Ιόλαος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών εξαιτίας Δασικών Πυρκαγιών (Αναρτήθηκε στις προθεσμία για εκπόνηση Σχεδίων Απ.Δ/σεων, Περιφερειών και Δήμων: Μάρτιος 2020)
- Γενικό Σχέδιο «Εγκέλαδος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεση/Βραχεία Διαχείριση των Συνεπειών από την Εκδήλωση Σεισμών (Αναρτήθηκε στις προθεσμία για εκπόνηση Σχεδίων Απ.Δ/σεων, Περιφερειών και Δήμων: Μάρτιος 2020)
- Γενικό Σχέδιο «Ηράκλειτος», για την Αντιμετώπιση Τεχνολογικών Ατυχημάτων
- Μεγάλης Έκτασης στο πλαίσιο εναρμόνισης με την Ευρωπαϊκή οδηγία SEVESO III (Αναρτήθηκε στις 13/02/2020)
- Γενικό Σχέδιο «Τάλως», για την Αντιμετώπιση Ηφαιστειακής Έκρηξης στη Σαντορίνη (Αναρτήθηκε στις 06/02/2020)

Τα παραπάνω Σχέδια περιλαμβάνουν προβλέψεις με χωρική διάσταση (Πίνακας 2 έως Πίνακας 5 στο Παράρτημα). Εξάλλου, η υπάρχουσα εμπειρία από την αντιμετώπιση σεισμικής καταστροφής έχει αναδείξει σημαντικές χωρικές διαστάσεις σε ένα σύνολο πεδίων (βλ. και ενότητα 2.2.). Σημειώνεται ακόμη ότι σε όλα τα σχέδια αφετηρία του σχεδιασμού πολιτικής προστασίας αποτελεί η εκτίμηση της διακινδύνευσης της περιοχής.

1.5. Αποκατάσταση και ανασυγκρότηση πληγείσων από καταστροφή περιοχών στην Ελλάδα

Με αφετηρία τη σεισμική καταστροφή στη Θεσσαλονίκη το 1978 έχει δημιουργηθεί σταδιακά ένα σύστημα αποκατάστασης πληγέντων από καταστροφή. Χαρακτηριστικό του συστήματος είναι ότι αυτό επικεντρώνεται στο μεμονωμένο βλαμμένο κτίριο και προβλέπει κρατική στεγαστική συνδρομή (Δωρεάν Κρατική Αρωγή και Άτοκο ή χαμηλότοκο Δάνειο) στον ιδιοκτήτη για την επισκευή ή ανακατασκευή του πληγέντος κτιρίου. Ουσιαστικά, λοιπόν, αποσκοπεί στη μείωση της τρωτότητας των κτιρίων που έχουν υποστεί βλάβες, καθώς και σε αύξηση της ασφάλειας των νέων κτιρίων μετά την ανακατασκευή τους λόγω της εφαρμογής πιο σύγχρονων κανονισμών. Δεν οδηγεί, όμως, ολοκληρωμένα στη μείωση της συνολικής διακινδύνευσης της πληγείσας περιοχής.

Σε ελάχιστες περιπτώσεις καταστροφών έχει επιχειρηθεί, με διάφορους βαθμούς επιτυχίας, μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση αποκατάστασης της πληγείσας περιοχής, με στόχο και την πολεοδομική βελτίωση. Ενδεικτικά αναφέρονται, η ανασυγκρότηση

της Καλαμάτας από τη σεισμική καταστροφή του 1986, πρόγραμμα μεταφοράς οικισμών μετά τη σεισμική καταστροφή Γρεβενών- Κοζάνης το 1995, πρόγραμμα «Ανάπλαση» στο κέντρο των άνω Λιοσίων μετά τη σεισμική καταστροφή του 1999. Η μελέτη κάθε περίπτωσης αναδεικνύει δυνατά και αδύναμα στοιχεία, καθώς και τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες με την καταστροφή ανοίγει ένα παράθυρο ευκαιρίας για συνολικότερες βελτιώσεις που υπερβαίνουν το επίπεδο του κτιρίου και του ιδιοκτήτη.

Μέρος 2. Σκέψεις και προτάσεις για το ΕΧΣ στο Μάτι

2.1. Μήπως είναι πολύ αργά για να αξιοποιηθεί το παράθυρο ευκαιρίας που άνοιξε με την καταστροφή;

Μετά από μια καταστροφή και για κάποια χρόνια, υπό προϋποθέσεις, ανοίγει το λεγόμενο "παράθυρο ευκαιρίας" για την προώθηση πολεοδομικών επεμβάσεων που πριν συναντούσαν μεγάλη αντίσταση. Το «παράθυρο ευκαιρίας» μετά από μια καταστροφή δημιουργείται -μεταξύ άλλων- λόγω της μεγαλύτερης πρόσληψης από τον πληθυσμό της διακινδύνευσης και μικρότερη αποδοχή της. Σύμφωνα με την εμπειρία από καταστροφές και τη βιβλιογραφία, το παράθυρο ευκαιρίας για την προώθηση μη δημοφιλών αλλαγών στον χώρο διαρκεί λίγο (2 -3 χρόνια).

Στο Μάτι η καταστροφή άλλαξε τον δομημένο χώρο και το περιβάλλον. Ενδεχομένως, επίσης, να είχε μεταβάλει την πρόσληψη / αντίληψη της τοπικής κοινωνίας για τους κινδύνους, οδηγώντας σε μια νέα ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της. Όμως, η πρόσληψη του κινδύνου καταστροφής δεν φαίνεται να είναι μεγάλη αυτή τη στιγμή, όπως προκύπτει από τις απόψεις που εκφράζουν φορείς της ΚτΠ της περιοχής. Για ένα μέρος της τοπικής κοινωνίας, η προστασία της ιδιοκτησίας στη γη και της στέγης, η αποκατάσταση της ιδιωτικότητας και εν γένει η διατήρηση των προκαταστροφικών κεκτημένων είναι πλέον προτεραιότητα.

Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο για μετακαταστροφική αποκατάσταση προάγει την αποκατάσταση (επισκευή, ανακατασκευή) σε επίπεδο κτηρίου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση καταστροφής μάλιστα το πλαίσιο αυτό εφαρμόζεται ιδιαίτερα γενναιόδωρα προς τους πληγέντες και με όρους επαναφοράς στην πρότερη κατάσταση. Ήδη εκδίδονται άδειες ανακατασκευής και επισκευής και παρέχεται στεγαστική συνδρομή για αποκατάσταση κτηρίων, ενώ στην πληγείσα περιοχή κτίρια έχουν επισκευαστεί και προχωρούν ανακατασκευές.

Ένα θεμελιώδες ερώτημα είναι επομένως, αν και σε τι διαφέρει αυτό το ΕΧΣ που αφορά σε μετακαταστροφική πολεοδόμηση από ένα άλλο ΕΧΣ.

2.2. Πρώτες προτάσεις άμεσης εφαρμογής σχετικά με το ΕΧΣ για το Μάτι από την οπτική της διαχείρισης καταστροφής

Όπως πλέον η τραγική εμπειρία έχει καταδείξει, χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης όπως τα παρακάτω οδηγούν σε αυξημένη τρωτότητα και διακινδύνευση.

- έλλειψη κοινόχρηστων χώρων και χώρων συγκέντρωσης των κατοίκων και των επισκεπτών,
- απουσία αντιπυρικών ζωνών ανάσχεσης ή επιβράδυνσης της φωτιάς με κατάλληλη φύτευση,

- έλλειψη κατάλληλα διαμορφωμένης ζώνης παραλίας, σε σύνδεση με το οδικό δίκτυο και το δίκτυο κοινόχρηστων χώρων της περιοχής,
- οδοί μικρού πλάτους, πληθώρα αδιέξοδων οδών, μακρόστενα Ο.Τ., ύπαρξη δύο μόνο παράλληλων οδών προς τη θάλασσα (Ποσειδώνος και Κύπρου),
- αποκλεισμός πρόσβασης στη θάλασσα, περιφραγμένες ιδιοκτησίες, απόκρημνες ακτές.
- διακυμάνσεις στην έκθεση του πληθυσμού σε εποχική βάση, χρήση της περιοχής από επισκέπτες (μη γνώστες της περιοχής) κατά την θερινή περίοδο,
- άγνωστης τρωτότητας οικιστικό απόθεμα (μεγάλος αριθμός κτιρίων στα οποία δεν έχουν εφαρμοστεί πλήρως οι δομικοί κανονισμοί),
- Δόμηση ζωνών και θέσεων μεγάλου κινδύνου (σε σεισμό, αστοχία εδάφους, διάβρωση, πλημμύρα δασική πυρκαγιά).

Από τη σκοπιά της διαχείρισης κινδύνων και καταστροφών, επιδίωξη αποτελεί η συμβολή του χωρικού σχεδιασμού στον περιορισμό της διακινδύνευσης στην περιοχή μελέτης έναντι, κυρίως, φυσικών κινδύνων όπως πυρκαγιά / πλημμύρα / σεισμός κα.

Η διακινδύνευση της περιοχής έχει μεταβληθεί λόγω της καταστροφής. Προφανώς ο κίνδυνος δασικής πυρκαγιάς είναι πλέον μικρότερος, αλλά ήδη παρατηρούνται ενδείξεις παράκτιας διάβρωσης και αναμένεται αυξημένος κίνδυνος πλημμύρας και κατολισθήσεων. Επιπρόσθετα, η περιοχή μελέτης παραμένει μετά την καταστροφή δομημένη και διαμορφωμένη σε μεγάλο βαθμό και μάλιστα εμφανώς χωρίς πλήρη τήρηση κανόνων και κανονισμών, ενώ ήδη εκδίδονται άδειες ανακατασκευής και επισκευής κτιρίων. Επομένως, στην συγκεκριμένη περίπτωση θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμη η εκτίμηση της υφιστάμενης διακινδύνευσης έναντι των βασικών κινδύνων (σύμφωνα με την μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας και τη ΣΜΠΕ) στην περιοχή μελέτης και με βάση αυτή η λήψη κατάλληλων μέτρων (σε επίπεδο έκθεσης και τρωτότητας) για τη μείωσή της.

Έχουν αναπτυχθεί διάφορες μεθοδολογίες για την εκτίμηση της διακινδύνευσης οικισμών έναντι κινδύνων (δες βιβλιογραφία). Μάλιστα προτείνεται σε επίπεδο ΕΕ εναρμονισμένη μεθοδολογία εκτίμησης της διακινδύνευσης. Η ολοκληρωμένη εφαρμογή των μεθοδολογιών προϋποθέτει πολυεπιστημική ομάδα, πόρους και χρόνο που σε αυτή την φάση δεν υπάρχουν. Παρόλα αυτά το ΕΧΣ μπορεί και πρέπει να λάβει υπόψη μια πρώτη, αδρομερή εκτίμηση της υφιστάμενης διακινδύνευσης στην περιοχή μελέτης έναντι των βασικών κινδύνων που έχουν αναγνωριστεί και για τις βασικές κατηγορίες εκτεθειμένων στοιχείων (κτήρια, υποδομές, κρίσιμες και σημαντικές εγκαταστάσεις και λειτουργίες, μόνιμος και max πληθυσμός, φυσικό περιβάλλον).

Με επίκεντρο τον προβληματισμό αυτό προτείνεται μια πρώτη γενική μεθοδολογία / σειρά βημάτων:

1. Αναγνώριση και εκτίμηση των κινδύνων στην περιοχή μελέτης – Πολυκινδυνική εκτίμηση και αναγνώριση περιοχών αυξημένου κινδύνου
2. Αναγνώριση βασικών κατηγοριών εκτεθειμένων στους κινδύνους στοιχείων στην περιοχή μελέτης και αδρομερής εκτίμηση της τρωτότητάς τους στους βασικούς κινδύνους
3. Με βάση τα παραπάνω, εκτίμηση της διακινδύνευσης και επισήμανση περιοχών ή και κατηγοριών εκτεθειμένων στοιχείων ιδιαίτερα αυξημένης διακινδύνευσης

4. Αναγνώριση των επιλογών χωρικού σχεδιασμού που σχετίζονται / μεταβάλλουν τις τοπικές συνθήκες συμβάλλοντας προληπτικά, κατά την αντιμετώπιση του φαινομένου και κατά την αποκατάσταση: προσαρμογή στα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, κατάλληλες χρήσεις γης, πυκνότητα, υποδομές, οδοί διαφυγής, ανοιχτοί χώροι καταφυγής, κλπ.
5. Προτεραιοποίηση των απαραίτητων ενεργειών με κριτήριο την συμβολή στην άρση της διακινδύνευσης.
6. Προσδιορισμός ενεργειών που αφορούν στο θεσμικό πλαίσιο / δομές / σχήματα διακυβέρνησης σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό επίπεδο.

Επισημαίνεται ότι η εκτίμηση της υφιστάμενης διακινδύνευσης είναι απαραίτητη επειδή μετά την καταστροφή η περιοχή εξακολουθεί να είναι δομημένη και διαμορφωμένη.

Με δεδομένο ότι ήδη εκδίδονται άδειες ανακατασκευής και επισκευής και παρότι η μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας θα ληφθεί υπόψη στο ΕΧΣ ως προς την κατανομή και ένταση των κινδύνων στην περιοχή μελέτης, χρειάζονται άμεσα συνέργειες με τον Δήμο και την Περιφερειακή Ενότητα ώστε να ιεραρχηθούν και να ξεκινήσουν προληπτικές επεμβάσεις στα σημεία που είναι ήδη εμφανείς κίνδυνοι επακόλουθοι της πυρκαγιάς (εδαφική διάβρωση, κίνδυνος κατολίσθησης, πλημμυρικός κίνδυνος).

Είναι επείγον να δημιουργηθεί άμεσα δίοδος συνεχούς επικοινωνίας και συνεργασίας με τη ΓΔ ΔΑΕΦΚ του Υπ. Μεταφορών και Υποδομών, ώστε να επαναξιολογηθεί η κατάσταση ως προς τις ανακατασκευές και επισκευές κτιρίων που βρίσκονται σε ζώνες μη κατάλληλες για χρήση ή/και μέσα σε ρέματα, δασικά ή καταφανώς μειώνουν το πλάτος οδών που θα ήταν απαραίτητο να διαπλατυνθούν. Σημειώνεται ότι η ΓΔ ΔΑΕΦΚ έχει στοιχεία για τις επιπτώσεις της πυρκαγιάς και μάλιστα διαθέτει ένα Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών για την πυρόπληκτη περιοχή με στοιχεία για τα βλαμμένα κτίρια (κατεδαφιστέα, επισκευαστέα).

Όσον αφορά την προετοιμασία – ετοιμότητα για αντιμετώπιση καταστροφής, το ΕΧΣ κατ'ελάχιστον θα πρέπει να λάβει υπόψη όσα προβλέπονται στα άρθρα εκδοθέντα Γενικά Σχέδια Πολιτικής Προστασίας και έχουν σαφώς χωρική διάσταση και συγκεκριμένα:

- Προσδιορισμός χώρων προσωρινής εναπόθεσης φερτών υλικών, βιοαποβλήτων και μπάζων που ενδέχεται να προκύψουν από την εκδήλωση πλημμυρικών φαινομένων, δασικών πυρκαγιών και σεισμών.
- Προσδιορισμός χώρων συγκέντρωσης των πολιτών (σημεία συγκέντρωσης) για την εν συνεχεία οργανωμένη απομάκρυνσή τους, εφόσον χρειάζονται μεταφορά σε περίπτωση δασικής πυρκαγιάς και πλημμύρας.
- Προσδιορισμός ασφαλών ανοιχτών χώρων συγκέντρωσης του πληθυσμού σε περίπτωση σεισμού.
- Προσδιορισμός χώρων για την υποδοχή και διαβίωση πληγέντων μετά από σεισμό (χώροι καταυλισμού).
- Προσδιορισμός χώρων για την προσωρινή στέγαση πληγέντων σε μεταφερόμενους οικίσκους (τύπου container).
- Προσαρμογή του οδικού δικτύου ώστε αυτό, σε περίπτωση επικείμενης ή εν εξελίξει καταστροφής, να επιτρέπει την απομάκρυνση των πληγέντων χωρίς να εμποδίζεται η πρόσβαση οχημάτων του δυναμικού άμεσης επέμβασης και παροχής βοήθειας.

Για τους χώρους καταφυγής (χώροι συνάθροισης του πληθυσμού σε περίπτωση σεισμού) και καταυλισμού (επείγουσας στέγασης) έχουν εκδοθεί ήδη κατευθύνσεις και προδιαγραφές από τον ΟΑΣΠ (δες Βοηθητικό υλικό). Χρήσιμες προδιαγραφές είχαν εκδοθεί επίσης στο πλαίσιο της ΕΠΑ προκειμένου να καταρτιστούν οι Χάρτες για μετακαταστροφική προσαρμογή του οικισμού σε περίπτωση σεισμού ή πλημμύρας.

Συνοπτικά, με βάση τις προδιαγραφές που έχουν εκδοθεί για τους χώρους καταφυγής για την περίπτωση σεισμού:

- Η χωροθέτηση των χώρων πρέπει να γίνεται κατά προτεραιότητα εντός του οικισμού, οπότε η πρόσβαση από τις κατοικίες γίνεται πεζή μέσω πεζοδρομικού δικτύου εκκένωσης.
- Η αποδεκτή μέγιστη απόσταση για την πεζή προσέγγιση των χώρων εντός του αστικού ιστού δεν είναι σταθερή. Πάντως η απόσταση των 300-400μ. θεωρείται γενικά ως η μέγιστη αποδεκτή καθώς ισοδυναμεί με 5'-6' περίπου γρήγορο βήδισμα.
- Η δυναμικότητα των χώρων συνάθροισης κοινού εντός του αστικού ιστού υπολογίζεται με βάση τη μέση εποχιακή πυκνότητα του οικισμού και με την αναλογία 2 τ.μ./άτομο. Σχετικά με την έκταση των χώρων που επιλέγονται πρέπει να υπολογίζονται οι 'ενεργές επιφάνειες', να εξαιρούνται δηλαδή επιφάνειες σιντριβανιών ή άλλου εξοπλισμού, ή που θα χρειαστούν για στάθμευση οχημάτων έκτακτης ανάγκης.

Οι χώροι συνάθροισης κοινού μπορεί να χρησιμοποιούνται πλατείες, κενά οικόπεδα, άλση, πάρκα, παιδικές χαρές, ανοικτές αθλητικές εγκαταστάσεις, προαύλια εκκλησιών, περιβάλλοντες ασκεπείς χώροι κοινωφελών εγκαταστάσεων, προαύλια και ελεύθεροι ανοικτοί χώροι ξενοδοχείων, προαύλια εκκλησιών, ανοικτοί χώροι κινηματογράφων, θεάτρων, πολιτιστικών κέντρων ή ανοικτοί χώροι στάθμευσης, με την προϋπόθεση ότι θα παραμείνουν ανοικτοί για τον πληθυσμό και δεν προορίζονται για άλλη χρήση επείγουσας ανάγκης (όπως η χρήση τους από δυνάμεις παροχής βοήθειας).

Όσον αφορά στην προσαρμογή του οδικού δικτύου σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης λόγω σεισμού, προτείνονται τα εξής:

A. Να εξασφαλίζονται ασφαλείς πορείες εκκένωσης του πληθυσμού με τις παρακάτω προδιαγραφές:

- Να υπάρχει δυνατότητα πορείας με τα πόδια σε απόσταση από τις οικοδομές μεγαλύτερη από το μισό ή έστω 1/3 του ύψους τους.
- Απουσία διασταυρώσεων με φυσικά ή άλλα εμπόδια (ρέματα, αυτοκινητόδρομους, σιδηροδρομικές γραμμές κ.λπ.), καθώς και ανισόπεδων διαβάσεων.
- Απουσία στοιχείων επιρρεπών σε εκρήξεις και πυρκαγιές κατά μήκος της οδού, καθώς και μαντρότοιχων, τζαμαριών, κιγκλιδωμάτων και στήλων ΔΕΗ.
- Μακριά από εγκαταστάσεις έκτακτης ανάγκης και θέσεις υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων (σταθμοί Α' Βοηθειών κ.λπ.)
- Να είναι γνώριμες για τους κατοίκους διαδρομές, που χρησιμοποιούνται και κατά την καθημερινή ζωή του οικισμού.

B. Να αποφεύγονται τα μεγάλα οικοδομικά τετράγωνα, καθότι μειώνουν την προσπελασιμότητα του οικισμού και μειώνουν τις εναλλακτικές διαδρομές εξόδου από τον οικισμό.

Γ. Να αποφεύγονται τα αδιέξοδα.

Παρά τις ασφυκτικές προθεσμίες για την εκπόνηση του ΕΧΣ, το στοίχημα είναι στις συνέργειες και στην κατάλυση των τομεακών στεγανών (ΥΠΕΝ με Υπ. Μεταφορών και Υποδομών, Δήμοι με ΥΠΕΝ, Περιφέρεια με Δήμο) και των επαγγελματικών/επιστημονικών διαχωρισμών (πολεοδόμοι, γεωλόγοι/ γεωεπιστήμονες, δασολόγοι, δομοστατικοί μηχανικοί, συγκοινωνιολόγοι, νομικοί κλπ.). Το ΕΧΣ στο Μάτι οφείλει να λάβει υπόψη όλες τις φάσεις διαχείρισης καταστροφής και να συνεργαστεί τουλάχιστον με τον κύριο φορέα που ασχολείται με την κάθε φάση.

Βιβλιογραφία

Dickson, E., Baker, L.J., Hoornweg D. and Tiwari, A. (2012). Urban risk assessments: Understanding disaster and climate risk in cities. The World Bank.

IRGC (2005). White paper on risk governance: Towards an integrative approach.

Khazai, B., Bendimerad, F., Cardona, D. O., Carreño, M.-L., Barbat H. A. and Burton G. C. (2015). A guide to measuring urban risk resilience: Principles, tools and practice of urban indicators. Earthquakes and Megacities Initiative.

Billah, M.M, Phongsapan, K.; Nurul Alam, N.M. (2010). Urban governance and resilience guides. ADPC.

Pendall, R., Foster, K., Cowell, M., 2007. Resilience and Regions: Building Understanding of the Metaphor. UC Berkeley: Institute of Urban and Regional Development. <https://escholarship.org/uc/item/4jm157sh> (accessed February 20, 2019).

Meerow, S., Newell, J., Stults, M., 2016. Defining urban resilience: A review. *Landscape and Urban Planning*, 147,38–49.

Βοηθητικό υλικό - Προδιαγραφές

Αργυράκης, Κ. (1983) Πόλη και σεισμός: Πολεοδομικός αντισεισμικός σχεδιασμός. *Πρακτικά Συνεδρίου «Σεισμοί και κατασκευές»*, σελ.109-119

ΑΣΔΑ (2001) Πολεοδομική αντισεισμική θωράκιση και σχέδιο αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών Δυτικής Αθήνας – Φάσεις Β και Γ. Προσβάσιμο στο: https://home.asda.gr/PdfFiles/Publications/FysikoiKindynoi/SWANS_PAUSAEADA/mel eti-FASI-A.PDF

ΟΑΣΠ (2001) Τεχνικό εγχειρίδιο «Εκκένωση κτιρίων και καταφυγή του πληθυσμού σε ανοιχτούς χώρους μετά από σεισμό» (Προσβάσιμο στο: <https://www.oasp.gr/sites/default/files/ekkr.pdf>)

ΟΑΣΠ (2013) Τεύχος «Προδιαγραφές χώρων καταυλισμού». Προσβάσιμο στο: https://www.oasp.gr/sites/default/files/%20ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΥ_fin.pdf)

Commission Staff Working Paper (2010). *Risk assessment and mapping guidelines for disaster management*, SEC (2010)1626 final

EC (2016). *EU general risk assessment methodology* (Action 5 of Multi-Annual Action Plan for the surveillance of products in the EU (COM (2013)76). Ref.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1. Βασικό θεσμικό πλαίσιο, κύριοι αρμόδιοι φορείς και παρατηρήσεις για την υφιστάμενη κατάσταση ανά φάση καταστροφής

Φάση καταστροφής	Διάρκεια	Βασικό θεσμικό πλαίσιο και σχετικά μέτρα	Κύριος φορέας	Υφιστάμενη κατάσταση - Παρατηρήσεις
Προετοιμασία -Ετοιμότητα	Πάντα	<p>Κατευθύνσεις και προδιαγραφές για χώρους καταφυγής και καταυλισμού σε περίπτωση σεισμού από τον ΟΑΣΠ.</p> <p>Στο πλαίσιο της ΕΠΑ έγινε προσπάθεια να δημιουργηθεί τεχνογνωσία αναφορικά με την μετακαταστροφική προσαρμογή των οικισμών σε περίπτωση σεισμού και πλημμύρας. Το ΥΧΟΠ έχει εκδώσει οδηγίες για διαβάθμιση του οδικού δικτύου ώστε να ανταποκρίνεται στις έκτακτες ανάγκες μετά από σεισμό.</p> <p>Διευκρινίσεις σχετικά με τη μελέτη, εκτέλεση και συντήρηση των έργων αντιπλημμυρικής προστασίας, την οριοθέτηση υδατορεμάτων, καθώς και τον καθαρισμό και την αστυνόμευση υδατορεμάτων, αναφέρονται αναλυτικά στα 7187/7- 10-2019 και 7767/30-10-2019 έγγραφα της Δ/νσης</p>	ΓΓΠΠ, Πυροσβεστικό Σώμα, Περιφέρειες, Δήμοι	<p>Η όποια γνώση και εμπειρία υπάρχει αφορά σε χωρικές διαστάσεις της αντιμετώπισης καταστροφής (διαχείριση έκτακτης ανάγκης) σε περίπτωση σεισμού. Αυτές αναφέρονται σε χωρικές επεμβάσεις αναφορικά με την εκκένωση των κτιρίων και την καταφυγή του πληθυσμού σε ασφαλείς ανοιχτούς χώρους μετά από σεισμό, σε χώρους καταυλισμού (χώρους για την τοποθέτηση έκτακτων καταλυμάτων, συνήθως σκηνών) και σε χώρους παροχής βοήθειας. Επίσης, έχουν διαμορφωθεί κάποιες προδιαγραφές για τη διαβάθμιση του οδικού δικτύου και την προσαρμογή του σε συνθήκες έκτακτης ανάγκης.</p> <p>Ο πρόσφατος Νόμος (Ν.4662/2020) αλλάζει ουσιαστικά το θεσμικό πλαίσιο πολιτικής προστασίας που ίσχυε από το 2002 και με βάση το οποίο έχουν εκπονηθεί Σχέδια Πολιτικής Προστασίας για ένα σύνολο κινδύνων σε κεντρικό επίπεδο, στις Περιφέρειες και σε Δήμους. Βασικό εργαλείο πολιτικής προστασίας αποτελούσαν οι κατευθυντήριες οδηγίες που εξέδιδε η ΓΓΠΠ σε ετήσια βάση για κάποιους κινδύνους (δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες) και αραιότερα για άλλους (σεισμό, τεχνολογικά ατυχήματα).</p>

		Σχεδιασμού & Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών της ΓΓΠΠ.		Παράλληλα, με βάση το Γενικό Σχέδιο «Ξενοκράτης» εκδόθηκαν πρόσφατα 5 Γενικά Σχέδια για Πλημμύρες, Δασικές πυρκαγιές, Σεισμό, Τεχνολογικά Ατυχήματα Μεγάλης Έκτασης (Seveso III), Ηφαιστειακή Έκρηξη στη Σαντορίνη.
Αντιμετώπιση καταστροφής	10 ημέρες	N.4662/2020 «Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων...» (ΦΕΚ 27/Α/2020).	ΓΓΠΠ, ΕΑΓΜΕ Πυροσβεστικό Σώμα, ΕΛΑΣ, κλπ.	Όλα τα Σχέδια προβλέπουν το να λαμβάνεται υπόψη η χωρική διάσταση σε συγκεκριμένους τομείς και πεδία, όπως η εκτίμηση διακινδύνευσης και η οργανωμένη απομάκρυνση πληθυσμού. Οι Περιφέρειες και οι Δήμοι καλούνται μέσα σε καθορισμένη προθεσμία μερικών μηνών να εκπονήσουν τα αντίστοιχα δικά τους Σχέδια.
Βραχεία αποκατάσταση	3 μήνες	Γενικό Σχέδιο «Δάρδανος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεση/Βραχεία Διαχείριση των Συνεπειών από την Εκδήλωση Πλημμυρικών Φαινομένων Γενικό Σχέδιο "Ιόλαος" για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών εξαιτίας Δασικών Πυρκαγιών Γενικό Σχέδιο «Εγκέλαδος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεση/Βραχεία Διαχείριση των Συνεπειών από την Εκδήλωση Σεισμών Γενικό Σχέδιο «Ηράκλειτος», για την Αντιμετώπιση Τεχνολογικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης στο πλαίσιο εναρμόνισης με την Ευρωπαϊκή οδηγία SEVESO III	Περιφέρειες, Δήμοι	
Αποκατάσταση	3 χρόνια	N. 867/1979 – ΦΕΚ 24/Α/1979 (Βασικός Νόμος) και	ΔΑΕΦΚ (ΥΠΟΜΕ) ΥΠΑΑΤ (ΕΛΓΑ)	Με αφετηρία τις σεισμικές καταστροφές έχει δημιουργηθεί το θεσμικό πλαίσιο και πρακτικές που επικεντρώνεται στην αποκατάσταση των βλαμμένων κτιρίων με παροχή στον ιδιοκτήτη κρατικής στεγαστικής συνδρομής

		<p>N. 1190/1981 - ΦΕΚ 203/Α/1981, N. 2576/1998 - ΦΕΚ 25/Α/1998, N.4313/2014, άρθρο 84 – ΦΕΚ 261/Α/2014, ΠΔ 123/2017).</p>	<p>Υπ. Ανάπτυξης (ΓΓ Βιομηχανίας) ΥΠΕΝ (ΓΔ</p>	<p>(Δωρεάν Κρατική Αρωγή και Άτοκο Δάνειο) για την επισκευή ή ανακατασκευή του πληγέντος κτιρίου.</p> <p>Το πλαίσιο αυτό μεταγενέστερα επεκτάθηκε σε κτήρια πληγέντα από πλημμύρες, δασικές πυρκαγιές, ανεμοστρόβιλο,..... Παράλληλα, αποζημιώσεις δίδονται για απώλειες ζωικού και φυτικού κεφαλαίου και για ζημιές επιχειρήσεων (ζημιές σε βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες, εμπορικά καταστήματα, αγροτικές εκμεταλλεύσεις, άλλες επιχειρήσεις και φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα) που έχουν πληγεί από πλημμύρες.</p> <p>Οι αρμόδιες δασικές υπηρεσίες οφείλουν να προχωρούν στη για τη λήψη μέτρων προστασίας μετά από δασική πυρκαγιά (αποτύπωση της καμένης περιοχής σε τοπογραφικό διάγραμμα, έκδοση απόφασης κήρυξης της έκτασης ως αναδασωτέας, αύξηση και εντατικοποίηση των ελέγχων και επιτηρήσεων των καμένων εκτάσεων, κλπ) και για ενέργειες αποκατάστασης (κατασκευή αντιδιαβρωτικών – αντιπλημμυρικών έργων, όπως κορμοδέματα, κλαδοπλέγματα, κλαδοδέματα, ξυλοφράγματα κλπ.) στις καμένες δασικές εκτάσεις, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.</p> <p>Σχέδιο «Εγκέλαδος» [σελ.12]</p> <p>Το Υπ.Υποδομών και Μεταφορών κατευθύνει το έργο της αποκατάστασης και συντονίζει τις ενέργειες όλων των φορέων που ασχολούνται με το αντικείμενο της στέγασης και της αποκατάστασης των σεισμοπλήκτων,</p>
--	--	---	--	---

				καθώς και για τις ενέργειες που απαιτούνται για τον προσδιορισμό της έκτασης και του μεγέθους των ζημιών.
Ανασυγκρότηση	10 χρόνια			Σε λίγες περιπτώσεις, ενδεικτικά ανασυγκρότηση Καλαμάτας μετά τη σεισμική καταστροφή του 1986, πρόγραμμα μεταφοράς οικισμών
Μείωση της διακινδύνευσης καταστροφής και πρόληψη καταστροφής	Πάντα	<p>Δομικοί κανονισμοί (Αντισεισμικός Κανονισμός – ΚΑΝΕΠΕ - Κτιριοδομικός Κανονισμός – Ευρωκώδικες κλπ.)</p> <p>Προσεισμικός έλεγχος κτιρίων δημόσιας και κοινωφελούς χρήσης – Γεφυρών</p> <p>Σχέδια διαχείρισης κινδύνου πλημμύρας και «αντιπλημμυρικά έργα κατασκευαστικά και όχι</p> <p>Προληπτικά μέτρα για δασικές πυρκαγιές (περιορισμός καύσιμης ύλης-καθαρισμοί, μέτρα για τον έλεγχο ακούσιας και εκούσιας έναρξης πυρκαγιάς).</p> <p>Μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας</p> <p>Προδιαγραφές ΣΜΠΕ</p>	<p>ΥΠ.Υποδομών και Μεταφορών (ΟΑΣΠ)</p> <p>ΥΠΕΝ</p> <p>ΥΠΠΕΘ</p> <p>ΥΠΑΑΤ</p> <p>Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Δασική Υπηρεσία)</p> <p>Περιφέρειες</p> <p>Δήμοι</p>	<p>Υπάρχει συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία όσον αφορά στην προστασία από σεισμό, αλλά παρατηρείται υστέρηση σε σχέση με άλλους κινδύνους. Αυτό ισχύει τόσο σε επίπεδο κτιρίου όσο και σε άλλες κλίμακες χώρου.</p> <p>Ενδεικτικά, η εμπειρία από δασικές πυρκαγιές αναδεικνύει τη σημασία της ζώνης διεπαφής δάσους και οικισμού στην μείωση της διακινδύνευσης, αλλά δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη εργαλεία παρέμβασης.</p> <p>Υπάρχει μεγαλύτερη επίγνωση και γνώση αναφορικά με ποτάμια πλημμύρες (και η εφαρμογή της οδηγίας 2007/60/ ΕΚ «για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας», βοήθησε προς αυτή την κατεύθυνση), αλλά μικρή πρόοδος αναφορικά με αιφνίδιες και θαλάσσιες πλημμύρες.</p>

Πίνακας 2. Αποδελτίωση διατάξεων Γενικού Σχεδίου «Δάρδανος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεση/Βραχεία Διαχείριση των Συνεπειών από την Εκδήλωση Πλημμυρικών Φαινομένων

Πλημμυρικά Φαινόμενα

<p>Γενικό Σχέδιο «Δάρδανος» για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεση/Βραχεία Διαχείριση των Συνεπειών από την Εκδήλωση Πλημμυρικών Φαινομένων (αναρτήθηκε στις 9/12/2019)</p> <p>Προθεσμία για εκπόνηση Σχεδίων Απ.Δ., Περιφερειών και Δήμων: <u>Ιανουάριος 2020</u></p>
<p>2.3.1 Ανάλυση Κινδύνου [σελ.14]</p> <p>Για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας, βάσει των οποίων θα πρέπει να δρομολογούνται τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, διευκρινίζεται ότι με Κ.Υ.Α.Η.Π.31822/1542/Ε103/10/20-07-2010 (ΦΕΚ 1108/Β΄/2010) έχει θεσπιστεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την αξιολόγησή τους με στόχο τη μείωση των αρνητικών συνεπειών τους στην Ελλάδα.</p>
<p>5.2 Προπαρασκευαστικές δράσεις των Δήμων [σελ.43]</p> <p>Εκ των προτέρων προσδιορισμός χώρων προσωρινής εναπόθεσης φερτών υλικών και μπαζών που ενδέχεται να προκύψουν από την εκδήλωση πλημμυρικών φαινομένων σε χώρους αρμοδιότητας των Δήμων.</p>
<p>Μέρος XI. Οργανωμένη απομάκρυνση των πολιτών λόγω της εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων</p> <p>11.1 Κατευθυντήριες οδηγίες – Σχέδιο δράσης [σελ.96]</p> <p>Ο Δήμαρχος ... , πρέπει εγκαίρως να εκτιμήσει ή εξασφαλίσει τα εξής: Τον αρχικό χώρο συγκέντρωσης των πολιτών (σημεία συγκέντρωσης) για την εν συνεχεία οργανωμένη απομάκρυνσή τους, εφόσον χρειάζονται μεταφορά.</p>

Πίνακας 2. Αποδελτίωση διατάξεων Γενικού Σχεδίου “Ιόλαος” για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών εξαιτίας Δασικών Πυρκαγιών

Δασικές πυρκαγιές

<p>Γενικό Σχέδιο “Ιόλαος” για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών εξαιτίας Δασικών Πυρκαγιών (αναρτήθηκε στις 9/12/2019)</p> <p>Προθεσμία για εκπόνηση Σχεδίων Περιφερειών και Δήμων: <u>Μάρτιος 2020</u></p>
<p>4.5 Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας</p> <p>Α) Γενική Δ/νση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος [σελ.48]</p> <p>Έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών προς τις αρμόδιες δασικές υπηρεσίες για τη λήψη μέτρων προστασίας μετά από δασική πυρκαγιά (αποτύπωση της καμένης περιοχής σε τοπογραφικό διάγραμμα, έκδοση απόφασης κήρυξης της έκτασης ως αναδασωτέας, αύξηση και εντατικοποίηση των ελέγχων και επιτηρήσεων των καμένων εκτάσεων, κλπ) και για ενέργειες αποκατάστασης (κατασκευή αντιδιαβρωτικών – αντιπλημμυρικών έργων, όπως κορμοδέματα, κλαδοπλέγματα, κλαδοδέματα, ξυλοφράγματα κλπ.) στις καμένες δασικές εκτάσεις, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.</p>

Μέρος XI. Οργανωμένη απομάκρυνση πληθυσμού [σελ.104]

Οι χώροι που επιλέγονται για να συγκεντρωθούν οι πολίτες που απομακρύνονται με οργανωμένο τρόπο πρέπει να εξασφαλίζουν εκ των προτέρων όλες τις προϋποθέσεις υγιεινής και ασφάλειας και να αποκλείουν το ενδεχόμενο της ανάγκης για εκ νέου απομάκρυνσή τους από το χώρο ή τους χώρους αυτούς.

Καθορίζονται οι αρχικοί χώροι συγκέντρωσης των πολιτών (σημεία συγκέντρωσης) για την εν συνεχεία οργανωμένη απομάκρυνσή τους, εφόσον χρειάζονται μεταφορά.

Επιλέγονται τα ασφαλή οδικά δρομολόγια καθώς και τυχόν μονοδρομήσεις που μπορούν να ακολουθήσουν σε περίπτωση απομάκρυνσης με δικά τους μέσα. ... Νοείται ότι σε όλες τις περιπτώσεις τα δρομολόγια που έχουν επιλεγεί, σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να παρενοχλούν την κίνηση των πυροσβεστικών οχημάτων, καθώς και οχημάτων άλλων φορέων που σπεύδουν να ενισχύσουν το έργο της καταστολής και αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών (υδροφόρες, ασθενοφόρα ΕΚΑΒ, κλπ).

Με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας των παιδικών εξοχών /κατασκηνώσεων, θα πρέπει στους χώρους αυτούς κατ' ελάχιστο να λαμβάνονται τόσο προληπτικά όσο και κατασταλτικά μέτρα και μέσα πυρασφάλειας. Ειδικότερα, στα προληπτικά μέτρα περιλαμβάνονται ιδίως α) δρόμοι προσπέλασης οχημάτων, β) αποψίλωση χώρων, γ) αντιπυρική ζώνη ασφαλείας στην περίμετρο του οικοπέδου²⁵, δ) ειδικός χώρος συγκέντρωσης κατασκηνωτών σε περίπτωση ανάγκης και ε) μεγαφωνικό σύστημα (Δ27/οικ.16278/675/24-5-2013 έγγραφο της Γενικής Δ/σης Πρόνοιας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας).

12.8 Καταγραφή και προστασία καμένων δασικών εκτάσεων

Η καταγραφή και προστασία των καμένων εκτάσεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας αποτελεί αρμοδιότητα των κατά τόπους αρμόδιων Δασικών Υπηρεσιών και γίνεται αυτεπάγγελτα ή κατόπιν σχετικής ενημέρωσής τους από τις κατά τόπους αρμόδιες Πυροσβεστικές Υπηρεσίες που είχαν και την ευθύνη κατάσβεσής τους (ΚΥΑ12030/Φ109.1/1999).

Επίσης, οι κατά τόπους αρμόδιες Δασικές Υπηρεσίες συγκεντρώνουν τα αναγκαία στοιχεία για την έκδοση της αναδασωτικής πράξης και των απαγορευτικών διατάξεων βοσκής και θήρας (ΔΑΔ) και μεριμνούν για την προστασία των καμένων εκτάσεων που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα τους.

Για τις ενέργειες που ακολουθούνται μετά από πυρκαγιά στις εκτάσεις που διέπονται από τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας, έχει εκδοθεί το 160596/4511/30-08-2017 έγγραφο της Γενικής Δ/σης Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Αγροπεριβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΑΔΑ: 7ΛΑΑ4653Π8-ΠΞΛ).

Πίνακας 3. Αποδελτίωση διατάξεων Γενικού Σχεδίου “Εγκέλαδος” για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεσης/Βραχείας διαχείρισης των συνεπειών από την εκδήλωση σεισμών

Σεισμοί

<p>Γενικό Σχέδιο “Εγκέλαδος” για την Αντιμετώπιση Εκτάκτων Αναγκών και Άμεσης/Βραχείας διαχείρισης των συνεπειών από την εκδήλωση σεισμών (αναρτήθηκε στις 7/02/2020)</p> <p>Προθεσμία για εκπόνηση Σχεδίων Περιφερειών και Δήμων: <u>Μάρτιος 2020</u></p>
<p>Προπαρασκευαστικές δράσεις [σελ. 24]</p> <p>Προσδιορισμός ή επανέλεγχος και καταγραφή υπαιθρίων χώρων συγκέντρωσης του πληθυσμού μετά από σεισμό.</p> <p>Προσδιορισμός χώρων προσωρινής εναπόθεσης μπάζων μετά από σεισμό.</p>
<p>Δήμοι</p> <p>Εκ των προτέρων προσδιορισμός χώρων εναπόθεσης μπάζων που ενδέχεται να προκύψουν από την εκδήλωση σεισμών.</p> <p>Προσδιορισμός ή επανέλεγχος και καταγραφή υπαιθρίων χώρων συγκέντρωσης του πληθυσμού μετά από σεισμό και κοινοποίησή τους στην οικεία Περιφέρεια και την κατά τόπους αρμόδια υπηρεσία της ΕΛΑΣ.</p>
<p>Περιφέρειες [σελ.57]</p> <p>Προσδιορισμός ή επανέλεγχος χώρων ικανών για την υποδοχή και διαβίωση των πληγέντων μετά από σεισμό (χώροι καταυλισμού).</p> <p>Εκ των προτέρων προσδιορισμός των χώρων προσωρινής εναπόθεσης μπάζων που ενδέχεται να προκύψουν.</p>
<p>10.6.1. Κινητοποίηση σε τοπικό επίπεδο</p> <p>Τσουνάμι</p> <p>Με δεδομένο το γεγονός ότι στην περιοχή της Ανατ. Μεσογείου, ..., η κυριότερη δράση είναι η κατά το δυνατό άμεση ενημέρωση των πολιτών που βρίσκονται στην παράκτια ζώνη για την απομάκρυνση τους και την κατεύθυνση τους προς περιοχές της ενδοχώρας με μεγαλύτερο υψόμετρο.</p>

3. Γενική οργάνωση οδικού δικτύου και μετακινήσεων. Δομή χαράξεων και κατευθύνσεις βιώσιμης κινητικότητας

1. Εισαγωγή

Ο πληθυσμός που συγκεντρώνεται στο Λεκανοπέδιο της Αθήνας, 3,5 εκ. περίπου, ζει σε συνθήκες υψηλής πυκνότητας, μικρής αναλογίας επιφάνειας πρασίνου ανά κάτοικο και υψηλών επιπέδων ρύπανσης και θορύβου. Είναι δίκαιο αυτοί οι κάτοικοι, που ζουν κάτω από τόσο δύσκολες συνθήκες περιβάλλοντος, οι οποίες αναμφισβήτητα έχουν σημαντική επίπτωση στην ποιότητα ζωής και στην υγεία τους, να βρίσκουν τουλάχιστον εύκολη προσπέλαση προς τα γύρω βουνά και τις ακτές. Κάθε άλλο παρά αυτό συμβαίνει λόγω:

- των επικρατουσών συνθηκών κορεσμού, εξ' αιτίας του φτωχού οδικού δικτύου και της υπερβολικής χρήσης του αυτοκινήτου από τους κατοίκους, οι οποίοι είναι εξαρτημένοι από αυτό, αφού η ελλειμματική δημόσια συγκοινωνία δεν μπορεί να αναλάβει τον ρόλο της,
- της κατάληψης σημαντικού μέρους των ορεινών όγκων και των παράκτιων ζωνών από αυθαίρετη ή και 'νόμιμη' δόμηση κατοικιών και άλλων χρήσεων (π.χ. «στρατοπέδων αναψυχής» όπως του Αγ. Ανδρέα, στην ανατολική ακτή της Αττικής, κέντρων αναψυχής, ξενοδοχείων κ.λπ.).

Στην περίπτωση της ανατολικής ακτής, η μεγάλη καταστροφή από την πυρκαγιά και ο μεγάλος αριθμός θανάτων και τραυματισμών στο Μάτι επισκίασαν το γενικότερο πρόβλημα που τίθεται σε αυτήν την περιοχή. Όμως παρεμβαίνοντας η πολιτεία για να συμβάλει στην αποκατάσταση των επιπτώσεων της τραγωδίας, εκ των πραγμάτων αναλαμβάνει τις ευθύνες της σε όλο τους το εύρος. Χρέος της λοιπόν είναι τα έργα που θα εκτελέσει:

1. να οργανώσουν τον οικισμό σύμφωνα με τις αρχές και τους κανόνες της πολεοδομίας, που εγγυώνται την καλή του οργάνωση, τη λειτουργία και την αυτάρκειά του σε χρήσεις απαραίτητες για την κλίμακά του, όπως δημόσιους χώρους κ.λπ.,
2. να καταστήσουν το Μάτι ανθεκτικό σε μια νέα φυσική καταστροφή,
3. να εξασφαλίσουν ελεύθερους χώρους στην παράκτια ζώνη και την προσπελασιμότητά τους, ώστε να απευθύνονται σε κατοίκους αλλά και επισκέπτες από το λεκανοπέδιο.

2. Σύντομο ιστορικό της περιοχής

Το Μάτι ήταν αρχικά μια αγροτική περιοχή, της οποίας το επίπεδο τμήμα είχε χωριστεί σε ίσα αγροτεμάχια, στενόμακρα, με παράλληλες και κάθετες μεταξύ τους γραμμές, μορφής κατάλληλης για αγροτικές εργασίες. Όπως ήταν φυσικό, στο υπόλοιπο τμήμα, που έχει έντονο ανάγλυφο, οι αγροτικοί δρόμοι ακολούθησαν καμπύλες χαράξεις, προσαρμοσμένες στο ανάγλυφο. Οι τελευταίες αποτελούν την αιτία της, ακανόνιστης αυτή τη φορά, μορφής των ορίων των αγροτικών ιδιοκτησιών.

Οι παραπάνω αγροτικές χαράξεις αποτέλεσαν και το «άτυπο» σχέδιο της σημερινής περιοχής του Ματιού. Όμως οι αγροτικοί δρόμοι, ανάμεσα στα αγροτεμάχια, ίσως

δικαιολογημένα, δεν προέβλεπαν ούτε τις διελεύσεις αυτοκινήτων, ούτε σταθμεύσεις, ούτε κινήσεις τόσων πεζών όσων τους χρησιμοποιούν σήμερα. Οι δραστηριότητες των ενοίκων των παρόδιων σπιτιών ασκούν προφανώς πολλαπλάσιες πιέσεις στο δρόμο, σε σχέση με τις παλιές δραστηριότητες κάποιων λίγων καλλιεργητών.

Επιπλέον, κάτοικοι φύτευσαν δέντρα στις αυλές τους ή άφησαν να μεγαλώνουν πεύκα που φύτευαν από μόνα τους αρκετά πυκνά, με αποτέλεσμα η όλη περιοχή, ενώ ως αγροτική δεν κινδύνευε από τη φωτιά, ως περιοχή κατοικίας και πευκοκάλυψης, να γίνει εξαιρετικά ευάλωτη και αυτό είναι σοβαρό, διότι είναι σχετικά πυκνοκατοικημένα τα καλοκαίρια.

3. Κατευθύνσεις ανασυγκρότησης του δικτύου κίνησης

Σήμερα το αγροτικό «άτυπο» σχέδιο καθιστά το Μάτι μια δύσκολα προσπελάσιμη, σχεδόν κλειστή περιοχή, καθόλου φιλόξενη. Μετά από την τραγωδία της πυρκαγιάς μπορεί να ειπωθεί ότι το Μάτι είναι μια παγίδα. Είναι γεγονός ότι τα περισσότερα δένδρα έχουν καεί, επομένως μια νέα πυρκαγιά, όπως έχει σήμερα η κατάσταση, δεν θα είχε τα ίδια αποτελέσματα. Ωστόσο, ο ορίζοντας των όποιων σχεδιασμών πρέπει να είναι μεγάλος. Για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του οικισμού σε μελλοντικές φυσικές καταστροφές και την ανασυγκρότησή του δικτύου κινήσεων με βάση τις αρχές της βιώσιμης κινητικότητας προτείνονται οι παρακάτω κατευθύνσεις:

3.1. Αύξηση διαθέσιμων κοινόχρηστων χώρων

Ο οικισμός του Ματιού στερείται σήμερα κοινόχρηστων χώρων – δρόμων και λοιπών ελεύθερων χώρων - ικανών να υποστηρίξουν τη λειτουργία ενός σύγχρονου παραθεριστικού οικισμού, πόσο μάλλον την ασφαλή και έγκαιρη εκκένωσή του σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι κατόπιν δειγματοληπτικής σύγκρισης τμημάτων ακτίνας 500μ. ενδεικτικών οικισμών εντός της Αττικής, α' και β' κατοικίας, παρατηρείται ότι το Μάτι υστερεί σημαντικά σε ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους, λαμβάνοντας την τελευταία θέση με ποσοστό κοινόχρηστων χώρων μόλις 11% (Πίνακας 1, Διάγραμμα 1). Είναι προφανής η ανάγκη εισαγωγής νέων κοινόχρηστων χώρων, τόσο δρόμων όσο και χώρων αναψυχής και εκτόνωσης των κατοίκων, που μπορούν εναλλακτικά να λειτουργήσουν και ως ασφαλείς χώροι συνάθροισης κοινού σε περίπτωση φυσικής καταστροφής.

3.2. Κατάτμηση οικοδομικών τετραγώνων

Τα χαρακτηριστικά της αγροτικής δομής δεν έχουν καμία σχέση με αυτά της αστικής. Στις αστικές περιοχές τα μεγέθη των οικοδομικών τετραγώνων ορίζονται λαμβάνοντας υπόψη και τον πεζό και την ανάγκη του να μπορεί να κινείται προς οποιαδήποτε κατεύθυνση χωρίς μεγάλες περιπορείες (σε κάποιες ευρωπαϊκές πόλεις, όταν το οικοδομικό τετράγωνο είναι μεγάλο, έχουν κατασκευαστεί στοές που ενώνουν, αποκλειστικά για τον πεζό, τις απέναντι πλευρές του). Τα μικρότερα οικοδομικά τετράγωνα τονώνουν την περπατησιμότητα, αυξάνουν το ενδιαφέρον κίνησης εντός του οικισμού, ενισχύουν το αίσθημα ασφάλειας αποτρέποντας τη δημιουργία απομονωμένων χώρων μεγάλου βάθους, ενώ ταυτόχρονα αυξάνουν το ενεργό μέτωπο των οικοδομικών τετραγώνων ενισχύοντας την αξία τους, τη δυνατότητα για εμπορική εκμετάλλευση κ.λπ. Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης εκκένωσης του οικισμού, τα μεγάλα οικοδομικά τετράγωνα δίνουν περιορισμένη δυνατότητα

εναλλακτικών οδύσεων. Αντίθετα, τα μικρότερα οικοδομικά τετράγωνα συνθέτουν δίκτυα με πολλαπλές εναλλακτικές διαδρομές εξόδου από τον οικισμό.

Στο Μάτι παρατηρούνται ιδιαίτερα μεγάλα «οικοδομικά τετράγωνα», με μέση περίμετρο τα 750μ. Αρκετά «οικοδομικά τετράγωνα» έχουν περίμετρο μεγαλύτερη των 1000μ. και, συνεπώς, απαιτείται περίοδος βαδίσματος μεγαλύτερη των 15' για την περιπορεία τους (Πίνακας 1, Διάγραμμα 2). Ακόμη και χωρίς πυρκαγιά, οικοδομικά τετράγωνα με τόσο μεγάλες πλευρές, ανεξαρτήτως των πολεοδομικών προβλημάτων που αναφέρθηκαν πιο πάνω, είναι επικίνδυνα. Φραγή δρόμων, ιδίως τόσο στενών, προκαλείται εύκολα από ένα χαλασμένο αυτοκίνητο, από ένα τροχαίο συμβάν, από την πτώση ενός δένδρου. Για την επιστροφή οχήματος ή πεζού στην προηγούμενη διασταύρωση στο άλλο άκρο (εφόσον ο δρόμος προς τα πίσω είναι ελεύθερος), θα πρέπει να διανυθεί μεγάλη απόσταση και να χαθεί πιθανώς πολύτιμος χρόνος. Οι, δε, αδιέξοδες οδοί που υπάρχουν σήμερα μπορούν να λειτουργήσουν παραπλανητικά για τους επισκέπτες της περιοχής ως παγίδα σε περίπτωση έκτακτης εκκένωσης του οικισμού. Υποστηρίζεται ότι αν δεν αποκτήσει το Μάτι νέα εγκάρσια οδικά τμήματα, πεζοί αλλά και οχήματα θα κινδυνεύουν να εγκλωβίζονται με ό,τι κινδύνους μπορεί αυτό να σημαίνει.

Επιπλέον, οι διασταυρώσεις δίνουν τη δυνατότητα σε οχήματα και πεζούς να αλλάζουν κατεύθυνση. Συγχρόνως οι τελευταίες αποτελούν τα πιο ισχυρά σημεία σε μια πόλη, αφού εκεί συναντώνται κινήσεις από τέσσερις τουλάχιστον κατευθύνσεις και από εκεί ανοίγονται προοπτικές προς τη γύρω περιοχή, πολύ περισσότερες από αυτές που ένας πεζός απολαμβάνει πριν φτάσει σε μια διασταύρωση. Βέβαια, σε αυτήν ο πεζός διακόπτει την κίνησή του και στέκεται, έστω και προσωρινά. Οι πιθανότητες συνάντησης σε μια διασταύρωση αυξάνουν. Αυτοί είναι και οι λόγοι που κάνουν διάφορες χρήσεις, εμπορικές, αναψυχής, κ.ά. να επιλέγουν να εγκαθίστανται σε διασταυρώσεις, καθώς και πόλεις να τις διακοσμούν με γλυπτικές συνθέσεις ή σιντριβάνια σε κεντρικές κυκλικές νησίδες (στις μεγαλύτερες) ή κρήνες.

Οι μεγάλες αποστάσεις μεταξύ διασταυρώσεων δίνουν ώθηση στους οδηγούς να αναπτύσσουν υψηλή ταχύτητα (στο παλιό Μάτι οι αποστάσεις των διασταυρώσεων στα άκρα των μεγάλων πλευρών φτάνουν ακόμη και τα 550μ., με τον μέσο όρο να είναι γύρω στα 430μ.). Σημειώνεται ότι οι μεγάλες πλευρές των οικοδομικών τετραγώνων στη Ν. Υόρκη, που ξεχωρίζει για τα μεγέθη τους, είναι μήκους 270μ., τα αντίστοιχα του Παρισιού είναι 250μ., της Βαρκελώνης 140, στη δε Αθήνα μικρότερα των 100μ.).

Στην περιοχή λοιπόν του Ματιού λείπουν διασταυρώσεις και αυτό σημαίνει ότι λείπουν εγκάρσιοι δρόμοι (παράλληλοι στις μικρές πλευρές των οικοδομικών τετραγώνων), κυρίως στο παλιό Μάτι, που θα έκοβαν τα ακατάλληλα για κατοικημένη περιοχή αγροτεμάχια σε μικρότερα. Η διάνοιξη τέτοιων εγκάρσιων οδικών τμημάτων δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε σχηματισμούς δρόμων μεγάλου μήκους, ανταγωνιστικών της Λ. Μαραθώνος, διότι αυτό θα ανέτρεπε την οργάνωση ενός σχεδίου ιεράρχησης που θα εξασφάλιζε συνθήκες βιώσιμης κινητικότητας μεταξύ της ακτογραμμής και της Λ. Μαραθώνος. Γι' αυτό, τα παραπάνω οδικά τμήματα δε θα πρέπει να σχηματίζουν συνεχείς διαδρομές, αλλά τεθλασμένες, το δε πλάτος τους να είναι μικρό (Διαγράμματα 3 και 4).

3.3. Διατήρηση χαρακτήρα περιοχής ήπιας κυκλοφορίας οχημάτων

Στην περίπτωση του Ματιού οι στενοί δρόμοι αποτρέπουν την ανάπτυξη υψηλών ταχυτήτων (Πίνακας 1). Αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό που δεν πρέπει να χαθεί. Στις περιπτώσεις, λοιπόν, διαπλάτυνσης των δρόμων του Ματιού, ο χώρος που θα αποκτηθεί θα πρέπει να διατεθεί μόνο για δημιουργία πεζοδρομίων ή και για στάθμευση και όχι για να διευρυνθεί το οδόστρωμα. Το ότι ενδεχομένως θα υπάρξουν πεζοδρόμια (που σημαίνει ότι, κατά μία πρόχειρη ανάγνωση, οι πεζοί θα είναι προστατευμένοι), δεν αποτελεί δικαιολογία για αποδοχή υψηλότερων ταχυτήτων, διότι το όλο καθεστώς λειτουργίας μιας περιοχής αναψυχής περιλαμβάνει πεζούς που περνούν από οπουδήποτε απέναντι, από το ένα πεζοδρόμιο στο άλλο, παιδιά που παίζουν και ποδηλάτες που κινούνται στη μέση του δρόμου χωρίς αποκλειστικές λωρίδες αλλά σε συνύπαρξη με τα αυτοκίνητα. Πρόκειται δηλαδή για ένα τυπικό καθεστώς ήπιας κυκλοφορίας, με όριο ταχύτητας τα 30 χλμ/ώρα.

Σημειώνεται ότι το καθεστώς αυτό ισχύει και μπορεί να υποστηριχτεί διότι η όλη γραμμική ζώνη μεταξύ της Λ. Μαραθώνος και της ακτογραμμής είναι μια ζώνη που «κρέμεται» από τη Λ. Μαραθώνος, η οποία αναλαμβάνει τις υπερτοπικές μετακινήσεις, ώστε η παραπάνω ζώνη να μην έχει διαμπερείς ροές. Δεν υπάρχει άλλος συνεχής άξονας, από Ραφήνα μέχρι Σχοινιά, παράλληλος της Λ. Μαραθώνος, στο εσωτερικό της ζώνης. Υπάρχουν μόνο οδικά τμήματα όπως η Δημοκρατίας, η Κύπρου, και η Λ. Ποσειδώνος, που χαρακτηρίζονται από τεθλασμένες χαράξεις και φτωχό πλάτος, κατάλληλα να εξυπηρετούν μόνο τοπικές και μικρού μήκους μετακινήσεις. Αυτό δεν πρέπει να αλλάξει. Η Λ. Μαραθώνος έχει επαρκή ικανότητα. Για μεγάλου μήκους μετακινήσεις στο εσωτερικό της ζώνης η σωστή επιλογή, ώστε να μην επιβαρύνεται η λειτουργία της και το περιβάλλον, είναι ένα όχημα, έχοντας σημεία αφετηρίας και προορισμού στο εσωτερικό της, να κατευθύνεται προς τη Λ. Μαραθώνος, να κινείται όσο χρειάζεται επ' αυτής, μέχρι το ύψος του προορισμού του, και στη συνέχεια, εγκαταλείποντας τη Λ. Μαραθώνος, να κινείται προς τα ανατολικά, εγκάρσια προς αυτήν, μέχρι τον προορισμό.

Εξαίρεση στα παραπάνω ως προς τη μη αναγκαιότητα παράλληλης της Λ. Μαραθώνος οδού αποτελεί η ανάγκη εισαγωγής ενός παράπλευρου της Λ. Μαραθώνος δρόμου, ώστε να συνδέονται με αυτό, οι εγκάρσιες προς την ακτή οδοί και να μη βγαίνουν απ' ευθείας σε αυτήν, κάτι που συμβαίνει σήμερα και είναι εξαιρετικά επικίνδυνο, και αντίθετο με τους κανόνες ιεράρχησης των δικτύων.

Επίσης, εξαίρεση στα παραπάνω αποτελεί και η πρόταση σύνδεσης με τους γειτονικούς οικισμούς στο Νότο, ώστε να διαμορφωθεί μια εναλλακτική έξοδος προς την κατεύθυνση αυτή και να υποστηριχθεί η ασφαλής εκκένωσή του οικισμού σε μελλοντική περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Με την εξαίρεση της Λ. Μαραθώνος, η παραλιακή οδός Ποσειδώνος και στη συνέχεια Δημοκρατίας αποτελεί σήμερα τη μοναδική έξοδο διαφυγής από το Μάτι προς το Κόκκινο Λιμανάκι και, στη συνέχεια, τη Ραφήνα. Πρόκειται για οδούς μικρού πλάτους, ανορθόδοξα χαραγμένες και με πολλές στροφές που καθιστούν τη συνέχειά του δύσκολα αντιληπτή. Η υφιστάμενη χάραξη της οδού Ζεφύρου ενδείκνυται ως σύνδεση με τις νότιες περιοχές και το Κόκκινο Λιμανάκι λόγω του μεγάλου μήκους, χρειάζεται όμως αναγκαία διαπλάτυνση προκειμένου να είναι λειτουργική.

3.4. Επαρκής διαστασιολόγηση οδών

Ταυτόχρονα πρέπει να ληφθεί υπόψη η διαπλάτυνση και επαρκής διαστασιολόγηση οδών που εκτιμάται ότι θα αναλάβουν αυξημένο όγκο πεζών ή οχημάτων (ιδιωτικών ή πολιτικής προστασίας) σε περίπτωση εκκένωσης του οικισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην περίπτωση της πυρκαγιάς του Ματιού δεκάδες αυτοκίνητα εγκλωβίστηκαν στις παραλιακές οδούς Ποσειδώνος και Δημοκρατίας – πρόκειται για τη μόνη οδό που συνδέει το Μάτι με τις γειτονικές περιοχές στο Νότο με ανορθολογική χάραξη και συνολικό πλάτος από 6 έως 10 μέτρα.

Επιπλέον, θα πρέπει να εξασφαλιστεί η ασφάλεια στις διασταυρώσεις. Τα σημεία συνάντησης στενών δρόμων που στερούνται και πεζοδρομίων είναι πολύ επικίνδυνα διότι οι οδηγοί δεν έχουν ορατότητα των εισερχομένων οχημάτων από τις κάθετους οδούς. Ακόμη και στην περίπτωση που θα είναι λίγοι οι δρόμοι που θα διαπλατυνθούν και θα αποκτήσουν πεζοδρόμια, θα πρέπει να θεωρηθεί αδιαπραγμάτευτη υποχρέωση για τα γωνιακά οικοπέδα να παραχωρήσουν δυο τμήματα πλάτους 2x5, ένα σε κάθε παρόδια πλευρά τους, με αφετηρία τη γωνία, ώστε να σχηματιστεί ένα Γ από πεζοδρόμια πλάτους 2μ. και μήκους 5μ. που θα εισέχουν στα οικοπέδα, εξασφαλίζοντας ορατότητα στα οχήματα που διέρχονται από τη διασταύρωση.

3.5. Δημιουργία δικτύου ασφαλούς εκκένωσης του οικισμού

Παράλληλα με το σχεδιασμό του οδικού δικτύου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η χωροθέτηση των ασφαλών χώρων συνάθροισης κοινού, και η εξασφάλιση της ασφαλούς όδευσης προς αυτούς διαμέσου της απουσίας διασταύρωσης με φυσικά ή άλλα εμπόδια (ρέματα, αυτοκινητόδρομους κ.λπ.), της απουσίας στοιχείων επιρρεπών σε εκρήξεις και πυρκαγιές, της τήρησης επαρκών αποστάσεων από κτίρια κ.λπ. Η δε χωροθέτηση των χώρων συνάθροισης κοινού πρέπει να γίνεται κατά προτεραιότητα εντός του οικισμού, οπότε η πρόσβαση από τις κατοικίες γίνεται πεζή μέσω πεζοδρομικού δικτύου εκκένωσης και να καλύπτει το σύνολο του οικισμού. Σε περίπτωση σεισμού η αποδεκτή μέγιστη απόσταση για την πεζή προσέγγιση των χώρων εντός του αστικού ιστού είναι περίπου 300-400μ. και ισοδυναμεί με 5'-6' περίπου γρήγορο βάδισμα.

Η ιστορία έχει δείξει ότι σε πολλές περιπτώσεις, ακόμη και όταν υπάρχει σχέδιο εκκένωσης οικισμού, η εκκένωση ξεκινάει αυτόνομα από τους πολίτες λόγω αυξημένης ταχύτητας των φυσικών καταστροφικών φαινομένων που δεν επιτρέπει την επίσημη προειδοποίηση του πληθυσμού. Έχει παρατηρηθεί ότι κατά την εκκένωση οικισμών οι άνθρωποι τείνουν να χρησιμοποιούν γνώριμες ή εύκολα αναγνωρίσιμες διαδρομές ως πιθανές εξόδους διαφυγής. Συχνά, μάλιστα, οι διαφυγόντες επιλέγουν ως έξοδο διαφυγής τη διαδρομή από την οποία εισήλθαν στον οικισμό. Συναφώς, κατά το σχεδιασμό πολεοδομικών σχεδίων και σχεδίων εκκενώσεων οικισμών, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι διαδρομές διαφυγής προς τους χώρους συνάθροισης κοινού πρέπει να είναι γνώριμες για τους κατοίκους, ή εύκολα αναγνωρίσιμες για τους επισκέπτες, οδοί που χρησιμοποιούνται και στην καθημερινή ζωή του οικισμού, χωρίς πολλές στροφές και με βάθος οπτικού πεδίου.

3.6. Ενσωμάτωση παράκτιας ζώνης στο δίκτυο κίνησης του οικισμού

Η σύνταξη του νέου ΕΧΣ δίνει την ευκαιρία για τη συγκρότηση ενός σύγχρονου παραθεριστικού οικισμού με ταυτότητα, βασισμένου στις αρχές της βιώσιμης κινητικότητας. Σε αυτό το πλαίσιο ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει η διαχείριση της παράκτιας ζώνης του οικισμού. Σε επίπεδο σύνθεσης του νέου δικτύου κίνησης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η επέκταση των διαδρομών κίνησης πεζών και ποδηλάτων στην παράκτια ζώνη μέσω κατάλληλα χωροθετημένων προσβάσεων σε όλο το μήκος της και μέσω διαμορφωμένων διαδρομών. Δίπλα στην ακτή ο επισκέπτης θα πρέπει να βρίσκει χώρους στάθμευσης, ώστε η Λ. Ποσειδώνος να παραμένει ελεύθερη και να διαμορφωθεί κατάλληλα, απευθυνόμενη κυρίως σε πεζούς και ποδηλάτες.

4. Επίλογος

Η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να συμμετάσχει στην πανευρωπαϊκή προσπάθεια για την αντιμετώπιση της κλιματικής απορρύθμισης. Η οργάνωση του χώρου είναι ένα κρίσιμο κεφάλαιο που, ειδικά στη χώρα μας, πρέπει να ξαναγραφτεί. Αυτό ισχύει για το σύνολο της επικράτειάς της. Για κάθε πόλη και για κάθε οικιστική περιοχή. Αφορά, εννοείται, και το Μάτι.

Στον τομέα της πολεοδομίας η πρώτη κατεύθυνση είναι οι τόποι να ενισχύσουν την ταυτότητά τους ώστε να γίνουν τόποι αναφοράς για τους κατοίκους τους, να τους αφορούν και, έτσι, να τους νοιάζονται. Αν συνέβαινε αυτό τότε θα υπήρχε μια κάποια συλλογικότητα, θα εκδηλώνονταν πιο υπεύθυνες στάσεις και θα ήταν πιο εύκολη η συνεννόηση μεταξύ τους και η συλλογική αποδοχή λύσεων που σήμερα απουσιάζουν, απόδειξη ότι επικρατεί ατομικισμός που προφανώς είναι αντίπαλος του συλλογικού συμφέροντος. Τα εξαιρετικά στενά πλάτη των δρόμων και η έλλειψη δημόσιων χώρων είναι χαρακτηριστικά της έλλειψης σχεδίου πόλης στην περιοχή με το οποίο θα επιβληθεί εισφορά σε γη των οικοπέδων ώστε να αποκτήσει το Μάτι τις στοιχειώδεις δημόσιες επιφάνειες που θα έκαναν την αγροτική γη πόλη.

Η δεύτερη κατεύθυνση είναι οι τόποι να συγκροτούν πολεοδομικές ενότητες πυκνής δόμησης με μίξη διαφόρων δραστηριοτήτων, ώστε οι μετακινήσεις να είναι μικρού μήκους και το περπάτημα και το ποδήλατο να πλεονεκτούν. Με αφετηρία την κατοικία λοιπόν ένας πεζός ή ποδηλάτης να βρίσκει σε λίγο χρόνο κάποιες βασικές δραστηριότητες που αναζητά.

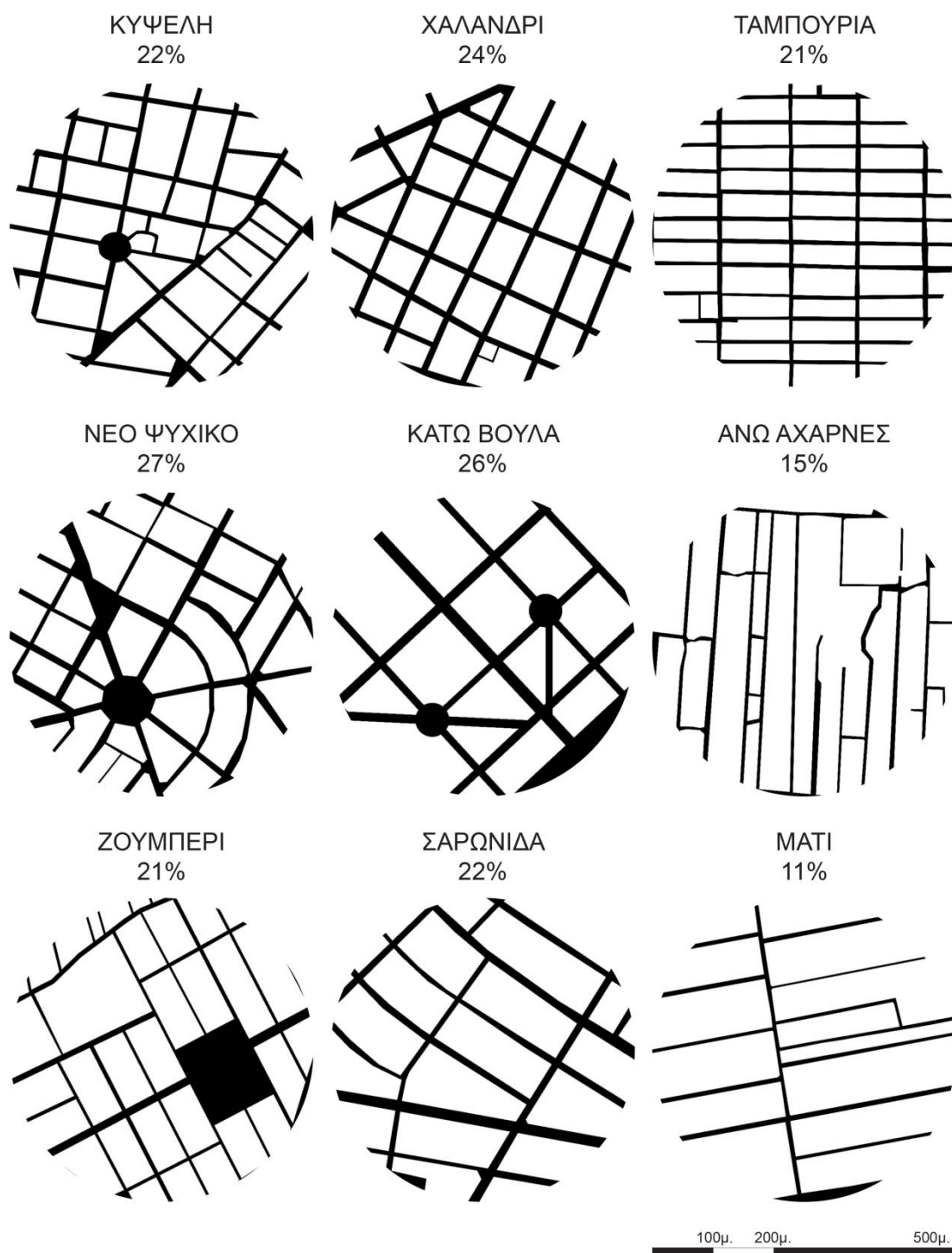
Στο Μάτι τίποτα από τα παραπάνω δεν συμβαίνει. Η πυκνότητα δόμησης είναι πολύ χαμηλή, ο τόπος δεν έχει ιστορία, οι δραστηριότητες είναι ελάχιστες και συγκεντρωμένες έκκεντρα στην παράκτια ζώνη, δεν υπάρχει ταυτότητα. Το έργο που εκκρεμεί είναι πολύ μεγάλο.

Στον τομέα της κυκλοφοριακής οργάνωσης πρέπει να μπει τάξη σε ένα απολύτως παράλογο καθεστώς: ένας αστικός οικισμός που προσπαθεί να λειτουργήσει στο πλαίσιο μιας αγροτικής δομής. Προφανώς θα υπάρξει σχέδιο ιεράρχησης, όμως αυτό θα γίνει σε συνδυασμό με πολεοδομικές αποφάσεις ως προς τις χρήσεις γης, με στόχο να σχηματιστούν οι απαραίτητες κεντρικότητες που σήμερα είναι απύσες. Εκτός από τα πολεοδομικά ζητούμενα, το ζητούμενο από πλευράς κυκλοφορίας είναι στην περιοχή του Ματιού να εγκατασταθούν συνθήκες βιώσιμης κινητικότητας. Δηλαδή να ελαχιστοποιηθεί η χρήση αυτοκινήτου και να μεγιστοποιηθούν η χρήση ποδηλάτου και το περπάτημα.

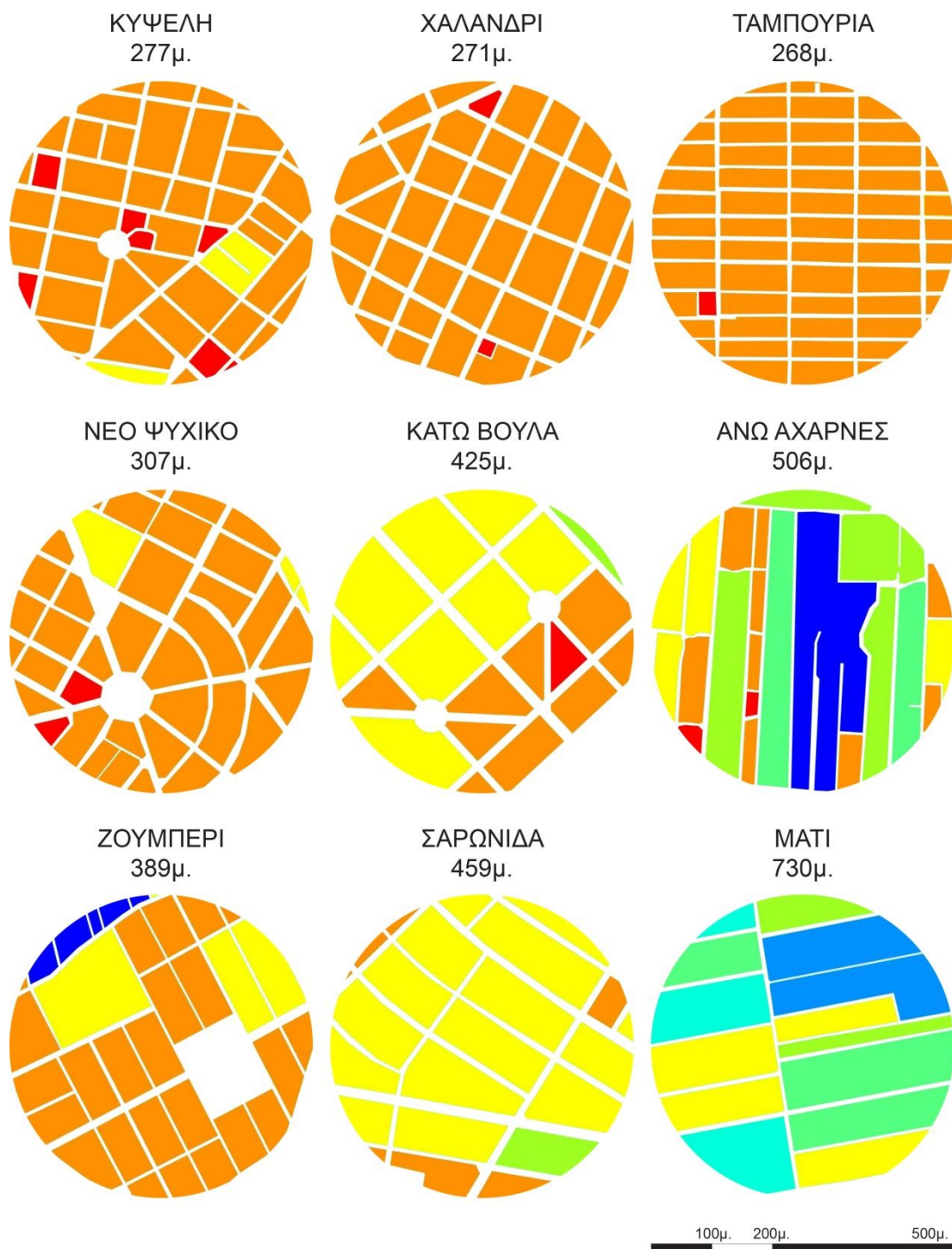
Τέλος, ζητήματα πολιτικής προστασίας, πολεοδομικής και κυκλοφοριακής οργάνωσης πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ενιαία, καθώς ο χωρικός σχεδιασμός συνδέεται ουσιαστικά με την πρόληψη φυσικών καταστροφών, με τη διαχείρισή της έκτακτης ανάγκης και την αποκατάσταση και ανασυγκρότηση των οικισμών.

	ΚΥΨΕΛΗ	ΧΑΛΑΝΔΡΙ	ΤΑΜΠΟΥΡΙΑ	ΝΕΟ ΨΥΧΙΚΟ	ΚΑΤΩ ΒΟΥΛΑ	ΑΝΩ ΑΧΑΡΝΕΣ	ΖΟΥΜΠΕΡΙ	ΣΑΡΩΝΙΔΑ	ΜΑΤΙ
Ποσοστό κοινόχρηστων χώρων	22%	24%	21%	27%	26%	15%	21%	22%	11%
Μέση περίμετρος Ο.Τ. (μ.)	277	271	269	307	425	506	389	459	751
Πλάτος στενότερου δρόμου (μ.)	5,60	8,50	5,40	6,50	10,10	5,40	4,80	7,10	3,50
Πλάτος φαρδύτερου δρόμου (μ.)	12,00	18,00	8,80	18,90	18,80	8,80	16,40	18,10	9,10

Πίνακας 1: Σύνοψη χωρικών χαρακτηριστικών ενδεικτικών οικισμών

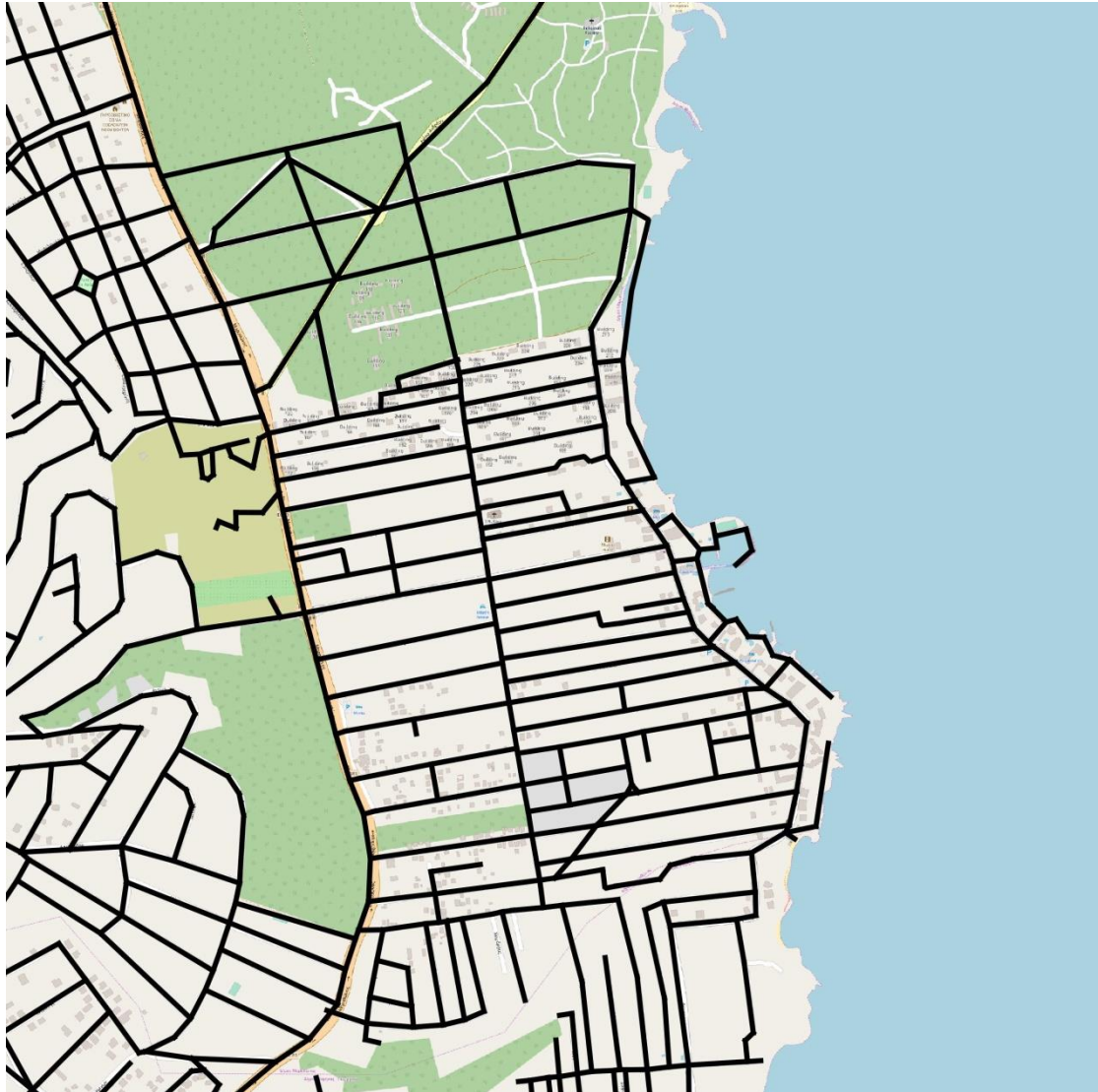
Διάγραμμα 1: Ποσοστό κοινόχρηστων χώρων ενδεικτικών οικισμών

Περίμετρος οικοδομικών τετραγώνων (μ.)
και χρόνος περπατήματος (λεπτά)

	0 – 200	
	200 – 400	5 λεπτά
	400 – 600	
	600 – 800	10 λεπτά
	800 – 1.000	
	1.000 – 1.200	15 λεπτά
	1.200 – 1.600	
	1.600 – more	>20 λεπτά

Διάγραμμα 2: Περίμετρος οικοδομικών τετραγώνων ενδεικτικών οικισμών

Διάγραμμα 3: Υφιστάμενο δίκτυο κινήσεων εντός του οικισμού του Ματιού

- Υφιστάμενες συνδέσεις
- Προτεινόμενες συνδέσεις

Διάγραμμα 4: Ενδεικτική πρόταση δικτύου κινήσεων εντός του οικισμού του Ματιού με στόχο τη δημιουργία εγκάρσιων οδών για την κατάτμηση των οικοδομικών τετραγώνων, λαμβάνοντας υπόψη τη θέση των κτιρίων που σώζονται σήμερα σε καλή κατάσταση

4. Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος

Ο κίνδυνος δασικής πυρκαγιάς ξεκινά την επόμενη μέρα μιας πυρκαγιάς. Συνεπώς σε ολόκληρη την περιοχή **θα πρέπει να δοθεί μεγάλο βάρος στην πρόληψη** σε όλες τις διαστάσεις της. Η πρόληψη περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τη διαχείριση της καύσιμης ύλης για μείωση του κινδύνου, την εκπόνηση σχεδίων δράσης με βάση πιθανά σενάρια και τη δημιουργία υποδομών «ενεργητικής» και «παθητικής» ασφάλειας και πυροπροστασίας, τον έγκαιρο εντοπισμό τυχόν εκδηλούμενων πυρκαγιών και την ενημέρωση του κοινού για την αποφυγή εμπρησμών εξ αμελείας.

1. Αντιπυρική Προστασία της περιοχής

Η περιοχή μελέτης δεν έχει ενιαίο χαρακτήρα. Απαρτίζεται από διακριτές ενότητες που ενσωματώνουν και ιδιαίτερα βιοφυσικά χαρακτηριστικά όπως π.χ. κατασκηνώσεις-πυκνό δάσος, οικόπεδα κτισμένα με πολλά δέντρα στην περίμετρό τους, κυρίως πεύκα και καρποφόρα, αραιοδομημένες δασικές εκτάσεις, διάσπαρτες γεωργικές καλλιέργειες. Η γενική εικόνα είναι μικτή, κυρίως όμως είναι σπίτια και εγκαταστάσεις μέσα στο δάσος, ασχεδίαστο οδικό δίκτυο, απουσία πλατειών και μεγάλων προσβάσιμων χώρων και αποκοπή από τη διέξοδο στη θάλασσα. Η ακτογραμμή δεν είναι προσβάσιμη παρά μόνο σε λίγα σημεία, δεν υπάρχει δυνατότητα παράκτιας πεζοπορίας, ρέματα είναι κατελημμένα από σπίτια και άλλες κατασκευές. Το σύνολο της περιοχής διασχίζει ένας διαμήκης μεγάλος οδικός άξονας, η Λεωφόρος Μαραθώνος.

Οι υπάρχουσες προδιαγραφές των μελετών αντιπυρικής προστασίας για τα δάση αφορούν μόνο τα δάση και οι αντίστοιχες οδηγίες (Πυροσβεστικές Διατάξεις, οδηγίες ΓΓΠΠ) για τους οικισμούς συνήθως δεν ακολουθούνται και δεν ελέγχεται η υλοποίησή τους. Επιπλέον υπάρχει μια διαπιστωμένη αδυναμία στην κοινωνία να αντιληφθεί τον υπαρκτό διαρκή κίνδυνο από μια δασική πυρκαγιά, ειδικά σε τέτοιου χαρακτήρα περιοχές. Παρά το ότι γίνονται προσπάθειες εμπέδωσης μιας αντίληψης υπευθυνότητας στην κοινή γνώμη, στο θέμα της πρόληψης των πυρκαγιών δεν αναμένονται άμεσα ενέργειες. Όμως είναι αναγκαίο να ληφθούν ριζικά μέτρα με την υλοποίηση παρεμβάσεων προληπτικού χαρακτήρα που θα λειτουργούν «αμυντικά» σε μια φωτιά και σταδιακά θα εμπεδώσουν μια αντίληψη πρόληψης στους πολίτες.

Για να σχεδιαστούν παρεμβάσεις **θα πρέπει να αντιμετωπιστεί η περιοχή ως ένα ενιαίο σύνολο δάσους-οικισμών** και τα μέτρα που θα σχεδιαστούν να στοχεύουν στην προστασία αυτού του συνόλου. Η ανάγκη αντιμετώπισης του συμπλόκου δάσους-οικισμών ως μιας ενότητας θα βοηθήσει στο να εκπονηθούν σχέδια αντιπυρικής οργάνωσης αποτελεσματικά, για ολόκληρες τέτοιες μεικτές περιοχές και όχι αποσπασματικά.

Προέχει συνεπώς η **σύνταξη «Μελέτης αντιπυρικής προστασίας»** για ολόκληρη την περιοχή μελέτης κάτω από το πρίσμα του χαρακτήρα της μείξης δάσους – οικισμών.

Στο πλαίσιο της μελέτης **δεσμευτικά:**

Α) Να μελετηθεί το ιστορικό των δασικών πυρκαγιών στη περιοχή αυτή με καταγραφή στοιχείων όπως, η θέση έναρξης, η πορεία του μετώπου, οι ισχύουσες κλιματολογικές συνθήκες, οι καταστροφές που προξένησε, το περίγραμμα, η αιτία.

Β) Θα πρέπει να διατυπωθούν σενάρια πυρκαγιών (π.χ. φωτιά με δυτικό άνεμο που είναι ασυνήθιστος αλλά που έκαψε την περιοχή) από τα οποία να προκύπτουν επιχειρησιακά σχέδια υλοποιήσιμα. Τα σχέδια θα πρέπει να υιοθετηθούν από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες ώστε να υπάρχει πάντοτε ετοιμότητα.

Γ) Θα πρέπει να καθοριστεί / οριοθετηθεί το «προστατευτέο» αντικείμενο ώστε να προταθούν και σταδιακά να υλοποιηθούν (με βάση συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα) κρίσιμες παρεμβάσεις όπως:

i) δημιουργία ζωνών αντιπυρικής προστασίας ή «άμυνας» (στα εξωτερικά όρια επιμέρους ενοτήτων της περιοχής) με τον καθαρισμό τους από εύφλεκτη βλάστηση και την φύτευση δύσφλεκτων ειδών,

ii) δημιουργία χώρων ασφαλούς καταφυγής σε περίπτωση πυρκαγιάς με την ενδεχόμενη αξιοποίηση οικοπέδων όπως των κατασκηνώσεων, του ΕΟΠΥΥ, τμημάτων ιδιοκτησιών μέσα στους οικισμούς κ.ά.

iii) την υποχρεωτική φύτευση δύσφλεκτων φυτικών ειδών στους ιδιωτικούς κήπους για την δημιουργία μιας ζώνης που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για την ανάσχεση ενδεχόμενης πυρκαγιάς,

iv) την ολοκλήρωση του «δύσφλεκτου» πράσινου δικτύου με φυτεύσεις καταλλήλων φυτικών ειδών στους κοινόχρηστους χώρους (δεντροστοιχίες, πλατείες κλπ).

Επιπλέον **θα πρέπει να εξεταστεί η λύση της «ενεργητικής» πυροπροστασίας** που μπορεί να συμπληρώσει τις ζώνες αντιπυρικής ασφάλειας, σε περιοχές όπου δεν υπάρχει η δυνατότητα εξασφάλισης μεγάλων εκτάσεων για ειδικούς χειρισμούς και φυσικά να λειτουργήσει παράλληλα και συνδυαστικά όπου είναι δυνατό. Η λύση αυτή αφορά την εγκατάσταση συστημάτων διαβροχής (αναλόγων με αγροτικούς καταιονιστήρες - rotor head sprinklers), που θα εξασφαλίζουν «ζώνες άμυνας». Ανάλογα με τα χαρακτηριστικά μιας πυρκαγιάς, θα στοχεύουν στη μείωση της έντασής της, ή και στην αναχαίτιση του μετώπου της.

2. Αποκατάσταση φυσικών λειτουργιών

Η οικιστική ανάπτυξη, εκκινώντας από έναν αρχικό πυρήνα, επεκτάθηκε ασχεδίαστα, κατέλαβε κάθε διαθέσιμο χώρο και απέκοψε την πρόσβαση στην θάλασσα, αφήνοντας μια στενή ασυνεχή λωρίδα, σχεδόν απροσπέλαστη.

Η εξέλιξη αυτή είχε σαν αποτέλεσμα την διακοπή των φυσικών λειτουργιών, τον κατακερματισμό των ενδιαιτημάτων και την εξαφάνιση της φυσικής κοίτης μικρών και μεγάλων ρεμάτων. Για την διαβίωση των κατοίκων και την «υγεία» της περιοχής, είναι επιβεβλημένη η αποκατάσταση των φυσικών λειτουργιών με κυριότερη την **διάνοιξη της κοίτης των μικρών και μεγάλων ρεμάτων για να υπάρξει διέξοδος και επικοινωνία των φυσικών στοιχείων**. Δεδομένου ότι κάθε περίπτωση έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά θα πρέπει να μελετηθεί διεξοδικά το ιστορικό και το δυναμικό κάθε ρέματος και να αξιοποιηθούν τα υπάρχοντα θεσμικά εργαλεία για να απομακρυνθούν οι κατασκευές από την κοίτη ρεμάτων και να εκτελεστούν όπου χρειαστεί αντιπλημμυρικά έργα. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας λύσης μπορούν π.χ. **να διανοιχθούν «κάθετοι» διάδρομοι** σε όλο το μήκος της ακτογραμμής.

3. Ειδικές παρεμβάσεις στη βλάστηση

Είναι σκόπιμο να εξεταστεί, για την αντιπυρική προστασία, η δημιουργία ζώνης ή ζωνών με γεωργικές καλλιέργειες (ελιές, αμπέλια), κατά μήκος διαμπερών αξόνων, όπως η Λεωφόρος Μαραθώνα ή τα όρια οικισμών, με σκοπό την δημιουργία βραδυφλεγούς ή άκαφτης ζώνης για την καταπολέμηση ή την επιβράδυνση της κίνησης της φωτιάς.

4. Τοπίο

Το τοπίο είναι πολύ σημαντικό στοιχείο της περιοχής με χαρακτηριστικά στοιχεία:

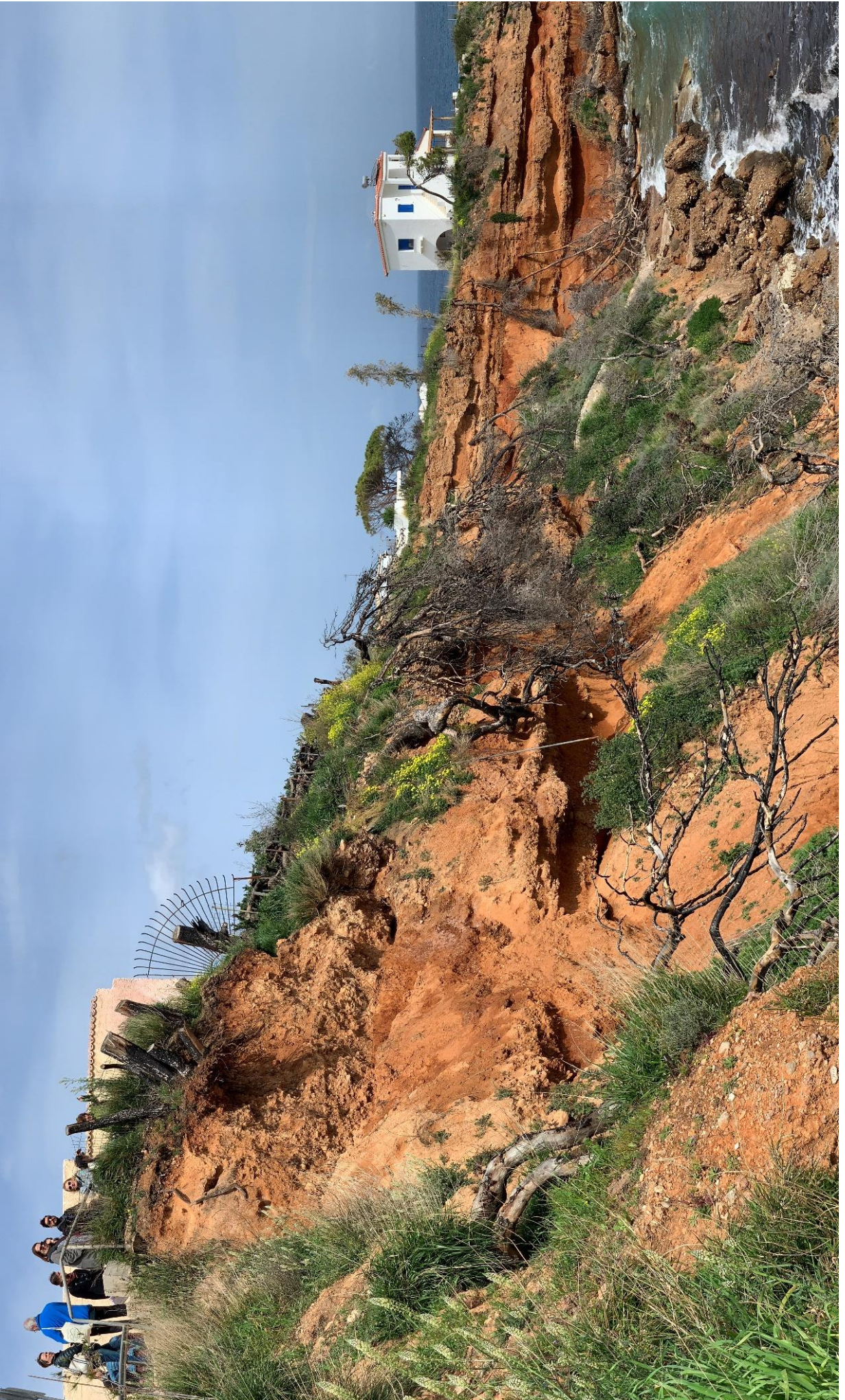
1. Το **παράκτιο μέτωπο** και τις ανεξέλεγκτες επεμβάσεις που έχει υποστεί.
2. Το **δασικό χαρακτήρα** της περιοχής μελέτης, αλλά και της ευρύτερης περιοχής, ο οποίος θεωρείται πολύ σημαντικό στοιχείο από τους κατοίκους της.

Αυτά τα δύο σημαντικά στοιχεία στην περιοχή αυτή, χρειάζονται κατάλληλη διαχείριση, προστασία και ανάδειξη.

5. Αναφορά

Η θεώρηση αντιμετώπισης του συμπλόκου δάσους-οικισμών ως μιας ενότητας δεν είναι καινούργια και μάλιστα πολύ πρόσφατα περιγράφεται στην Έκθεση της Ανεξάρτητης Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για τη Διερεύνηση των Αιτίων των Πυρκαγιών στο πλαίσιο της Πρωθυπουργικής Απόφασης Υ60/2018 (ΦΕΚ 3937/Β/10-9-2018):

«Η αυξημένη επικινδυνότητα στις δομημένες δασικές περιοχές οφείλεται στην ύπαρξη ανθρώπινων δραστηριοτήτων κοντά σε δασικά οικοσυστήματα (αναψυχή, εργασίες, κ.λπ.) που συνδυάζεται με ελλιπή υποδομή (δίκτυο δρόμων, πυροσβεστικοί κρουνοί κ.λπ.) και έλλειψη γνώσης των ανθρώπων της πόλης σχετικά με τους κινδύνους αλλά και τον τρόπο αντίδρασης σε περίπτωση πυρκαγιάς. Με δεδομένα τα παραπάνω είναι προφανές ότι η ύπαρξη ζωνών μίξης δασών-οικισμών πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά την εκπόνηση του αντιπυρικού σχεδιασμού για μία ευρύτερη περιοχή, ώστε να δίδεται εκεί ιδιαίτερη προσοχή τόσο κατά τη φάση της πρόληψης, με ειδικό σχεδιασμό και μέτρα για μείωση της επικινδυνότητας, όσο και σε περίπτωση πυρκαγιάς με ειδικά μέτρα για την προστασία των κατοικιών. Η απομάκρυνση της βλάστησης από τα στοιχεία της κατασκευής και η δημιουργία ζωνών ασφαλείας (ζώνες καθαρισμένες από τη βλάστηση) περιμετρικά κάθε κατοικίας είναι σημαντικό μέτρο για την προστασία των οικισμών και των μεμονωμένων κατοικιών από την απειλή των πυρκαγιών δασών και υπαίθρου. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν οδηγίες και κατευθύνσεις από τη ΓΓΠΠ για την κατάλληλη απόσταση από την καύσιμη ύλη που απαιτείται να υπάρχει ώστε μια κατοικία να θεωρείται ασφαλής από τις φλόγες των πυρκαγιών, οι ιδιαίτερες και ποικίλες συνθήκες της τοπογραφίας και της καύσιμης ύλης, καθιστούν δύσκολο τον καθορισμό γενικών οδηγιών για όλες τις περιπτώσεις. Έτσι, η όσο το δυνατόν πιο λεπτομερής και υψηλής ακρίβειας ανάλυση της απειλής των οικισμών και των μεμονωμένων κατοικιών κρίνεται αναγκαία για τον ορθολογικό αντιπυρικό σχεδιασμό των περιοχών αυτών, ο οποίος θα πρέπει να αποτελεί ευθύνη των τοπικών αρχών και των ΟΤΑ».

5. Κατευθύνσεις για την ανάκτηση της ακτογραμμής ως δημόσιου πόρου

Το παρόν κείμενο εισηγείται μια πρόταση ανάπλασης της παράκτιας ζώνης του οικισμού Μάτι εστιάζοντας στην αναπροσαρμογή της συνθήκης ανάμεσα στο δημόσιο και το ιδιωτικό. Κεντρική ιδέα αποτελεί η δημιουργία ενός παράκτιου μονοπατιού στο «φρύδι» της ακτογραμμής από το Κόκκινο Λιμακάκι έως τον Άγιο Αντρέα συνολικού μήκους 3km. Το μονοπάτι θα είναι προσβάσιμο από τον παράκτιο δρόμο (Ποσειδώνος) μέσω της διάνοιξης διόδων πρόσβασης ανάμεσα στις ιδιοκτησίες και θα εξασφαλίζει δημόσια πρόσβαση στις παραλίες και τη θάλασσα μέσω κλιμάκων προσαρμοσμένων στη μορφολογία της ακτογραμμής κατά περίπτωση. Η παρέμβαση αυτή ανταποκρίνεται στο «πρόβλημα» Μάτι σε πολλαπλά επίπεδα με καινοτόμο τρόπο, ξεκινώντας από την προάσπιση της ασφάλειας των πολιτών μέσω της δημιουργίας προσβασιμότητας, τη διεύρυνση του δημόσιου χώρου μέσω της δημιουργίας ενός μεγάλου περιπάτου σε έναν υπό διαμόρφωση οικισμό και την ανάπλαση ενός ζημιωμένου παράκτιου τοπίου ως εργαλείου δημιουργίας αξίας για τη στήριξη της απώλειας περιουσίας και τον προσανατολισμό των μελλοντικών ιδιωτικών επενδύσεων προς τη σωστή κατεύθυνση. Το «ποτέ ξανά» σημαίνει μια διαφορετική φιλοσοφία δημόσιας παρέμβασης - Ποτέ πια βραχυπρόθεσμο ατομικό συμφέρον έναντι στο συνολικό όφελος και δημόσια επένδυση με στόχο όχι την αποζημίωση αυτών που υπέστησαν ζημιές για να αποκαταστήσουν αυτό που είχαν αλλά για τη δημιουργία μιας καινούργιας συλλογικής συνθήκης οικιστικής ανάπτυξης που υποστηρίζει τη δημιουργία αξίας και ανθεκτικής αστικής μορφής σε βάθος χρόνου.

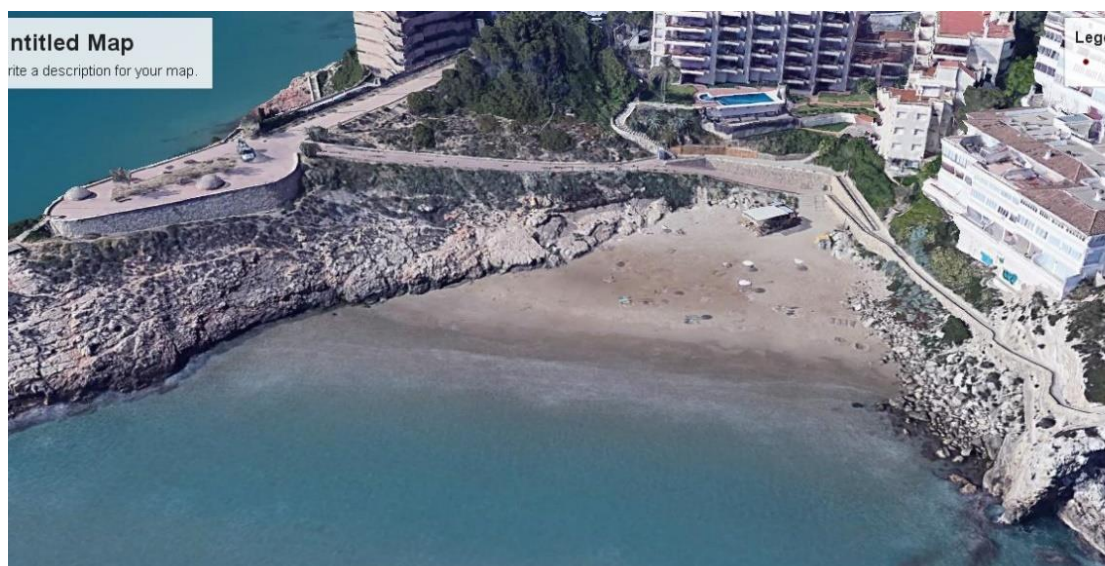
Εικ. 1: Η ανάπλαση της ακτογραμμής εισηγείται μια συνθήκη τρι-επίπεδης προσβασιμότητας της παράκτιας ζώνης που απαρτίζεται από τον κεντρικό δρόμο (Λ. Μαραθώνος-κόκκινο χρώμα) με επέκταση του παράλληλα προς την ακτογραμμή έως τη Ραφήνα, τον παράκτιο δρόμο (Ποσειδώνος-Δημοκρατίας-κίτρινο χρώμα) με επαναχάραξη του σε ορισμένα σημεία έτσι ώστε να εξασφαλίζει ομαλή ροή κατά μήκος της ακτογραμμής λειτουργικά και αντιληπτικά, και το παράκτιο μονοπάτι (πράσινο χρώμα), το οποίο δημιουργείται στην εξωτερική γραμμή των ιδιοκτησιών με παρεμβάσεις φυσικού σχεδιασμού και μικρές απαλλοτριώσεις όπου απαιτείται. Για την υποστήριξη του σχεδιασμού είναι σημαντικό να δημιουργηθούν χώροι στάθμευσης κατά μήκος της Ποσειδώνος.

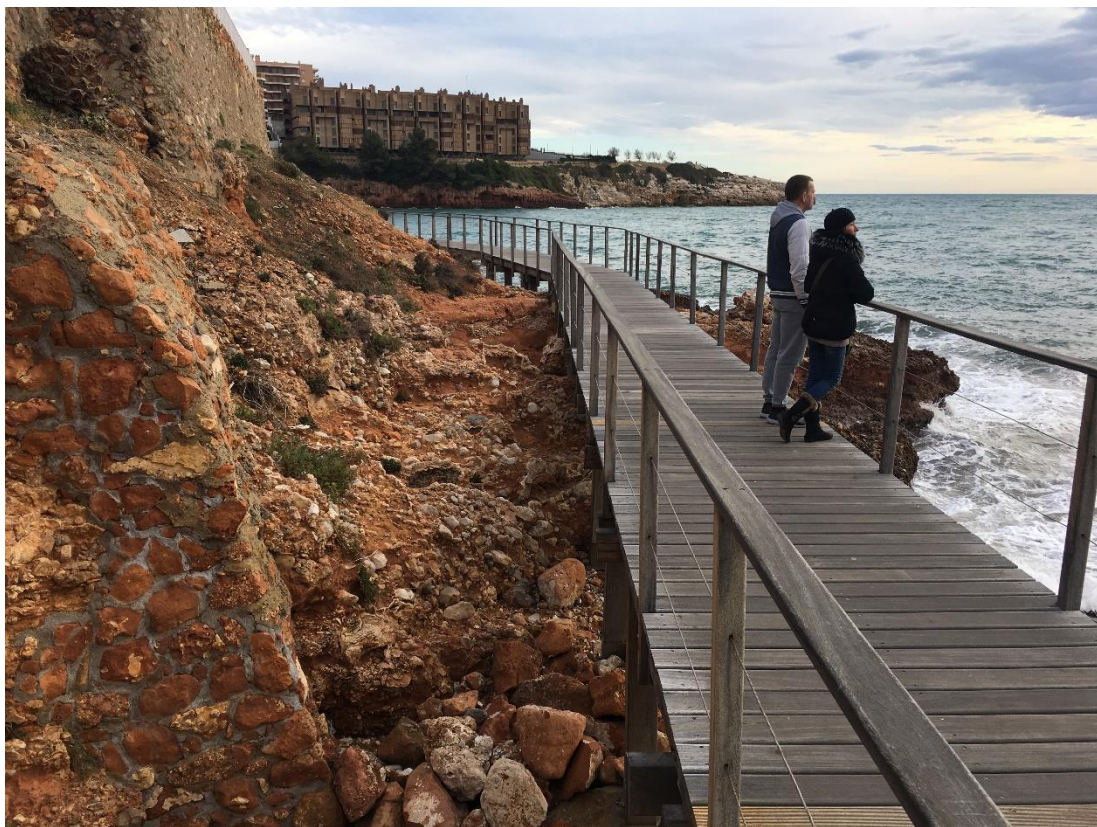
Εικ. 2,3: Μετάθεση παράκτιου δρόμου (κίτρινο χρώμα) σε κοντινή απόσταση από το «φρύδι» της ακτογραμμής έτσι ώστε να εξυπηρετεί το παράκτιο μονοπάτι (πράσινο χρώμα) μέσω κάθετων συνδέσεων πλάτους 2μ που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν στα όρια ανάμεσα στις ιδιοκτησίες.

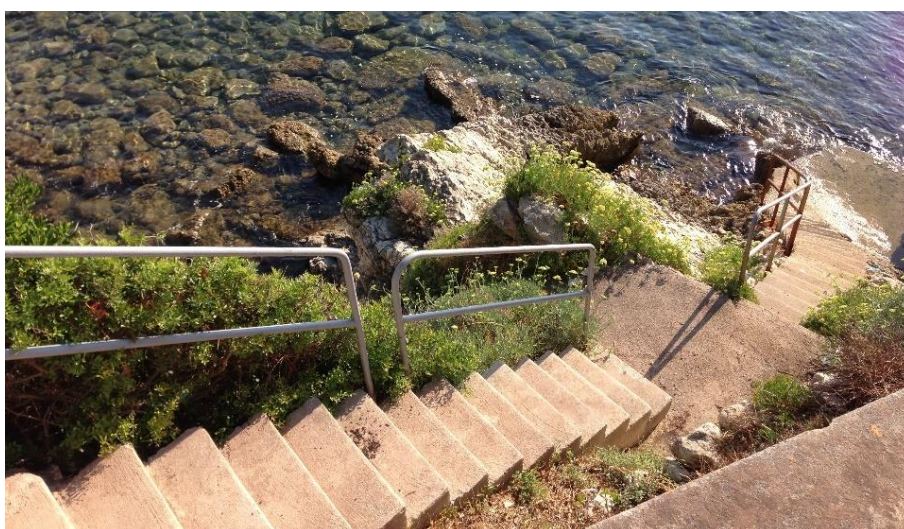
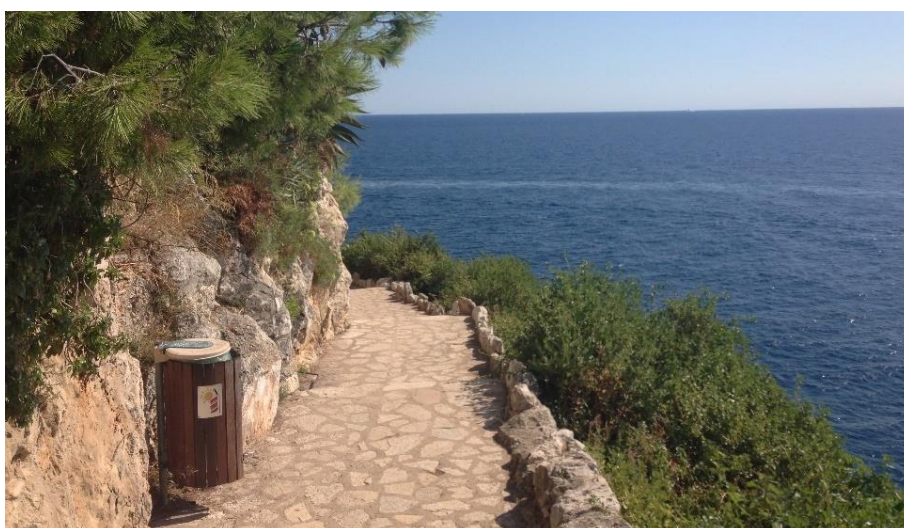
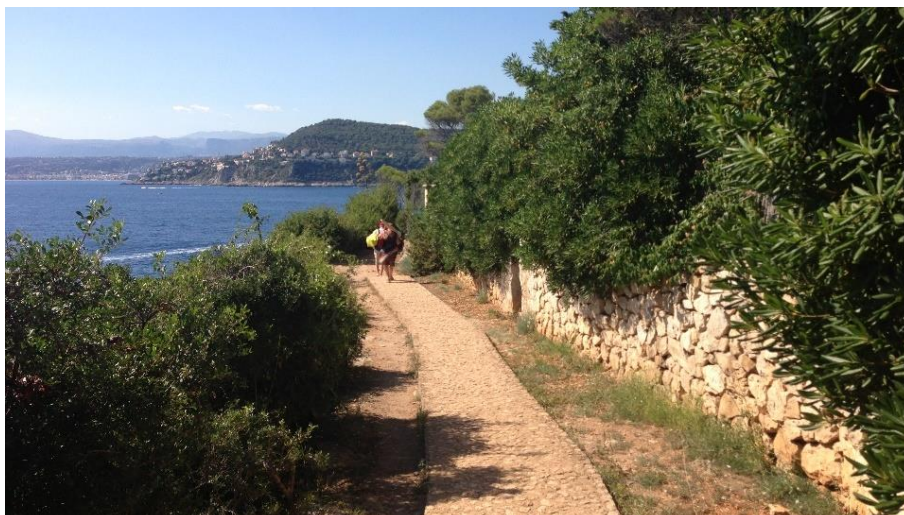
Εικ. 4,5,6: Παράδειγμα παρεμβολής συνεχούς παράκτιου μονοπατιού ανάμεσα στις ιδιοκτησίες και την ακτή στη χερσόνησο Cap Ferrat, Νότια Γαλλία. Η οριοθέτηση των ιδιοκτησιών διαμορφώνεται με πέτρινους τοίχους και εισόδους προς το μονοπάτι. Η δημόσια παρέμβαση λειτούργησε εις όφελος τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού συμφέροντος μακροπρόθεσμα

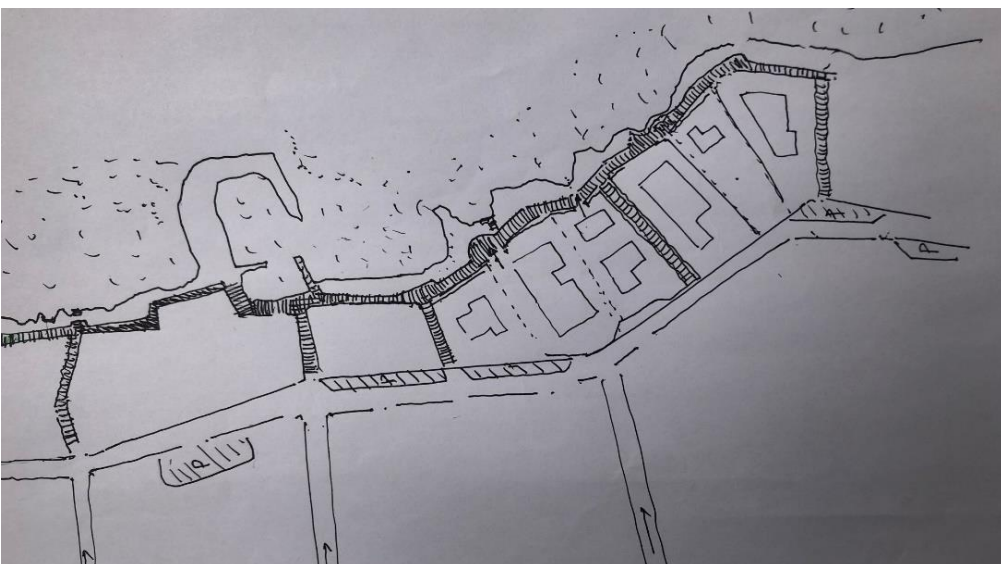
Εικ. 7,8: Παράδειγμα δημόσιας παρέμβασης «εκ των υστέρων» για τη δημιουργία παράκτιου μονοπατιού σε ήδη διαμορφωμένο τουριστικό οικισμό με σκοπό την εξασφάλιση προσβασιμότητας και την ανάδειξη του παράκτιου τοπίου. Costa Dorada, Ισπανία

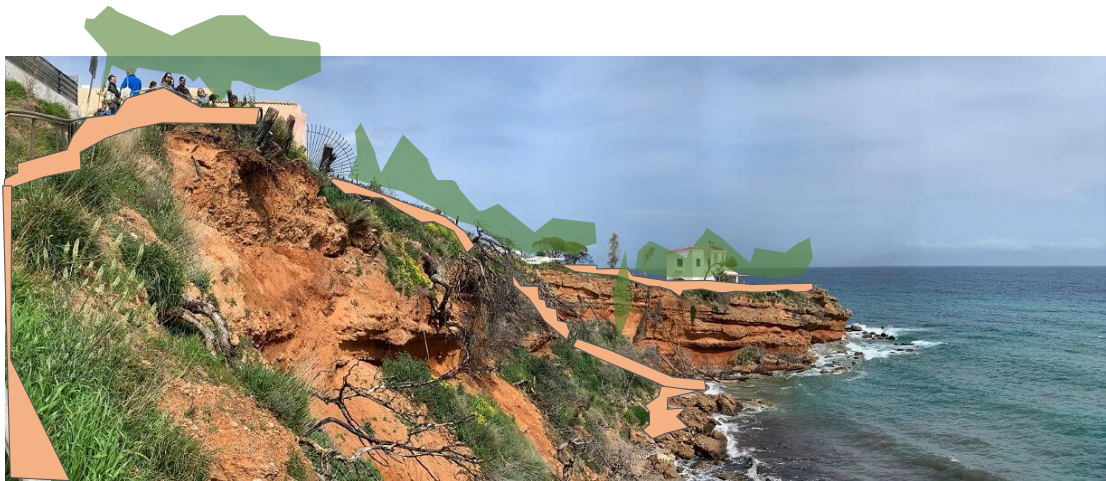

Εικ. 9,10: Το μονοπάτι ως κατασκευή προσαρμόζεται στις ιδιαιτερότητες της μορφολογίας της ακτογραμμής και την υπάρχουσα δόμηση. Στην προκειμένη περίπτωση η ξύλινη κατασκευή με σημειακές θεμελιώσεις αναπτύσσεται σε διαλεκτική σχέση με τη μορφή του εξωτερικού μαντρότοιχου της ξενοδοχειακής μονάδας. Costa Dorada, Ισπανία

Εικ. 11,12,13: Παραδείγματα τοπικών διαμορφώσεων για την δημιουργία ασφαλούς πρόσβασης στη θάλασσα προσαρμοσμένων στην μορφολογία της ακτογραμμής

Εικ. 14-18: Σχηματικές απεικονίσεις της πρότασης στην περιοχή μελέτης

φωτό: Ρ.Λάββα

6. Τόπος Μνήμης στο Μάτι

Στο πλαίσιο ενός νέου σχεδιασμού για το Μάτι μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του 2018 η πρόβλεψη για την εγκαθίδρυση ενός **τόπου μνήμης** κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική.

Ανταποκρινόμενοι σε αυτή την ανάγκη, με το παρόν κείμενο υποβάλλουμε στη μελετητική ομάδα ένα πλαίσιο στο οποίο περιγράφονται:

- i. βασικές έννοιες και ορισμοί
- ii. παραδείγματα και καλές πρακτικές
- iii. κατευθυντήριες γραμμές για τη συγκρότηση ενός τόπου μνήμης στο Μάτι.

i.βασικές έννοιες και ορισμοί

Η **κοινότητα** (community), συλλογικότητα, κοινωνική ομάδα ή άλλη συνεκτική οντότητα η οποία σχετίζεται με και την οποία εκφράζει ένας τόπος μνήμης αποτελεί τον ανθρώπινο φορέα της πολιτισμικής μνήμης.

Η **πολιτισμική μνήμη** (cultural memory) αναφέρεται σε ένα συμβάν το οποίο αφορά και συνδέει την κοινότητα. Μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη. Σε κάθε περίπτωση, η πολιτισμική μνήμη δεν ταυτίζεται με την ιστορική καταγραφή ενός συμβάντος, αλλά αποτελεί έκφραση του ήθους και του πολιτισμού μιας ομάδας και εκφράζεται σαν *στάση* απέναντι στο συμβάν.

Ένας **τόπος μνήμης** (site of memory) παρέχει το φυσικό χώρο και τα μνημονικά μέσα για να συγκροτηθεί και να διατηρηθεί η πολιτισμική μνήμη της κοινότητας.

Ένας **τόπος ενσυνείδησης** (site of conscience) παρέχει το φυσικό χώρο και τα κατάλληλα μέσα για να μπορέσει μια κοινότητα να διδαχτεί και να ανασυνταχθεί απέναντι σε ένα καταστροφικό συμβάν.

Γιατί ένας τόπος μνήμης;

Η 23η Ιουλίου 2018 μένει χαραγμένη τόσο στις ζωές των οικογενειών από το Μάτι που υπέστησαν μοιραίες απώλειες, αλλά και στη συλλογική μνήμη της κοινότητας, της πρωτεύουσας και της χώρας. Είναι η ημερομηνία που συνδέεται μ' ένα οδυνηρό συμβάν από το οποίο οφείλουμε να πάρουμε τα διδάγματά μας. Ένας τόπος

ενθύμησης των όσων διαδραματίστηκαν στο Μάτι αφενός είναι ένας συμβολικός τρόπος να τιμήσουμε τη μνήμη όσων έχασαν τη ζωή τους, αλλά και μια χειρονομία με πολιτισμικό υπόβαθρο που θα κρατά ζωντανή την επαγρύπνηση για τον τόπο έτσι ώστε ο θλιβερός απόηχος μιας τέτοιας καταστροφής να δώσει τη θέση του σε νέες, καλύτερες προοπτικές.

Σύμφωνα με τις νεώτερες τάσεις στην πολιτιστική κληρονομιά στην Ευρώπη, ένας τέτοιος τόπος μνήμης μπορεί να οριστεί ως τόπος ενθύμησης (memory site) αλλά και ως τόπος ενσυνείδησης (conscience site), με τον τελευταίο να απευθύνεται περισσότερο στη συλλογική μνήμη και δράση με την έννοια της ανάληψης της ευθύνης για ένα καλύτερο μέλλον.

Ιδιαίτερα βαρύνοντα ρόλο παίζει το ερμηνευτικό πλαίσιο για την ανάκληση και την κωδικοποίηση των γεγονότων μέσα από αναπαραστάσεις της μνήμης των ανθρώπων κοινωνιών. Η επίσημη συλλογική μνήμη στηρίζεται στη διαχείριση αυτών των αναπαραστάσεων. Καθώς τα γεγονότα και οι συνθήκες αποκαλύπτονται στο παρόν, ο σκοπός του τόπου μνήμης είναι να επαναφέρει στη μνήμη το παρελθόν αλλά και να δημιουργήσει τις συνθήκες για την εύρεση νέων απαντήσεων για το μέλλον. Τα παραδείγματα παρακάτω διέπονται από τη λογική της ανάκλησης του τραυματικού γεγονότος αλλά της παροχής ερεθισμάτων για την επανεξέταση των πρακτικών μας για το μέλλον (Bonder, 2009).

ii. παραδείγματα και καλές πρακτικές

Χώρες οι οποίες επένδυσαν σημαντικό πολιτισμικό κεφάλαιο προκειμένου να συμβάλλουν στην επούλωση των πληγών της ανθρωπότητας κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως η Γερμανία, παρέχουν πολλά και σημαντικά παραδείγματα διαχείρισης της συλλογικής μνήμης μέσα από την κατασκευή τόπων μνήμης.

Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η **Gedaechtniskirche** και το σύνολο **Topography of Terror Museum** στο Βερολίνο, δύο τόποι μνήμης που έχουν εγκαθιδρύσει σημαίνοντες και σημαντικούς δημόσιους χώρους υψηλής αισθητικής, όπου καταγράφεται η πολιτισμική διάσταση της ιστορίας με άμεσο και καθόλου πομπώδη τρόπο.

Το 2005 στην 60η επέτειο από την πτώση του ναζιστικού καθεστώτος και το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η πόλη του Βερολίνου αφιέρωσε το **μνημείο του ολοκαυτώματος (Holocaust-Mahnmal)** στη μνήμη των δολοφονημένων Εβραίων από τις δυνάμεις του Χίτλερ.

Το μνημείο, σε σχέδια του Αμερικανού αρχιτέκτονα Peter Eisenman, αποτελείται από 2711 πέτρινους πλίνθους οι οποίοι δεν φέρουν καμία επιγραφή. Στο σύνολο τους δημιουργούν ένα μοτίβο ο οποίος δίνει την αίσθηση κυματισμού.

Το μνημείο έχει ενταχθεί στον αστικό ιστό του Βερολίνου ως αναπόσπαστος δημόσιος χώρος του και είναι προσβάσιμο όλες τις ώρες της ημέρας. Ένα υπόγειο γραφείο πληροφοριών βρίσκεται στη βάση του μνημείου το οποίο επίσης περιλαμβάνει μια έκθεση βασισμένη στις ιστορίες οικογενειών που αντιμετώπισαν την οργή των Ναζί (<http://www.stiftung-denkmal.de/en/home.html>).

Η εκκλησία Gedaechtniskirche

Φωτό:

https://en.wikipedia.org/wiki/Kaiser_Wilhelm_Memorial_Church

Το μουσείο Topography of Terror

Φωτό: [https://en.wikipedi-](https://en.wikipedia.org/wiki/Topography_of_Terror#/media/File:Topographie_des_Terrors_Nebau.jpg)

[a.org/wiki/Topography_of_Terror#/media/File:Topographie_des_Terrors_Nebau.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Topography_of_Terror#/media/File:Topographie_des_Terrors_Nebau.jpg)

Μνημείο του Ολοκαυτώματος, Βερολίνο

Φωτό:

<https://www.timeout.com/berlin/attractions/holocaust-memorial>

Μνημείο του Ολοκαυτώματος, Βερολίνο

Φωτό:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ebertstrasse_with_Reichstag,_Brandenburg_Gate_and_Holocaust_Memorial_in_2005.jpg

Στο “Σημείο Μηδέν” της Νέας Υόρκης όπου βρίσκονταν το Διεθνές Κέντρο Εμπορίου (γνωστό και ως Δίδυμοι Πύργοι), το οποίο δέχτηκε επίθεση την 11η Σεπτεμβρίου 2001, με συνέπεια το θάνατο περίπου 3.000 ανθρώπων, κατασκευάστηκε ένας δημόσιος χώρος μνήμης με κέντρο το Μνημείο 9/11 σε συνδυασμό με ένα μουσείο (**9/11 Memorial and Museum**). Το μνημείο περιλαμβάνει δύο κενούς τετράγωνους χώρους σε βάθος εννέα μέτρων από το επίπεδο της πλατείας, έκτασης τεσσάρων στρεμμάτων ο καθένας. Στο δημόσιο χώρο στον οποίον είναι ενταγμένο έχει

σχεδιαστεί ένα δενδρόφυτο πάρκο, χωροθετημένο με τέτοιο τρόπο ώστε ο επισκέπτης να αποκόβεται από τον έξω κόσμο και να βιώνει την εμπειρία του πένθους, το οποίο ταυτόχρονα να προσφέρει την αίσθηση της ανακούφισης και της αποδοχής της θλίψης. Όλη την επιφάνεια διατρέχει ένα σύστημα από αποστραγγιστήρες που συλλέγει το νερό της βροχής. Το μουσείο 9/11, έκτασης 10.000 τμ, που περιλαμβάνει μια εκτεταμένη συλλογή αποτελούμενη από αντικείμενα και οπτικο-ακουστικό υλικό (<https://www.911memorial.org/visit/museum/collection>).

Μνημείο για την 11η Σεπτεμβρίου

φωτό:

<https://www.iloveny.com/listing/9-11-memorial-%26-museum/25049/>

Δημόσιος χώρος μνήμης για την 11η Σεπτεμβρίου

φωτό:

<https://paththroughhistory.iloveny.com/listings/9-11-Memorial-Museum/31769/#.XmnvoSNS82w>

Στην Κίνα, μετά τη σεισμική καταστροφή στην Επαρχία **Σιτσουάν** (σεισμός $M=8.0R$ στις 12/05/2008, ώρα 14:28 τοπική που προκάλεσε περισσότερους από 69.000 θανάτους, 374.000 τραυματίες, 18.000 αγνοούμενους) δημιουργήθηκε στην πληγείσα περιοχή, για τους κατοίκους και τους επισκέπτες, ένα δίκτυο μνημείων, μουσείων και τόπων μνήμης, αποσκοπώντας στην ενθύμηση της καταστροφής, στην απότιση τιμής στα θύματα, στην επίγνωση και γνώση για τους σεισμούς, στην ενσυνείδηση και τη δημιουργία κοινότητας.

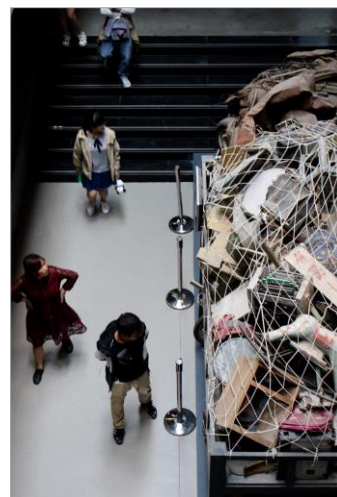

Μνημείο στο επίκεντρο του σεισμού

φωτό: Μ. Δανδουλάκη, 2010

Τόπος μνήμης στα ερείπια του Γυμνασίου Χιανκου όπου έχασαν τη ζωή τους 44 άνθρωποι, στο Yingxiu, Σιτσουάν

Μουσείο Σεισμού κοντά στο επίκεντρο του σεισμού

φωτό: Μ. Δανδουλάκη, 2010

Στον ελληνικό χώρο, οι καταστροφικοί σεισμοί στην Καλαμάτα το 1986 και στον Βόλο την περίοδο 1954-57 καταγράφηκαν στη συλλογική μνήμη με εκδηλώσεις και την ίδρυση του Μουσείου της Πόλης στο Βόλο.

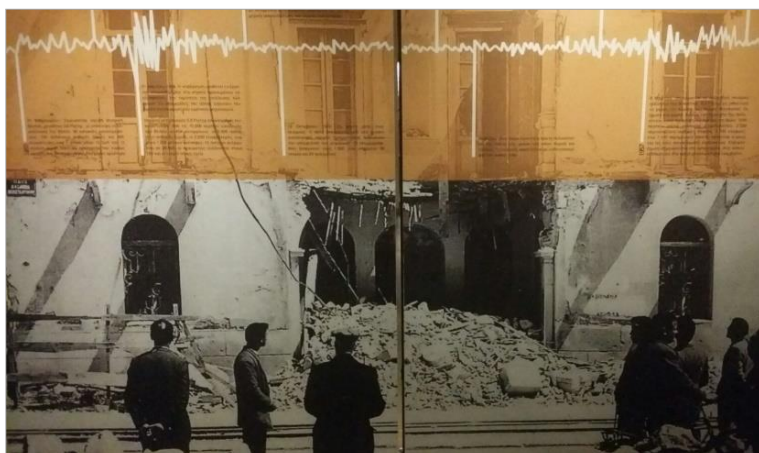

Εκδηλώσεις μνήμης στην Καλαμάτα 10 χρόνια μετά τους σεισμούς του 1986

και έκθεση «Σεισμός: Λαϊκή Μνήμη και η Ποιητική των Θραυσμάτων»

φωτό:

<https://seremetakis.com/σεισμός-λαϊκή-μνήμη-και-η-ποιητική-τω/>

Στο Μουσείο της Πόλης του Βόλου η έκθεση οργανώνεται με βάση τις κρίσεις που αντιμετώπισε η πόλη και οι σεισμοί της περιόδου 1954-1957 αποτελούν σημαντικό σταθμό.

φωτό: Μ. Δανδουλάκη

Καθώς ο τόπος μνήμης, όπως προαναφέρθηκε, δεν ταυτίζεται με την ιστορική καταγραφή και μόνο, αλλά είναι έκφραση του πολιτισμικού συνεχούς, έχει ενδιαφέρον με αφορμή το Μάτι να δούμε την περίπτωση του χωριού **Zhuge** στην νοτιοανατολική Κίνα, στο οποίο μετά από μια σειρά από καταστροφικές πυρκαγιές, κατασκευάστηκε μια τεχνητή λίμνη. Το παράδειγμα αποτελεί μάλλον έναν τόπο ενσυνείδησης.

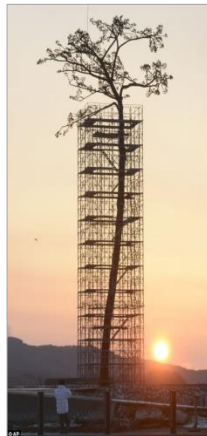

Zhuge, Κίνα, 2017 φωτό: Ρ.Λάββα.

Άλλα παραδείγματα στον Καναδά, την Ιαπωνία και την Αυστραλία πλαισιώνουν τη μνήμη με τη βοήθεια των τεχνών και των πρωτότυπων κατασκευών .

Μνημείο της Μεγάλης Πυρκαγιάς του 1922 στο Haileybury, Καναδάς
φωτό:
<https://torontoist.com/2014/10/historicist-the-great-fire-of-1922/>

Το «δέντρο – θαύμα» στη Rikuzentakata, το μόνο που επέζησε από το τσουνάμι στην Ανατ. Ιαπωνία το 2011. φωτό:
<https://www.atlasobscura.com/places/miracle-pine>

Μνημείο πυρκαγιάς (Black Saturday Bushfire of 2009), Bendigo, Αυστραλία
<http://monumentaustralia.org.au/themes/disaster/fire/display/95409-bendigo-bushfire-memorial-photo/2>

Οι καταστροφικές πυρκαγιές στην Πάρνηθα το 2007 καταγράφηκαν στη συλλογική μνήμη με τη διοργάνωση του Πρώτου Διεθνούς Συμποσίου Γλυπτικής στο **Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης Αντώνη Τρίτση** στην Αττική το καλοκαίρι του 2010. Έξι σημαντικοί γλύπτες από τον ελληνικό και ευρωπαϊκό χώρο (τρεις Έλληνες, ένας Γερμανός, ένας Βούλγαρος και ένας Τούρκος) δημιούργησαν γλυπτά από ξύλο που προέρχονταν από καμένους κορμούς δένδρων της πυρκαγιάς.

Γλυπτό στο Πάρκο Τρίτση, 2010. φωτό: αρχείο Πάρκου Τρίτση

Για τις πυρκαγιές στην Ικαρία το 1993 και στην Ηλεία το 2007 ανεγέρθηκαν εμβληματικά μνημεία τοπικού χαρακτήρα.

Μνημείο για τα 13 θύματα της δασικής πυρκαγιάς στην Ικαρία το 1993

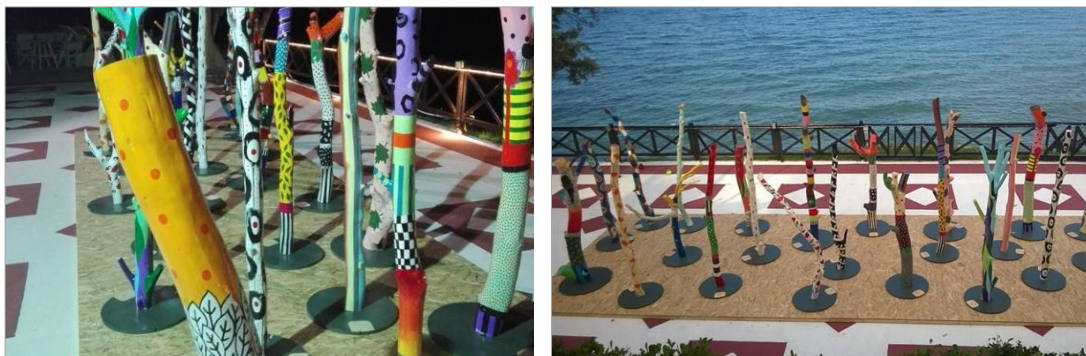
φωτό:
<https://www.ikariaki.gr/mni-mi-tis-thysias-ton-thymaton-tis-pyrkagias-tis-30is-iouliou-1993/>

Προς το Μνημείο για τα θύματα της δασικής πυρκαγιάς στην Ηλεία του 2007

φωτό: <https://www.iefimerida.gr/news/119457/εξι-χρονια-απο-την-φονικη-πυρκαγια-στην-ηλεια-οταν-η-ελλαδα-παρακολουθουσε-αφωνη-την-τρα>

Στο Μάτι χρησιμοποιήθηκαν καμένα δένδρα για την υλοποίηση καλλιτεχνικής εκδήλωσης ενθύμησης της πυρκαγιάς το 2109.

Καλλιτεχνική εκδήλωση «Art 4 Mati», 2019. Εγκατάσταση από την Μαριάννα Πούργαλη με 23 από τα δέντρα που κάηκαν στο Μάτι

φωτό: <https://www.timelink.gr/arthro/texnes-comics/nea-rnoh-sto-mati-apo-23-kamena-dentra-roy-allazogh-morph>

Κάθε καταστροφή φέρνει μαζί της αριθμούς και στατιστικά στοιχεία, με οδυνηρότερη όλων την καταγραφή των θανάτων. Στον τόπο μνήμης **Hessental** στη Βαυαρία, ο οποίος είναι αφιερωμένος στους Εβραίους που έχασαν τη ζωή τους κατά τους διωγμούς των ναζί, το πλήθος των θυμάτων παίρνει υπόσταση στο χώρο με την εγκατάσταση συμβολικών, 'προσωποποιημένων' στύλων στη θέση των θυμάτων.

Μνημείο Ολοκαυτώματος Hessental, Schwaebisch Hall, 2015, φωτό: Ρ.Λάββα.

iii. κατευθυντήριες γραμμές

Σύμφωνα με τη σύγχρονη θεώρηση και τις επιτυχημένες πρακτικές, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, πιστεύουμε ότι η καταστροφή στο Μάτι οφείλει να έχει τον δικό της τόπο μνήμης.

Ένας τόπος μνήμης για την πυρκαγιά στο Μάτι θα έπρεπε να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- να συγκροτεί έναν **δημόσιο χώρο**-μαρτυρία του συμβάντος μέσα από απτά και κατανοητά μέσα. Τέτοια μέσα είναι τα κτήρια, τα αποκαΐδια και κάθε υπόλοιπο της πυρκαγιάς με εμβληματικό χαρακτήρα, καθευτά, όπως διασώζονται μετά το πέρασμα του πύρινου μετώπου, αποσπασματικά πια, να αποδίδουν την πραγματική/απτή διάσταση του συμβάντος.
- να χωροθετηθεί σε συνέχεια με τυχόν καταστραμμένο κέλυφος από την πυρκαγιά που ευρίσκεται σε **κεντρικό σημείο** στο Μάτι ώστε να λειτουργήσει ως ζωντανή μνήμη της καταστροφής και να φιλοξενήσει όλα τα αντικείμενα που θα εκτεθούν
- εναλλακτικά, να χωροθετηθεί στο πλέον κεντρικό σημείο στο Μάτι, όπου εάν δεν είναι υπαίθριο και κοινόχρηστο, τότε να φιλοξενήσει τον συγκεκριμένο τόπο μνήμης με **χρήση που θα κηρυχθεί διατηρητέα** σύμφωνα με το άρθρο 6 του Νέου Οικοδομικού Κανονισμού. Μπορεί να είναι και ένα οικόπεδο που έχει καταστραφεί από τη φωτιά ή ένας χώρος που σήμερα δεν υπάρχει το κτίσμα, για οποιονδήποτε λόγο, και μπορεί να κηρυχθεί διατηρητέα η χρήση του (ΣτΕ 3392/2001)
- να αποτίει την δέουσα τιμή στα 103 θύματα της πυρκαγιάς. Θα μπορούσε, για παράδειγμα, να περιλαμβάνει τη **φύτευση 103** 'προσωποποιημένων' **δένδρων**
- να παρέχει ένα «**αρχείο**» του συμβάντος, επισκέψιμο και προσβάσιμο σε κάθε ηλικία και εθνικότητα (audio, visual, digital), σύμφωνα με την σύγχρονη μουσειολογία. Το αρχείο αυτό μπορεί να συμπεριλαμβάνει ηχητικό ντοκουμέντο όλης της επίμαχης περιόδου και όλων των εμπλεκομένων (από τις κραυγές αγωνίας των ανθρώπων που απειλούνταν από τη φωτιά μέχρι τις υπεράνθρωπες προσπάθειες των πυροσβεστών και των σωμάτων ασφαλείας (λιμενικό, στρατός αστυνομία) καθώς και έντυπο, ηλεκτρονικό υλικό εκείνης της εποχής
- στο πλαίσιο του τουρισμού της εμπειρίας και ειδικότερα αυτού που αποκαλείται «σκοτεινός τουρισμός» (**dark tourism**), στον χώρο αυτόν σημαντική θέση θα έχουν τα ενθυμήματα των κατοίκων, απτά (αντικείμενα που διασώθηκαν ή και αποκαΐδια) και άυλα (ιστορίες, μαρτυρίες, διηγήσεις). Σημαντική διάσταση του χώρου είναι όχι μόνο να αποτυπώσει την καταστροφή αλλά και να δράσει ως μέσο αφύπνισης για την αποτροπή ανάλογων τραγωδιών στο μέλλον λειτουργώντας ως ενεργό μνημείο (**working monument**).
- στόχος είναι η **ανασύσταση** και **επικαιροποίηση** της τραγωδίας που θα συνδυάζεται με τη πολεοδομική αποκατάσταση που επιχειρείται με το Ε.Χ.Σ., έτσι ώστε να αναδειχθούν και τα πολεοδομικά - περιβαλλοντικά ζητήματα που συνέβαλλαν στην καταστροφή.

→ να παρέχει **μόνιμες δομές** και δραστηριότητες πληροφόρησης και εκπαίδευσης για τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τις καταστροφές

Η συγκρότηση του εννοιολογικού πλαισίου, αλλά και ο σχεδιασμός ενός τόπου μνήμης στο Μάτι θα μπορούσε να αποτελεί διακριτή ενότητα της συμμετοχής της παρούσας ομάδας εργασίας στην αμέσως επόμενη φάση.

Βασική βιβλιογραφία - Πηγές

Biran, A., Liu, W., Li, G., & Eichhorn, V. (2014). Consuming post-disaster destinations: The case of Sichuan, China. *Annals of Tourism Research*, 47, 1-17. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2014.03.004>

EDUCEN (2018) *Culture & Urban Disaster: A Hand book*. The part on cultural memory, pp 40-50. DOI: <http://dx.doi.org/10.18174/417184>

Julian Bonder, 2009, On Memory, Trauma, Public Space, Monuments, and Memorials, *Place journal* 21(1), pp.62-69.

Le Mentec, K. & Zhang, Q. (2017) Heritagization of disaster ruins and ethnic culture in China: Recovery plans after the 2008 Wenchuan earthquake. *China Information*, Vol. 31(3), pp 349–370. <https://doi.org/10.1177/0920203X17736508>

Stamboulis, Y. & Skayannis, P. (2003) Innovation strategies and technology for experience-based tourism. *Tourism Management*, 24 (2003), pp 35–43

Web pages

<https://www.911memorial.org/visit/museum/collection>

<http://www.stiftung-denkmal.de/en/home.html>

7. Προκαταρκτική διατύπωση κανόνων για τη χωρική εφαρμογή του ΕΧΣ

Εισαγωγή

Η μελέτη του Ειδικού Χωρικού Σχεδίου (Ε.Χ.Σ) στην ευρύτερη περιοχή «Μάτι» που κάλυψε το 2018, των Δήμων Μαραθώνα και Ραφήνας της Περιφερειακής Ενότητας Α-νατ. Αττικής, εκπονείται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8 του ν.4447/2016 (Α' 241). Σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ. 1,2 και 3 του άρθρου 8 προβλέπεται ότι,

«1. Για τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη περιοχών ανεξαρτήτως διοικητικών ορίων που μπορεί να λειτουργήσουν ως υποδοχείς σχεδίων, έργων και προγραμμάτων υπερτοπικής κλίμακας ή στρατηγικής σημασίας ή για τις οποίες απαιτείται ειδική ρύθμιση των χρήσεων γης και των λοιπών όρων ανάπτυξής τους, καταρτίζονται Ειδικά Χωρικά Σχέδια. Επίσης, Ειδικά Χωρικά Σχέδια μπορεί να καταρτιστούν και για προγράμματα αστικής ανάπλασης ή και περιβαλλοντικής προστασίας ή αντιμετώπισης των συνεπειών από φυσικές καταστροφές.

2. Τα Ειδικά Χωρικά Σχέδια αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών και διαγραμμάτων με τα οποία καθορίζονται χρήσεις γης, γενικοί όροι και περιορισμοί δόμησης, καθώς και κάθε άλλο μέτρο, όρος ή περιορισμός που απαιτείται ώστε να καταστούν οι εν λόγω περιοχές κατάλληλες είτε για τη δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων δραστηριοτήτων ή για την πραγματοποίηση προγραμμάτων και παρεμβάσεων της παραγράφου 1.

3. Τα Ειδικά Χωρικά Σχέδια εντάσσονται στο ίδιο επίπεδο σχεδιασμού με τα Τοπικά Χωρικά Σχέδια και μπορεί να τροποποιούν τις ρυθμίσεις των εγκεκριμένων Τοπικών Χωρικών Σχεδίων και τις Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου, σύμφωνα με τη διαδικασία της παραγράφου 5.»

Η συγκεκριμένη περιοχής μελέτης που προσδιορίστηκε ως όριο του Ε.Χ.Σ με την Απόφαση Προέγκρισης του 2019, εμπίπτει στα διοικητικά όρια δύο δήμων, του Μαραθώνα και της Ραφήνας -Πικερμίου. Ως προς τη χωροταξική τους οργάνωση, οι δύο Δήμοι υπάγονται, στη Χωρική Ενότητα Ανατολικής Αττικής, σύμφωνα με το άρθρο 8 ν.4277/2014 (Α' 79) για το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας.

Όμως ο μεν Δήμος Μαραθώνα υπάγεται στη Χωρική Υποενότητα Βόρειας Αττικής ενώ, ο Δήμος Ραφήνας-Πικερμίου στη Χωρική Υποενότητα Μεσογείων. Ταυτόχρονα η ίδια περιοχή εμπίπτει εντός της ΖΟΕ Αττικής για την ανάπτυξη Β' (παραθεριστικής) κατοικίας, το μεν τμήμα του Δήμου Μαραθώνα βάσει του π.δ από 20.8-24.9.1985 (ΦΕΚ 456/Δ'/1985), το δε τμήμα της περιοχής που βρίσκεται στα διοικητικά όρια του Δήμου Ραφήνας – Πικερμίου εντός της ΖΟΕ Μεσογείων, βάσει του π.δ από 20.2-06.03.2003 (ΦΕΚ 199/Δ'/2003). Ειδικότερα σημειώνεται ότι, το παράκτιο τμήμα (ανατολικά της οδού Ποσειδώνος), σύμφωνα με την παραπάνω ΖΟΕ Μεσογείων, δεν προβλέπεται ως υποδοχέας Β' κατοικίας, αλλά ως παράκτια Ζώνη Παραλίας προστατευόμενη από δόμηση (ελάχιστης δόμησης επιτρεπόμενες εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης λουομένων).

A. Νομοθετικό καθεστώς πολεοδόμησης β' κατοικίας εντός ΖΟΕ

1. Προσδιορισμός Περιοχών Πολεοδόμησης περιοχών Β' (παραθεριστικής) κατοικίας εντός ΖΟΕ.

2.1. Ο προσδιορισμός των κατάλληλων προς Πολεοδόμηση περιοχών Β' (παραθεριστικής) κατοικίας εντός ΖΟΕ, ακολουθεί τις προϋποθέσεις που τίθενται στο άρθρο 1 του ν. 2242/1994 «Πολεοδόμηση περιοχών δεύτερης κατοικίας σε ζώνες οικιστικού ελέγχου προστασίας φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις.» (Α' 162), ο οποίος ισχύει και σήμερα. Ειδικότερα οι προϋποθέσεις πολεοδόμησης είναι οι εξής:

«α) Να μην αντίκειται στους όρους προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, στους όρους προστασίας των αρχαιοτήτων και μνημείων, αρχαιολογικών χώρων ή ιστορικών τόπων, παραδοσιακών οικισμών και στοιχείων, στους όρους προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων και στους όρους προστασίας των ευαίσθητων και προστατευόμενων περιοχών.

β) Να υφίστανται κατευθύνσεις χωροταξικής οργάνωσης τουλάχιστον σε επίπεδο νομού και η πολεοδόμηση να είναι εναρμονισμένη με αυτές σε ό, τι αφορά τα συστήματα επικοινωνίας και ενέργειας, τις χρήσεις γης και τους αναπτυξιακούς στόχους, ιδίως δε με την ανάγκη διαφύλαξης της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας και της ισορροπίας των χρήσεων των ακτών, καθώς επίσης και της μορφολογίας και της αισθητικής τους.

γ) Να μην υπερβαίνει τα ανώτατα όρια ανάπτυξης (όρια κορεσμού) των περιοχών, να μην αλλοιώνει τη φυσιογνωμία τους ούτε να υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής. Προκειμένου για παραλιακούς οικισμούς, ενδείκνυται η κατά κόμβους ανάπτυξή τους.»

Παράλληλα από το ίδιο άρθρο 1 προβλέπεται ότι, για την πολεοδόμηση των περιοχών δεύτερης κατοικίας απαιτούνται:

α) Η εκπόνηση και έγκριση Σχεδίου Ανάπτυξης Περιοχών δεύτερης κατοικίας (ΣΧ.Α.Π.) για τον καθορισμό των επιθυμητών προγραμματικών μεγεθών ανάπτυξης της κάθε περιοχής, μέσα στα πλαίσια των κατά την προηγούμενη παράγραφο κατευθύνσεων χωροταξικής οργάνωσης και

β) Η εκπόνηση και έγκριση πολεοδομικής μελέτης για την εξειδίκευση των γενικών αρχών και ρυθμίσεων του ΣΧ.Α.Π. και για τον καθορισμό των κοινόχρηστων, κοινωφελών και δομήσιμων χώρων, καθώς και των κατάλληλων για τον προορισμό του οικισμού όρων και περιορισμών δόμησης.

Ειδικά για τις περιοχές των ρυθμιστικών σχεδίων των ευρύτερων περιοχών Αττικής και Θεσσαλονίκης **δεν απαιτείται η σύνταξη ΣΧ.Α.Π.**, αλλά στις περιοχές αυτές οι πολεοδομικές μελέτες καταρτίζονται με βάση τις αρχές και κατευθύνσεις των ρυθμιστικών σχεδίων.

Περαιτέρω από τις ίδιες παραπάνω διατάξεις προβλέπεται ότι, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη ανάσχεσης της εξάπλωσης της οικιστικής χρήσης και η εξυγίανση των βεβαρυσμένων περιοχών ενώ η **προϋπαρξη οικοδομών στην υπό πολεοδόμηση περιοχή δεύτερης κατοικίας δεν αποτελεί λόγο απόκλισης από την ορθή**

αναλογία οικοδομημένων, ελευθέρων και κοινόχρηστων χώρων ή από τους προ-σέγοντες στον προορισμό του οικισμού όρους και περιορισμούς δόμησης.

2.2. Υπολογισμός προγραμματικών μεγεθών ανάπτυξης/κορεσμού και καθορισμός των ορίων της πολεοδομούμενης περιοχής.

Με τις παραπάνω ρυθμίσεις του ν. 2242/1994, στις περιοχές του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, όπως εν προκειμένω το Μάτι, δεν απαιτείται η σύνταξη ΣΧ.Α.Π. (Σχέδιο Ανάπτυξης Περιοχών δεύτερης κατοικίας) αλλά οι πολεοδομικές μελέτες θα καταρτιστούν με βάση τις αρχές και κατευθύνσεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας. Όμως, σε αντίθεση με την εκπόνηση ειδικών μελετών ΣΧ.Α.Π που προσδιόρισαν τα προγραμματικά μεγέθη ανάπτυξης/πολεοδόμησης και όρια κορεσμού των περιοχών Β' κατοικίας σε άλλες ΖΟΕ, στο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας που προβλέπεται από το ν. 4277/2014 (ΦΕΚ 156Α) ούτε στο προγενέστερο ΡΣΑ δεν περιλαμβάνονταν (ν. 1515/1985), η εκπόνηση σχετικών ειδικών μελετών για τον προσδιορισμό των προγραμματικών μεγεθών πολεοδόμησης /ανάπτυξης/κορεσμού στις περιοχές Β' κατοικίας της ΖΟΕ Αττικής. Η έλλειψη αυτή δημιουργεί την ανάγκη το υπό εκπόνηση Ε.Χ.Σ, στην περιοχή Μάτι πέραν του περιβαλλοντικού, αποκαταστατικού χαρακτήρα, **να έχει και χαρακτήρα αναπτυξιακό**, καθώς ως σχέδιο ιδίου επιπέδου με το Τ.Χ.Σ., μπορεί και είναι αναγκαίο να προσδιορίσει τα προγραμματικά μεγέθη ανάπτυξης και κορεσμού όπως επίσης και τα ακριβή όρια των προς πολεοδόμηση περιοχών. Το υπό εκπόνηση Ε.Χ.Σ. στο Μάτι είναι ως Ε.Χ.Σ. μια εξαιρετική διαδικασία σχεδιασμού, που θα αναπτυχθεί σε περιορισμένη έκταση και θα οργανώσει δραστηριότητες και εγκαταστάσεις που θα έχουν **ισότιμο** περιβαλλοντικό, αποκαταστατικό και αναπτυξιακό χαρακτήρα.

Καθοριστικοί παράγοντες για τον προσδιορισμό των ορίων της/των προς πολεοδόμηση περιοχών και των μεγεθών ανάπτυξης /κορεσμού είναι:

- Οι δεσμεύσεις προστασίας του δασικού χαρακτήρα ορισμένων εκτάσεων
- Οι δεσμεύσεις προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς (όπου υπάρχουν)
- Οι εκτάσεις που είναι γεωλογικά ακατάλληλες για πολεοδόμηση (π.χ παράκτιο μέτωπο με έντονα φαινόμενα διάβρωσης)
- Οι δεσμεύσεις των ζωνών προστασίας της ΖΟΕ Μεσογείων (παραλιακό μέτωπο).
- Οι δεσμεύσεις και οι κατευθύνσεις ανάπτυξης που καθορίζονται από το Ρ.Σ.Α (ν. 4277/2014) στο πλαίσιο των προγραμματικών κατευθύνσεων ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής της Χωρικής Ενότητας Ανατολικής Αττικής, προς τις οποίες πρέπει να εναρμονιστεί το Ε.Χ.Σ. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα ότι η αρχή της εναρμόνισης ισχυροποιεί και διασφαλίζει τη δεσμευτικότητά της, όταν ο στόχος ή η κατεύθυνση του χωροταξικού σχεδιασμού είναι νόμιμοι και επιδεκτικοί προσδιορισμού ή σε κάθε περίπτωση υφίσταται η δυνατότητα του προσδιορισμού τους από το υποδεέστερο στάδιο⁵.

5. Δ.Μέλισσας, «Το Τοπικό Χωρικό Σχέδιο και το Ειδικό Χωρικό Σχέδιο», σ. 6 επομ.

Β. Πλαίσιο υπερκείμενου χωρικού/ρυθμιστικού σχεδιασμού

1.1. Υπερκείμενος Ρυθμιστικός Σχεδιασμός – Ρ.Σ.Α

Όπως αναφέρθηκε ήδη παραπάνω, η περιοχή μελέτης που προσδιορίστηκε ως όριο του Ε.Χ.Σ με την Απόφαση Προέγκρισης του 2019, εμπίπτει στα διοικητικά όρια δύο δήμων, του Μαραθώνα και της Ραφήνας-Πικερμίου. Οι δύο Δήμοι υπάγονται, ως προς τη χωροταξική τους οργάνωση, στη Χωρική Ενότητα Ανατολικής Αττικής, σύμφωνα με το άρθρο 8 ν.4277/2014 (Α' 79) για το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας. Όμως ο μεν Δήμος Μαραθώνα υπάγεται στη Χωρική Υποενότητα Βόρειας Αττικής ενώ, ο Δήμος Ραφήνας-Πικερμίου στη Χωρική Υποενότητα Μεσογείων.

Ταυτόχρονα η ίδια περιοχή εμπίπτει, κατά μεγάλο τμήμα της, εντός της ΖΟΕ Αττικής και της ΖΟΕ Μεσογείων για την ανάπτυξη Β' (παραθεριστικής) κατοικίας (π.δ 1985 και 2003), ενώ κατά άλλο τμήμα της εμπίπτει εντός της παράκτιας ζώνης – παραλίας - της ΖΟΕ Μεσογείων(2003).

Οι κατευθύνσεις για την ανάπτυξη και χωρική οργάνωση της περιοχής παρέχονται κατά κύριο λόγο, από τα άρθρα 12,13,15 και 16 του ν.4277/2014 για το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (ΡΣΑ).

Σημειώνουμε ιδιαίτερα:

→ την παράγραφο 2 δ του άρθρου 12, σύμφωνα με την οποία «δ) Τα σχέδια των άρθρων 7 και 8 του ν. 4269/2014⁶ για την Αττική αποτελούν τα σχέδια εξειδίκευσης του νέου ΡΣΑ και αποσκοπούν στη θεσμοθέτηση των κανόνων τοπικής ανάπτυξης, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η εφαρμογή των στόχων και των κατευθύνσεων πολιτικής του νέου ΡΣΑ, **καθώς και η επίτευξη χωρικής συνοχής σε ενδοπεριφερειακό και τοπικό επίπεδο.**»

→ τις παραγράφους 2 α, 2 β, 2 γ του ίδιου άρθρου, σύμφωνα με τις οποίες θεσμοθετούνται μέτρα και κανόνες ανάπτυξης σε εξειδίκευση του ΡΣΑ και συγκεκριμένα:

«α) Η οικιστική ανάπτυξη κύριας και παραθεριστικής κατοικίας διοχετεύεται στις θεσμοθετημένες οικιστικές περιοχές. Νέες επεκτάσεις ή αναπτύξεις είναι αποδεκτές μόνον εφόσον η αναγκαιότητά τους τεκμηριώνεται, στις περιπτώσεις που ο υφιστάμενος πολεοδομικός χώρος είναι διαπιστωμένα ανεπαρκής είτε χαρακτηρίζεται από ακαμψίες που δεν επιτρέπουν εξάντληση της χωρητικότητάς του μέχρι το σύνηθες ποσοστό κορεσμού. Η τεκμηρίωση γίνεται με βάση τα εκτιμώμενα όρια κορεσμού των οικιστικών περιοχών και της κατανομής των προβλεπόμενων προγραμματικών μεγεθών ανά Χωρική Ενότητα. Οι επεκτάσεις αυτές πρέπει, επίσης, να είναι συμβατές με το χωροταξικό ρόλο κάθε Χωρικής Ενότητας. Από την παρούσα διάταξη εξαιρούνται τα ακίνητα που εμπίπτουν στο ν. 3986/2011 (Α' 152), για τα σχέδια αξιοποίησης των οποίων ο ΟΡΣΑ γνωμοδοτεί στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του.

β) Οι επεκτάσεις και οι νέες οικιστικές αναπτύξεις γίνονται μόνο κατά οργανικές πολεοδομικές ενότητες (γειτονιές) με εξασφάλιση όλων των αναγκαιών

6. Πρόκειται πλέον για τα άρθρα 7 και 8 του ν.4447/2016, ο οποίος αντικατέστησε το ν.4269/2014. Τα άρθρα 7 και 8 αναφέρονται στα Τ.Χ.Σ και Ε.Χ.Σ αντίστοιχα.

χώρων για κοινωνική και τεχνική υποδομή και εξασφάλιση της χρηματοδότησης για την κατασκευή των βασικών έργων υποδομής.

γ) Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, που εκδίδεται μετά τη σύνταξη ειδικής τεχνικής μελέτης, είναι δυνατή η μετατροπή του καθεστώτος περιοχών που έχουν ενταχθεί στο σχέδιο ως περιοχές παραθεριστικής κατοικίας, σε περιοχές κύριας κατοικίας, μετά από επαρκή τεκμηρίωση ή όταν δικαιολογείται από την κατασκευή μεταφορικών υποδομών σταθερής τροχιάς που θα επιταχύνουν διαφαινόμενη τάση και με την προϋπόθεση ότι με την μετατροπή δεν θίγεται η προστασία του οικιστικού περιβάλλοντος και ότι αυτή αποσκοπεί στην κάλυψη των συμπληρωματικών αναγκών σε κοινωνική υποδομή και εξυπηρετήσεων και δεν συνεπάγεται την αύξηση του συντελεστή δόμησης.»

→ το άρθρο 16 , σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου προβλέπεται ότι:

«1. Ο παράκτιος χώρος της Αττικής αποτελεί συγκριτικό της πλεονέκτημα και ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός του πρόκειται να μεγιστοποιήσει τα οφέλη, οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά, που προκύπτουν από την αξιοποίησή του. Η εγκαθίδρυση μιας πρακτικής ολοκληρωμένου σχεδιασμού και διαχείρισης των παράκτιων ζωνών, ακολουθεί τις κατευθύνσεις των ευρωπαϊκών οργάνων και άλλων διεθνών οργανισμών.

2. Οι στόχοι και κατευθύνσεις γενικά για τον παράκτιο χώρο είναι οι εξής:

α) Αξιοποίηση, προκειμένου να συμβάλει στην ανάδειξη της Αθήνας Αττικής σε τουριστικό πόλο διεθνούς ακτινοβολίας, με δραστηριότητες τουρισμού και αναψυχής.

β) Προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση του τοπίου, των αρχαιολογικών και ιστορικών τόπων και εξυγίανση των παράκτιων οικοσυστημάτων, θαλάσσιων και χερσαίων.

γ) Διεύρυνση και ενίσχυση του δημόσιου, κοινόχρηστου χαρακτήρα της παράκτιας ζώνης με ελεύθερη πρόσβαση στη ζώνη αιγιαλού και παραλίας, εξασφάλιση της συνέχειας και βελτίωση των προσβάσεων στην ακτή από την ενδοχώρα.

δ) Θεσμική και λειτουργική οργάνωση του συστήματος των λιμένων.

ε) **Ενιαία διαχείριση της παράκτιας ζώνης στο θαλάσσιο και χερσαίο τμήμα της και τις λεκάνες απορροής που καταλήγουν σε αυτήν.**

στ) Συντονισμός προγραμμάτων δράσεων των εμπλεκόμενων ανά ζώνη φορέων, με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.

3. Εκπονείται από τον Οργανισμό Αθήνας **Σχέδιο – Πλαίσιο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Ακτών της Αττικής (ΣΟΔΑΑ)**, το οποίο μπορεί να αναφέρεται είτε στη στενή ζώνη δημόσιου χαρακτήρα (κρίσιμη ζώνη), είτε σε ευρύτερες ζώνες επιρροής του παράκτιου χώρου (δυναμική ζώνη), είτε και στις δύο. Τα ΣΟΔΑΑ εκπονούνται κατά Χωρικές Ενότητες, περιέχουν κατευθύνσεις προς τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, το δε περιεχόμενό τους αναλύεται στο Παράρτημα VI.

4. Για την εξειδίκευση των στόχων, αρχών και κατευθύνσεων του ΣΟΔΑΑ, διακρίνονται κατ' ελάχιστον οι κατηγορίες περιοχών, που αναφέρονται στο Παράρτημα VI.»

Σύμφωνα με τις παραπάνω προβλέψεις και κατευθύνσεις του ΡΣΑ, με το υπό εκπόνηση Ε.Χ.Σ στο Μάτι, μπορεί και πρέπει να εξειδικευτούν οι κατευθύνσεις ανάπτυξης της περιοχής και να καθοριστούν τα προγραμματικά μενέθη ανάπτυξης και κανονιστικά μέτρα για τη δόμηση καθώς και τα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και των αξιόλογων και ευαίσθητων σχηματισμών και οικοσυστημάτων (ρέματα, ακτές κ.ά) που περιλαμβάνονται σε αυτήν. Η υποχρέωση αυτή της προσαρμογής του υποδεέστερου σχεδιασμού προς τον υπερκείμενο αφορά την εκπόνηση κάθε σχεδιασμού, άσχετα από το αν πρόκειται για νέο εξ υπαρχής σχεδιασμό ή για αναθεώρηση εγκεκριμένου σχεδιασμού.

Μάλιστα, ενώ το κανονιστικό περιεχόμενο διατάξεων του ρυθμιστικού χωρικού ή πολεοδομικού σχεδιασμού (σύμφωνα με τα άρθρα 7 παρ. 1 και 8 παρ. 2 του ν. 4447/2016) περιλαμβάνει συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς δόμησης καθώς και κάθε άλλο μέτρο ή περιορισμό, το σύνολο κειμένων, διαγραμμάτων και χαρτών που συναπαρτίζουν, το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας – το οποίο είναι ταυτόχρονα Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της Αττικής - διέπεται, κατά τη θεωρία, από υψηλό βαθμό ασάφειας και γενικότητας. Η επιταγή αυτή για εναρμόνιση από τον υπερκείμενο προς τον υποκείμενο σχεδιασμό μπορεί καταρχάς να είναι γενική και αφηρημένη αλλά περιλαμβάνει δεσμεύσεις που έχουν χωρική αναφορά. Διότι η υποχρέωση εναρμόνισης δεν αποτελεί μια απλή υπόδειξη και ως εκ τούτου μια ανεπίδεκτη νομικής αξιολόγησης έννοια, αλλά συνιστά ευθέως μια νομική υποχρέωση της Διοίκησης που θεμελιώνεται στο ρυθμιστικό πεδίο της παραγράφου 2 του άρθρου 24 του Συντάγματος. Περαιτέρω μια διαφανής και αξιόπιστη διαδικασία κατάρτισης του σχεδιασμού επιτρέπει να αρθρωθούν σαφέστερα οι κοινωνικές αντιθέσεις και να σταθμιστούν καλύτερα οι προτεινόμενες πολιτικές λύσεις, εφόσον ανακύπτουν με σαφήνεια οι διαφωνίες τόσο ως προς τα προστατευόμενα συμφέροντα όσο και ως προς τους επιδιωκόμενους στόχους. Καλείται επομένως συχνά ο σχεδιασμός να εναρμονίσει στόχους που διακατέχονται από μια ιδιαίτερη σχέση έντασης, όπως κοινωνικοί στόχοι (κοινωνικό κράτος, ισότητα, απαγόρευση διακρίσεων), περιβαλλοντικοί στόχοι και οικονομικοί στόχοι (εύρυθμη ανάπτυξη των οικονομικών λειτουργιών στο χώρο).

Ερευνητέο είναι, αν το εκπονούμενο Ε.Χ.Σ «υποκαθιστά» και το ΣΟΔΑΑ του άρθρου 16, σχέδιο το οποίο πρέπει να εκπονηθεί στα όρια της Χωρικής Ενότητας Ανατολικής Αττικής. Πάντως πρέπει να σημειωθεί ότι και λόγω του γεγονότος, ότι η περιοχή μελέτης του Ε.Χ.Σ εμπίπτει στα διοικητικά όρια δύο Δήμων και δύο Χωρικών Υποενοτήτων, είναι απαραίτητο οι εκτιμήσεις της (μελέτης) να λαμβάνουν υπόψη την αρχή της διαδημοτικής συνεργασίας **απαιτείται η διαδημοτική θεώρηση** των επιπτώσεων από τον επιχειρούμενο εξειδικευμένο χωρικό σχεδιασμό. Η **διαδημοτική συνεργασία** υπηρετεί την επιταγή, κανένας σχεδιασμός να μην περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στο χώρο που επιδιώκει να ρυθμίσει, στο βαθμό που η διάρθρωση των ζωνών χρήσεων γης και οι λοιποί προβλεπόμενοι όροι ανάπτυξης δραστηριοτήτων θα επιφέρουν επιπτώσεις, οι οποίες δεν περιορίζονται αποκλειστικά και μόνο στο χώρο που οι μονάδες πρόκειται να εγκατασταθούν και να δραστηριοποιηθούν.

Ως εκ τούτου η διαδημοτική συνεργασία εκλαμβάνεται ως μια διαρκής επιδίωξη για τον σεβασμό του σχεδιασμού του όμορου γείτονα, σαν να υφίστατο ένας κοινός και ενιαίος σχεδιασμός.⁷

Σε κάθε περίπτωση, εφόσον κατά την εκπόνηση της μελέτης του ΕΧΣ διαπιστωθεί ότι η ισχύουσα νομοθεσία δεν προβλέπει τα απαραίτητα εργαλεία για την ορθότερη δυνατή προσέγγιση του θέματος, θα πρέπει τα εργαλεία αυτά να εξασφαλιστούν με κατάλληλες θεσμικές ρυθμίσεις, οι οποίες θα βρουν εφαρμογή και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις πολεοδομικής αναδιοργάνωσης/ανάπλασης περιοχών με αντίστοιχα χαρακτηριστικά.

Γ. Προτάσεις /ρυθμίσεις Ε.Χ.Σ. & κανονιστικά μέτρα διασφάλισης αυτών

1. Με αρ. πρ. ΥΠΕΝ/ΔΣΜΠ/55305/502/18-6-2019 Απόφαση Προέγκρισης για τη χωροθέτηση Ε.Χ.Σ στην περιοχή δόθηκαν, με συγκροτημένο και λεπτομερή τρόπο, οι «Βασικές αρχές χωρικής οργάνωσης» της περιοχής για τους τομείς

Α. Φυσικό περιβάλλον

Β. Χρήσεις Γης/Σύνδεση οικιστικών περιοχών και ελεύθερων χώρων

Γ. Οδικό δίκτυο – κυκλοφορία

Δ. Θαλάσσιο μέτωπο και

Ε. Ρέματα- παραρεμάτιες περιοχές

Η κατά τα παραπάνω χορηγηθείσα προέγκριση, προβλεπόμενη από το άρθρο 8 παρ. 5 του ν. 4447/2016, όπως εκάστοτε ισχύει, αποτελεί την κυριαρχική διατύπωση της συναίνεσης της Διοίκησης για τη δημιουργία των νέων θεσμικών και πραγματολογικών προϋποθέσεων για τη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη της περιοχής επέμβασης, με αιτιολογημένο τρόπο, και χωρίς να ανατρέπεται η χωροταξική λειτουργία της ευρύτερης περιοχής⁸. Οι παραπάνω βασικές αρχές θεωρείται πως εξειδικεύουν και συστηματοποιούν, σε πρώτο βαθμό, τις ισχύουσες σχετικές κατευθύνσεις του ΡΣΑ και του π.δ. του 2003 για τη ΖΟΕ Μεσογείων που οπωσδήποτε θα εξειδικευτούν κατά οριστικό τρόπο με το ίδιο το Ε.Χ.Σ. και αφού εξεταστούν και συνεκτιμηθούν οι «.....περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οι οποίες θα κριθούν στο στάδιο της οριστικής έγκρισης αυτού», όπως προβλέπεται στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 5α του άρθρου 8 (τόσο κατά την αρχική του έγκριση με τον 4447/16 όσο και μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 206 Ν.4635/2019).

Συνεπώς, οι κατευθύνσεις της Απόφασης προέγκρισης του ΓΓ Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος με ΑΔΑ: 6ΡΞΦ4653Π8-ΩΓΘ, σύμφωνα με την οποία «Προεγκρίνεται η καταρχήν χωροθέτηση Ειδικού Χωρικού Σχεδίου (ΕΧΣ), καθώς και οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης και οι μέγιστοι συντελεστές δόμησης για την ανασυγκρότηση και ανάταξη της πυρόπληκτης περιοχής των Δημοτικών Ενοτήτων Νέας Μάκρης και Ραφήνας...», μπορούν να επαναξετασθούν με ειδική τεκμηριωμένη αιτιολόγηση. Η επανεξέταση αυτή μπορεί να προκύψει μετά την εκπόνηση των απαραίτητων ειδικών μελετών (ενδεικτικά γεωλογικής, οριοθέτησης ρεμάτων,

7. Δ. Μέλισσας, Το Τοπικό Χωρικό Σχέδιο και το Ειδικό Χωρικό Σχέδιο, σ. 49 επομ.

8. Δ. Μέλισσας, Το Τοπικό Χωρικό Σχέδιο και το Ειδικό Χωρικό Σχέδιο», σ. 303.

στρατηγικής περιβαλλοντικής μελέτης) και των προβλεπόμενων διαδικασιών διαβούλευσης εφόσον ανακύψουν ζητήματα περιβαλλοντικών επιπτώσεων της πρότασης, που πρέπει να αντιμετωπιστούν με διαφορετικά από αυτόν που προβλέπεται στην παραπάνω Απόφαση προέγκρισης του 2019. Για να θεμελιωθεί η σκοπιμότητα αυτής της επιλογής της Διοίκησης, θα πρέπει αυτή να συνοδεύεται από ειδική και πλήρη αιτιολόγηση. . Δηλαδή η ειδική και τεχνική αιτιολόγηση οφείλει να περιλαμβάνει επεξεργασία πραγματικών δεδομένων και ορθή και τεκμηριωμένη κρίση με τις πλέον λεπτομερείς και εξειδικευμένες αξιολογήσεις .

2. Μετά την έγκριση του Ε.Χ.Σ, με το οποίο θα γίνει μόνον ο προσδιορισμός της/των προς πολεοδόμηση περιοχών απαιτείται και θα εκπονηθεί και εγκριθεί - σε επόμενο χρονικά στάδιο - το Πολεοδομικό Σχέδιο Εφαρμογής (Π.Σ.Ε), στις περιοχές που πολεοδομούνται, σύμφωνα με την παράγραφο 4 δ του άρθρου 8 του ν.4447/2016(παρά το γεγονός ότι αυτό απαιτείται στη συγκεκριμένη περίπτωση και θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνεται στο ίδιο π.δ. έγκρισης του Ε.Χ.Σ.).

Για το λόγο αυτό και προκειμένου να διασφαλιστεί η εφικτότητα υλοποίησης των ρυθμίσεων του Ε.Χ.Σ, μέχρις ότου εγκριθεί και το Π.Σ.Ε, είναι αναγκαίο να ληφθούν σχετικές πρόνοιες στο π.δ. έγκρισης του Ε.Χ.Σ.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα μέτρα/προϋποθέσεις που κρίνεται αναγκαίο να ληφθούν άμεσα ή να περιληφθούν στο π.δ. του Ε.Χ.Σ ως κατευθυντήριες πολιτικές για την μετέπειτα πολεοδομική εξέλιξη της περιοχής:

2.1. Λήψη Απόφασης για την αναστολή έκδοσης Ο.Α και εκτέλεσης εργασιών

Το προληπτικό αυτό μέτρο, εκτός από τη γενική του απαγόρευση, μπορεί να αναφέρεται μόνο σε αναστολή ορισμένων πολεοδομικών όρων και περιορισμών δόμησης, όπως για παράδειγμα σε ορισμένες ή σε όλες τις χρήσεις, ή να εξαιρούνται της αναστολής οι οικοδομικές εργασίες για εκείνα τα κτίρια που έχει ολοκληρωθεί ο φέρων οργανισμός, ή ακόμη και να αναφέρεται σε μία άλλη συναφή διαδικασία που η εξέλιξή της να ασκεί καθοριστική επιρροή στην εκπόνηση του πρώτου σταδίου του πολεοδομικού σχεδιασμού. Στόχος είναι η απόφαση αναστολής (από τον αρμόδιο Υπουργό ΥΠΕΝ, μετά από γνώμη του ΚΕΣΥΠΟΘΑ) να αρχίσει με την δημοσιοποίηση των προτάσεων του Ε.Χ.Σ, **αμέσως πριν την έναρξη της διαβούλευσης επί της ΣΜΠΕ και να ισχύει μέχρι την έγκριση του Τ.Χ.Σ., κατ' αρχάς για ένα χρόνο.** Περαιτέρω παρέχεται στον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας η δυνατότητα με αιτιολογημένη απόφασή του, σύμφωνα με το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 7 του ν. 4447/2016, να παρατείνει την αναστολή για ακόμη ένα έτος (**και συνολικά μέχρι 3 χρόνια**), εφόσον διαπιστώσει ότι μέχρι τότε υπήρξε αξιοσημείωτη πρόοδος του Ε.Χ.Σ. και εφόσον με τη λήψη των μέτρων αυτών επιδιώκεται αποκλειστικά και μόνο η ολοκλήρωση και η έγκρισή του.⁹

2.2. Προϋποθέσεις έκδοσης Ο.Α και εκτέλεσης εργασιών και χορήγηση χρηματικής ενίσχυσης σε ορισμένες θέσεις

Σε ορισμένες θέσεις της περιοχής μελέτης είναι αναγκαίο να τεθούν προϋποθέσεις/όροι για την έκδοση Ο.Α και την εκτέλεση εργασιών, το ταχύτερο δυνατό (δηλ. ακόμα και προ της δημοσιοποίησης του Ε.Χ.Σ), καθώς οι όροι/προϋποθέσεις αυτές

9. ΣτΕ 1138/2018, 802-803/2016, 3625/2014

βρίσκουν νόμιμο έρεισμα σε ισχύουσες διατάξεις (ν.1337/1983, ΡΣΑ , ΖΟΕ Μεσογείων κ.ά). Συγκεκριμένα:

α) να επιτρέπεται η χορήγηση Ο.Α ή άδειας εκτέλεσης εργασιών επισκευής ή ανακατασκευής σε κτίρια, τα οποία βρίσκονται στο τμήμα ανατολικά της οδού Ποσειδώνος, μόνον υπό την προϋπόθεση να συμπεριληφθεί στις αιτούμενες προς αδειοδότηση εργασίες, η μεταφορά υφιστάμενων μανδρότοιχων στις κάθετες προς την ακτή πλευρές του γηπέδου, **κατά δύο (2,0) μέτρα τουλάχιστον εσώτερον των ορίων** των πλευρών αυτών του γηπέδου. Στόχος είναι η εξασφάλιση ακώλυτης πρόσβασης στις ακτές , ειδικά για νοσοκομειακά ή πυροσβεστικά αυτοκίνητα και για λόγους δημοσίου συμφέροντος και έκτακτης ανάγκης .

β) **να μην επιτρέπεται η χορήγηση Ο.Α ή άδειας εκτέλεσης εργασιών** επισκευής ή ανακατασκευής μανδρότοιχων, σε γήπεδα που βρίσκονται εντός της απόστασης 500,0μ από την καθορισμένη γραμμή αιγιαλού ή την ακτή (πρακτικά η απόσταση αυτή περιλαμβάνει το σύνολο της περιοχής μελέτης, μέχρι τη Λεωφόρο Μαραθώνος).

γ) **να μη χορηγείται κρατική ενίσχυση ή τραπεζική χρηματοδότηση** για τη ανακατασκευή/επισκευή αυθαιρέτων κτισμάτων, τα οποία θα διαπιστωθεί ότι εμπíπτουν στο προτεινόμενο από το Ε.Χ.Σ, βασικό δίκτυο κοινόχρηστων χώρων (οδοί, πεζόδρομοι, κ.χ, χώροι πρασίνου κ.ά).

Πανορμιτών Τήνου 2014 / 2020